

FÖRSTAINSTANSRÄTTENS DOM (första avdelningen)
den 13 december 2006 *

I de förenade målen T-217/03 och T-245/03,

Fédération nationale de la coopération bétail et viande (FNCBV), Paris
(Frankrike), företrädd av advokaterna R. Collin, M. Ponsard och N. Decker,

sökande i mål T-217/03,

Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (FNSEA), Paris,

Fédération nationale bovine (FNB), Paris,

Fédération nationale des producteurs de lait (FNPL), Paris,

Jeunes agriculteurs (JA), Paris,

företrädda av advokaterna B. Neouze och V. Ledoux,

sökande i mål T-245/03,

* Rättegångsspråk: franska.

med stöd av

Republiken Frankrike, inledningsvis företrädd av G. de Bergues, F. Million och R. Abraham, därefter av G. de Bergues, E. Belliard och S. Ramet, samtliga i egenskap av ombud,

intervenient,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av P. Oliver, A. Bouquet och O. Beynet, samtliga i egenskap av ombud,

svarande,

angående en talan om i första hand ogiltigförklaring av kommissionens beslut 2003/600/EG av den 2 april 2003 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] (ärende COMP/C.38.279/F3 — Franskt nötkött) (EUT L 209, s. 12), och i andra hand upphävande eller nedsättning av de böter som ålagts genom detta beslut,

meddelar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (första avdelningen)

sammansatt av ordföranden R. García-Valdecasas samt domarna J.D. Cooke och I. Labucka,

justitiesekreterare: E. Coulon,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 17 maj 2006,

följande

Dom

Tillämpliga bestämmelser

- 1 I artikel 1 i förordning nr 26 av den 4 april 1962 om tillämpning av vissa konkurrensregler på produktion av och handel med jordbruksvaror (EGT 1962, 30, s. 993; svensk specialutgåva, område 4, volym 1, s. 3) föreskrivs att om inte annat följer av artikel 2 i förordningen skall artiklarna [81–86] EG samt tillämpningsbestämmelserna till dessa tillämpas på alla avtal, beslut och förfaranden som avses i artikel [81.1] EG och artikel [82] EG och som rör produktion av eller handel med sådana produkter som är upptagna i bilaga [I] till EG-fördraget, bland annat levande djur samt kött, fläsk och andra ätbara djurdelar.
- 2 I artikel 2.1 i förordningen anges följande:

”... [A]rtikel [81.1 EG] gäller inte sådana avtal, beslut och förfaranden som avses i föregående artikel och som utgör en integrerad del av en nationell marknadsorganisation eller som är nödvändiga för att förverkliga de mål som anges i ... artikel [33 EG]. I synnerhet gäller den inte sådana avtal, beslut och förfaranden

mellan lantbrukare, sammanslutningar av lantbrukare eller sammanslutningar av sådana sammanslutningar tillhörande en enda medlemsstat vilka, utan att medföra någon skyldighet att hålla samma priser, avser produktion eller försäljning av jordbruksvaror eller utnyttjande av gemensamma anläggningar för lagring, behandling eller förädling av jordbruksvaror, såvida inte kommissionen finner att konkurrensen sätts ur spel eller att förverkligandet av de mål som anges i ... artikel [33 EG] äventyras därigenom.”

Bakgrund till tvisten

- 3 I Fédération nationale de la coopération bétail et viande (FNCBV), sökande i mål T-217/03, ingår 300 producentkooperativ inom uppfödning av nötkreatur, svin och får samt ett trettiotal kooperativ eller företag med slakterier och tillverkning av köttprodukter i Frankrike.

- 4 Sökandena i mål T-245/03, det vill säga Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles (FNSEA), Fédération nationale bovine (FNB), Fédération nationale des producteurs de lait (FNPL) och Jeunes agriculteurs (JA), är sammanslutningar bildade enligt fransk rätt. FNSEA är den viktigaste franska jordbruksorganisationen. Geografiskt utgörs den av lokala föreningar av jordbruksföretagare, sammanslutna antingen i organisationer på departementsnivå (FDSEA) eller i förbund på departementsnivå (UDSEA). Den aktivitet som FDSEA och UDSEA har i regionen samordnas av regionala organisationer. I FNSEA ingår dessutom 33 specialförbund, som företräder de olika producentintressena, däribland FNB och FNPL. Slutligen representerar JA de jordbrukare som är yngre än 35 år. För att kunna vara lokal medlem i JA, måste man också vara medlem i en lokalförening som omfattas av FDSEA eller UDSEA.

I — *Den andra krisen, även kallad "galna ko-sjukan"*

- 5 Från och med oktober 2000 upptäcktes nya fall av bovin spongiform encefalopati, även kallad galna ko-sjukan, i flera medlemsstater. Samtidigt drabbade mul- och klövsjuka färbesättningar i Förenade kungariket. Denna situation ledde till tappat förtroende från konsumenternas sida, vilket generellt påverkade köttkonsumtionen i Europa och ledde till en ny kris för nötköttssektorn. Konsumtionen av nötkött minskade nämligen kraftigt, särskilt i Frankrike, och import- och exportvolymerna till och från Frankrike minskade påtagligt. Priserna för produktionen av fullvuxna nötkreatur sjönk likaså betydligt i Frankrike, medan konsumentpriserna var relativt stabila.
- 6 Gemenskapsinstitutionerna beslutade om en rad olika åtgärder för att bekämpa krisen. Tillämpningsområdet för interventionsåtgärder för att dra tillbaka vissa nötkreatursvolym, i syfte att stabilisera utbudet i förhållande till efterfrågan, utvidgades således. Vidare infördes ett uppköpssystem för levande djur och ett system för uppköp genom anbudsförfarande av hela eller halva slaktkroppar (kallat särskilt uppköpssystem). Dessutom gav kommissionen flera medlemsstater, däribland Frankrike, tillstånd att bevilja bidrag till nötköttssektorn.
- 7 De franska jordbrukarna uppfattade dock dessa åtgärder som otillräckliga. I september och oktober 2001 var relationerna mellan uppfödare och slakterier särskilt spända i Frankrike. Grupper av uppfödare stoppade lastbilar illegalt för att kontrollera det transporterade köttets ursprung och utsatte slakterier för blockad. I vissa fall utmynnade aktionerna i materiell förstörelse och förstörelse av kött. För att avbryta slakteriblockaderna krävde de demonstrerande uppfödarna åtaganden från slakterierna, bland annat att de skulle avbryta importen och tillämpa en prislista som fastställts av jordbruksföreningarna.

II — *Ingående av de omtvistade avtalen och det administrativa förfarandet vid kommissionen*

- 8 I oktober 2001 höll organisationerna av nötkreatursuppfödare (sökandena i mål T-245/03) och slakteriorganisationerna (det vill säga Fédération nationale de l'industrie et des commerces en gros des viandes (FNICGV) och sökanden i mål T-217/03) flera möten. Vid ett möte den 24 oktober 2001, som hölls på den franska jordbruksministerns begäran, ingicks ett avtal ("Avtal mellan uppfödar- och slakteriorganisationerna om en prislista — utslagskor fritt slakteri") mellan de sex organisationerna, det vill säga FNSEA, FNB, FNPL, JA, FNCBV och FNICGV.
- 9 Avtalet bestod av två delar. Den första delen gällde ett "tidsbegränsat åtagande om importstopp" utan begränsning till vissa typer av nötkött. Den andra delen innebar ett "åtagande om att tillämpa prislistan på köp fritt slakteri av utslagskor" (det vill säga kor avsedda för uppfödning eller mjölkproduktion), för vilket närmare bestämmelser angavs i avtalet. I denna del ingick således en lista på kilopriser för slaktkroppar av vissa kategorier av kor och angavs hur priserna skulle beräknas för andra kategorier, med utgångspunkt från priset vid särskilda uppköp som fastställts av gemenskapsmyndigheterna. Avtalet skulle träda i kraft den 29 oktober 2001 och tillämpas till och med november månad år 2001.
- 10 Den 30 oktober 2001 vände sig kommissionen till de franska myndigheterna genom en skrivelse och begärde upplysningar om avtalet av den 24 oktober 2001.

- 11 På initiativ av FNICGV höll sökandena i mål T-245/03 och FNICGV ett möte i Rungis (Frankrike) den 31 oktober 2001. Organisationerna enades om följande kompromiss (nedan kallat Rungisprotokollet):

”Möte ’Importerat kött’
31 oktober 2001 – Rungis

De franska import- och exportföretagen har hållit möte med producentorganisationerna (FNSEA, FNB, FNPL och [JA]) som är parter i det nationella branschavtalet av den 24 oktober 2001.

...

De upprepar den absoluta nödvändigheten av att återfå balansen mellan utbud och efterfrågan ...

I den krissituation utan motstycke som producenterna upplever, uppmanar uppfödarnas företrädare att importörer och exportörer inser krisens allvar.

Importörer och exportörer kan här visa prov på solidaritet.”

- 12 Den 9 november 2001 besvarade de franska myndigheterna kommissionens begäran om upplysningar av den 30 oktober 2001.
- 13 Den 9 november 2001 vände sig kommissionen även till sökandena i mål T-245/03, liksom till FNICGV, med en begäran om upplysningar i enlighet med artikel 11 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar [81] och [82] (EGT 1962, 13, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8). Då kommissionen inte kände till att även sökanden i mål T-217/03 undertecknat avtalet, fick denna organisation ingen begäran om upplysningar. De fem berörda organisationerna svarade på begäran om upplysningar den 15 och den 23 november 2001.
- 14 Den 19 november 2001 informerade FNICGV-ordföranden FNSEA-ordföranden om att han såg sig tvingad att tidigarelägga avtalets slutdatum, ursprungligen satt till den 30 november 2001.
- 15 Den 26 november 2001 skickade kommissionen en skrivelse till de sex organisationerna som var parter till avtalet av den 24 oktober 2001, med en varning om att de sakförhållanden den fått kännedom om innebar en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, och uppmanade dessa att inkomma med sina synpunkter och förslag senast den 30 november 2001. Kommissionen angav i skrivelsen att "[d]å inga tillfredsställande förslag lagts fram inom den utsatta tidsfristen, avs[åg] [kommissionen] att inleda ett förfarande för att få överträdelsen fastställd, förplikta parterna att upphöra med överträdelsen, utifall avtalet skulle förlängas och, i förekommande fall, [skulle kunna] innebära åläggande av böter". Organisationerna svarade kommissionen att avtalet skulle löpa ut den 30 november 2001 och att det inte skulle förlängas.

- 16 Den 17 december 2001 genomförde kommissionen undersökningar i FNSEA:s och FNB:s lokaler i Paris, i enlighet med artikel 14.3 i förordning nr 17, liksom i FNICGV:s lokaler i denna stad, i enlighet med artikel 14.2 i förordningen.
- 17 Den 24 juni 2002 antog kommissionen ett meddelande om invändningar riktat till de sex organisationerna. Organisationerna inkom med skriftliga synpunkter mellan den 23 september och den 4 oktober 2002. Organisationerna hördes den 31 oktober 2002.
- 18 Den 10 januari 2003 skickade kommissionen en begäran om upplysningar till sökandena i enlighet med artikel 11 i förordning nr 17. Kommissionen begärde bland annat att de skulle lämna uppgifter för åren 2001 och 2002 om de totala intäkterna för varje organisation och fördelningen, alltefter ursprung, av desamma, samt att de skulle meddela sina balansräkningar. Den begärde även att de skulle lämna uppgifter om omsättningen för det senaste beskattningsåret (totalt, och knuten till produktionen eller slakten av nötkreatur) för sina direkta och/eller indirekta medlemmar. Sökandena besvarade kommissionen genom skrivelser av den 22, 24, 27 och 30 januari 2003.

III — *Det angripna beslutet*

- 19 Den 2 april 2003 antog kommissionen beslut 2003/600/EG om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] (Ärende COMP/C.38.279/F3 — Franskt nötkött) (EUT L 209, s. 12) (nedan kallat det angripna beslutet), riktat till sökandena och FNICGV.

- 20 Enligt beslutet har dessa organisationer åsidosatt artikel 81.1 EG genom att den 24 oktober 2001 ingå ett skriftligt avtal för att fastställa ett lägsta inköpspris för vissa kategorier av nötkreatur och stoppa importen av nötkött till Frankrike, samt genom att, mellan slutet av november och början av december 2001, ingå ett muntligt avtal med samma syfte, som gäller sedan det skriftliga avtalet löpte ut.
- 21 I skälen 135–149 i det angripna beslutet fann kommissionen att undantaget som föreskrivs i förordning nr 26 till fördel för viss verksamhet avseende produktion eller försäljning av jordbruksvaror inte var tillämpligt i förevarande fall, eftersom avtalet inte är nödvändigt för att förverkliga målen för den gemensamma jordbrukspolitiken enligt artikel 33 EG. Vidare fann kommissionen att det omtvistade avtalet inte omfattades av de olika åtgärder som anges i rådets förordning (EG) nr 1254/1999 av den 17 maj 1999 om den gemensamma organisationen av marknaden för nötkött (EGT L 160, s. 21) eller i tillämpningsföreskrifterna till förordningen. Slutligen ansåg den att de antagna åtgärderna inte var proportionerliga i förhållande till de påstått eftersträlvade målen.
- 22 Enligt det angripna beslutet påbörjades överträdelsen den 24 oktober 2001 och varade åtminstone till och med den 11 januari 2002, då det sista lokalavtalet som ingåtts med stöd av det nationella avtalet och som kommissionen hade kännedom om löpte ut.
- 23 Med beaktande av överträdelsens art och den relevanta marknads geografiska utsträckning, betecknades överträdelsen som mycket allvarlig. För att fastställa organisationernas respektive ansvar beaktade kommissionen förhållandet mellan beloppet för de årliga medlemsavgifter som den viktigaste jordbruksorganisationen, det vill säga FNSEA, uppbar och beloppet för de årliga medlemsavgifter som varje annan jordbruksorganisation uppbar. Då överträdelsen var av kort varaktighet höjde kommissionen inte böternas grundbelopp.

24 Kommissionen fann därefter att det förelåg flera försvårande omständigheter för sökandena:

- Kommissionen höjde böterna som ålades FNSEA, JA och FNB med 30 procent på grund av att deras medlemmar nyttjat våld för att tvinga slakteriorganisationerna att ingå avtalet av den 24 oktober 2001.
- Kommissionen fann att det var en försvårande omständighet för samtliga sökande att de fortsatt att tillämpa avtalet i hemlighet efter att de mottagit kommissionens varningsskrivelse och höjde därför deras böter med 20 procent.
- Kommissionen beaktade den påstått avgörande roll som FNB spelat för att förbereda överträdelsen och sätta den i verket, genom att höja de böter som ålades denna organisation med 30 procent.

25 Kommissionen tog dessutom hänsyn till ett antal förmildrande omständigheter enligt nedan:

- Med beaktande av FNPL:s passiva eller efterföljande roll, nedsatte kommissionen böterna som ålades denna organisation med 30 procent.
- Vad gäller sökanden i mål T-217/03, beaktade kommissionen för det första den franska jordbruksministrarnas medvetna ingripande till förmån för ingåendet av

avtalen (nedsättning med 30 procent) och för det andra de olagliga aktioner varigenom jordbrukarna blockerade sökandens medlemmars anläggningar (ytterligare nedsättning med 30 procent).

26 Vidare, i enlighet med punkt 5 b i kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 i EKSG-fördraget (EGT C 9, 1998, s. 3) (nedan kallade riktlinjerna), tog kommissionen hänsyn till de särskilda omständigheterna i målet, bland annat det ekonomiska sammanhanget som utmärktes av krisen inom sektorn, och sänkte bötesbeloppen, som fastställts efter ovannämnda höjningar och nedsättningar, med 60 procent.

27 Det angripna beslutet innehåller bland annat följande bestämmelser:

”Artikel 1

[FNSEA], [FNB], [FNPL], [JA], [FNICGV] och [FNCBV] har överträtt artikel 81.1 [EG] genom att den 24 oktober 2001 ingå ett avtal som hade till syfte att stoppa importen av nötkött till Frankrike och att fastställa ett minimipris för vissa kategorier av djur och genom att muntligt komma överens om ett liknande avtal i slutet av november och början av december 2001.

Överträdelsen började den 24 oktober 2001 och hade verkningar åtminstone till och med den 11 januari 2002.

Artikel 2

De organisationer som nämns i artikel 1 skall omedelbart upphöra med den överträdelse som nämns i den artikeln, om de inte redan har gjort det, och i framtiden avhålla sig från all konkurrensbegränsande samverkan som kan ha samma eller liknande syfte eller verkan.

Artikel 3

Följande böter åläggs:

— FNSEA: 12 miljoner euro.

— FNB: 1,44 miljoner euro.

— JA: 600 000 euro.

— FNPL: 1,44 miljoner euro.

— FNICGV: 720 000 euro.

— FNCBV: 480 000 euro.”

Förfarandet och parternas yrkanden

- 28 Sökandena har genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 19 och den 20 juni 2003 väckt förevarande talan.
- 29 Genom ansökan som inkom den 7 juli 2003 väckte även FNICGV talan och yrkade i första hand att de böter som organisationen ålagts genom det angripna beslutet skall upphävas, och i andra hand nedsättning av böterna (mål T-252/03). Genom beslut av den 9 november 2004 avvisade förstainstansrätten FNICGV:s talan.
- 30 Genom särskilda handlingar som inkom till förstainstansrättens kansli den 2 och den 11 juli 2003, framställde sökandena en ansökan om interimistiska åtgärder varigenom de bland annat yrkade hel eller delvis befrielse från skyldigheten att ställa en bankgaranti, vilket uppställts som villkor för att undvika omedelbar indrivning av de bötesbelopp som ålagts genom det angripna beslutet.
- 31 Den 7 oktober 2003 ansökte Republiken Frankrike om att få intervensera i vart och ett av målen till stöd för sökandenas yrkanden. Ordföranden på förstainstansrättens femte avdelning biföll denna begäran genom beslut av den 6 november 2003. Republiken Frankrike inkom med sina interventionsinlagor den 23 december 2003.
- 32 Genom beslut av den 21 januari 2004 medgav förstainstansrättens ordförande sökandena — utom FNPL, som inte framfört något yrkande i detta avseende — uppskov med skyldigheten att ställa en bankgaranti till förmån för kommissionen som villkor för att undvika omedelbar indrivning av böterna, under en viss period och med förbehåll för vissa villkor.

- 33 Såsom processledningsåtgärder anmodade förstainstansrätten den 21 februari, den 8 och den 9 mars 2006 parterna att inge vissa handlingar och svara på vissa frågor. Parterna efterkom denna begäran inom utsatt tid.
- 34 På grundval av referentens rapport beslutade förstainstansrätten (första avdelningen) att inleda det muntliga förfarandet.
- 35 Den 3 april 2006 beslutade ordföranden på förstainstansrättens första avdelning efter att ha hört parterna att målen T-217/03 och T-245/03 skulle förenas.
- 36 Parterna utvecklade sin talan och svarade på förstainstansrättens frågor vid förhandlingen den 17 maj 2006.
- 37 Sökandena har yrkat att förstainstansrätten skall

— i första hand, ogiltigförklara det angripna beslutet,

— i andra hand, upphäva eller sätta ned de böter som de ålagts genom det angripna beslutet, och

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

38 Republiken Frankrike, som har intervenerat till stöd för sökandena, har yrkat att förstainstansrätten skall

- ogiltigförklara det angripna beslutet, och
- förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

39 Kommissionen har yrkat att förstainstansrätten skall

- ogilla talan i båda målen, och
- förplikta sökandena att ersätta rättegångskostnaderna.

40 Genom skrivelser av den 19 och den 22 maj 2006, översände sökandena till förstainstansrätten handlingar som ingick i kommissionens administrativa akt vilka inte tidigare i sin helhet hade ingetts till förstainstansrätten. Genom beslut av den 7 juli 2006 beslutade förstainstansrätten att återuppta det muntliga förfarandet i enlighet med artikel 62 i rättegångsreglerna.

41 Förstainstansrätten vidtog efter att ha hört parterna, en processledningsåtgärd i enlighet med artikel 64 i rättegångsreglerna vilken bestod i att till handlingarna i målet föra de dokument som sökandena hade inkommit med den 19 och den 22 maj 2006. Genom skrivelse av den 2 augusti 2006 yttrade sig kommissionen över nämnda handlingar.

42 Det muntliga förfarandet avslutades därefter den 2 september 2006.

Prövning i sak

43 Sökandena har i första hand yrkat att det angripna beslutet skall ogiltigförklaras. De har i andra hand yrkat att böterna som de ålagts genom beslutet skall upphävas eller sättas ned.

I — Yrkandena om ogiltigförklaring av det angripna beslutet

44 Sökandena har anfört fem grunder till stöd för sina yrkanden om ogiltigförklaring av det angripna beslutet. Den första grunden avser en uppenbart oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning vid prövningen av villkoren för att kunna tillämpa artikel 81.1 EG. Den andra grunden avser en uppenbart oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning vid fastställandet av överträdelsens omfattning och varaktighet. Den tredje grunden avser underlåtenhet att tillämpa undantaget i förordning nr 26 på det omtvistade avtalet. Den fjärde grunden avser ett åsidosättande av rätten till försvar. Den femte grunden avser avslutningsvis ett åsidosättande av motiveringsskyldigheten.

A — Den första grunden: Uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid prövningen av villkoren för att kunna tillämpa artikel 81.1 EG

45 Sökandena har inte förnekat att avtalet av den 24 oktober 2001 ingåtts, men har bestritt att avtalet utgör en överträdelse av artikel 81.1 EG. Sökandena i

mål T-245/03 har nämligen kritiserat kommissionens ställningstagande att de utgör företagssammanslutningar i den mening som avses i denna bestämmelse och har gjort gällande att kommissionen i det angripna beslutet begränsat deras utövande av föreningsfriheten. Vidare har sökanden i mål T-217/03 gjort gällande att avtalet i fråga inte märkbart har påverkat handeln mellan medlemsstater. Slutligen har sökandena i de båda målen hävdade att det omtvistade avtalet inte föreskrev någon begränsning av konkurrensen.

1. Huruvida sökandena utgör företagssammanslutningar

a) Parternas argument

⁴⁶ Sökandena i mål T-245/03 har i första hand hävdade att kommissionen har gjort en uppenbart oriktig bedömning och åsidosatt artikel 81.1 EG då den fann att sökandena utgör företagssammanslutningar. De har påstått att, även om de två lägre nivåerna i pyramidhierarkin i deras organisationer beaktas (det vill säga organisationerna på departementsnivå och lokalföreningarna), är deras medlemmar inte företag utan jordbruksorganisationer eller jordbruksföreningar. Medlemmarna i de lokala föreningarna kan inte heller likställas med företag, eftersom det inte är ett villkor för anslutning att de utgör jordbruksföretag. Anslutningen till dessa har varken samband med att de är driftsledare när det gäller enskilda företag (ensamföretagarens make eller maka kan också vara medlem), eller med att de är ombud för den juridiska personen när det gäller bolagsdrivna företag (varje delägare bestämmer själv huruvida de vill ansluta sig till den lokala föreningen eller ej). Sökandena anser vidare att kommissionen inte i det angripna beslutet på ett tillräckligt sätt har motiverat varför de anses utgöra företagssammanslutningar. Kommissionen har i synnerhet inte svarat på FNSEA:s anmärkningar avseende detta under det administrativa förfarandet.

47 Kommissionen har för det första påpekat att för att avgöra huruvida sökandena utgör företagssammanslutningar, skall det helt enkelt fastställas vilka deras medlemmar är. I förevarande fall rör det sig om jordbruksföretagare, som utan tvekan utgör företag i den mening som avses i artikel 81 EG. Kommissionen har vidare hävdad att den i det angripna beslutet i detalj har redogjort för skälen till varför den anser att sökandena utgör företagssammanslutningar i den mening som avses i denna bestämmelse.

b) Förstainstansrättens bedömning

48 Förstainstansrätten vill inledningsvis anmärka att sökanden i mål T-217/03 inte har bestritt att avtalet av den 24 oktober 2001, när det gäller sökanden, utgör ett avtal mellan företagssammanslutningar i den mening som avses i artikel 81.1 EG. Däremot vidhåller sökandena i mål T-245/03 att de inte kan anses utgöra företagssammanslutningar i den mening som avses i denna bestämmelse. De har i huvudsak hävdad att varken deras direkta eller indirekta medlemmar utgör företag.

49 Artikel 81.1 EG är tillämplig på sammanslutningar i den mån som deras egen verksamhet, eller den verksamhet som utövas av de företag som är anslutna till sammanslutningen, har till syfte att framkalla de verkningar som skall förhindras genom denna bestämmelse (domstolens dom av den 29 oktober 1980 i de förenade målen 209/78–215/78 och 218/78, Van Landewyck m.fl. mot kommissionen, REG 1980, s. 3125, punkt 88; svensk specialutgåva, volym 5, s. 345). Med hänsyn till syftet med denna bestämmelse skall begreppet företagssammanslutning tolkas så att det även omfattar sammanslutningar som själva består av företagssammanslutningar (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 26 januari 2005 i mål T-193/02, Piau mot kommissionen, REG 2005, s. II-209, punkt 69, samt, analogt, förstainstansrättens dom av den 11 mars 1999 i mål T-136/94, Eurofer mot kommissionen, REG 1999, s. II-263, punkt 9).

- 50 Sökandena har i förevarande fall inte ingått de omtvistade avtalen i sina direkta medlemmars intresse och namn, vilka faktiskt utgörs av jordbruksorganisationer eller jordbruksföreningar, utan för de jordbruksföretagare som är basmedlemmar i sistnämnda. Avtalet av den 24 oktober 2001 med rubriken "Avtal mellan uppfödare och slakteriorganisationerna" har särskilt ingåtts mellan "de organisationer som företräder uppfödarna", "i syfte att skapa möjligheter till framtida relationer inom sektorn för en skäligen och laglig ersättning till samtliga av deras aktörer, uppfödare och företag". Även i Rungisprotokollet görs en uttrycklig hänvisning till "producentorganisationerna". Det skall följaktligen fastställas att kommissionen i mål T-245/03 med rätta beaktade sökandenas indirekta medlemmar eller basmedlemmar, det vill säga jordbruksföretagarna, i syfte att bedöma huruvida dessa utgör företagsammanslutningar i den mening som avses i artikel 81.1 EG.
- 51 Det skall således undersökas huruvida kommissionen med rätta ansåg att jordbruksföretagarna, som är sökandenas indirekta medlemmar eller basmedlemmar, utgör företag vid tillämpningen av artikel 81 EG.
- 52 Enligt fast rättspraxis omfattar begreppet företag inom konkurrensrätten varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oberoende av enhetens rättsliga form och oberoende av hur den finansieras (domstolens dom av den 11 december 1997 i mål C-55/96, Job Centre, REG 1997, s. I-7119, punkt 21). Ekonomisk verksamhet utgörs av all verksamhet som består i att erbjuda varor eller tjänster på en viss marknad (förstainstansrättens dom av den 30 mars 2000 i mål T-513/93, Consiglio Nazionale degli Spedizionieri Doganali mot kommissionen, REG 2000, s. II-1807, punkt 36).
- 53 Jordbruksföretagarnas verksamhet, såsom jordbrukare eller uppfödare, har helt visst ekonomisk karaktär. Dessa personer producerar nämligen varor som de säljer gentemot ersättning. Jordbruksföretagarna utgör följaktligen företag i den mening som avses i artikel 81.1 EG.

54 Föreningarna som de är anslutna till och företräds av liksom organisationerna som dessa föreningar ingår i kan således anses utgöra företagssammanslutningar vid tillämpningen av denna bestämmelse.

55 Denna slutsats motsägs inte av att även jordbruksföretagares make eller maka kan vara ansluten till en lokalförening. Det är troligt att jordbrukarnas och uppfödarnas makar som själva är medlemmar i en lokal jordbruksförening också deltar i arbetet i familjeföretaget. Vidare räcker i vart fall inte enbart den omständigheten att en företagssammanslutning även kan bestå av personer eller rättssubjekt som inte kan anses utgöra företag för att frånta den dess karaktär av företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 81.1 EG. Sökandenas argument att det vid företagande i bolagsform inte är bolaget genom sitt ombud som är anslutet till föreningen, utan var och en av dess delägare, kan inte heller godtas. Som påpekats (se punkt 52 ovan) är det nämligen inte företagarens rättsliga ställning eller form som är avgörande för huruvida jordbruket i fråga skall betraktas som ett företag, utan verksamheten som jordbruket och de som deltar i detta bedriver.

56 Slutligen kan förstainstansrätten inte heller godta den invändningen att motiveringskyldigheten har åsidosatts av det skälet att kommissionen i det angripna beslutet inte har besvarat FNSEA:s anmärkningar under det administrativa förfarandet som anförts mot att det ansågs utgöra en företagssammanslutning.

57 Förstainstansrätten erinrar om att även om kommissionen enligt artikel 253 EG är skyldig att ange de faktiska och rättsliga omständigheter som utgör den rättsliga grunden för beslutet, samt de överväganden som fått kommissionen att fatta sitt beslut, behöver den inte behandla samtliga faktiska och rättsliga frågor som har åberopats under det administrativa förfarandet (förstainstansrättens dom av den 20 april 1999 i de förenade målen T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 och T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, REG 1999, s. II-931, punkt 388).

58 Kommissionen har i förevarande fall i det angripna beslutet gjort en kortfattad beskrivning av FNSEA:s uppfattning att den inte utgör vare sig ett företag eller en företagssammanslutning utan en branschorganisation, samt av FNPL:s och JA:s argument i detta hänseende (se punkt 97 andra strecksatsen, punkt 98 och punkt 99 andra strecksatsen i det angripna beslutet). Dessa argument har avvisats i detalj i det angripna beslutet. Kommissionen har förklarat att sökandena företräder jordbrukare som bedriver produktion av varor som de erbjuder till försäljning (punkt 105 i det angripna beslutet). Den har även förklarat att förordning nr 26 skulle sakna mening om jordbrukarna inte också utgjorde företag. Att sökandena är organiserade i branschorganisationer enligt den franska arbetslagstiftningen saknar enligt kommissionen inverkan på deras ställning som företagssammanslutningar (punkterna 110 och 111 i det angripna beslutet). Kommissionen har vidare angett att sökandenas föreningsverksamhet inte ger dem rätt att åsidosätta konkurrensreglerna och att liknande organisationer har bestraffats av det franska konkurrensrådet (se punkterna 112–114 i det angripna beslutet). Avslutningsvis erinras i det angripna beslutet om kommissionens beslutspraxis och relevant rättspraxis (punkterna 104 och 116 i det angripna beslutet).

59 Mot bakgrund av vad som anförts ovan finner förstainstansrätten att kommissionen har motiverat det angripna beslutet tillräckligt, med avseende på att sökandena skall anses utgöra företagssammanslutningar.

60 Denna invändning kan således inte godtas på någon punkt.

2. Avsaknad av märkbar påverkan på handeln mellan medlemsstaterna

a) Parternas argument

61 Sökanden i mål T-217/03 har hävdade att kommissionen inte har bevisat att det omtvistade avtalet påverkat handeln mellan medlemsstaterna märkbart. Sökanden

har gjort gällande att delen om importstopp i avtalet omedelbart upphörde i och med Rungisprotokollet och att sökanden under alla omständigheter nästan inte importerade några nötkreatur och således inte berördes av denna aspekt på något sätt. Sökanden (FNCBV) omfattar nämligen kooperativ av uppfödare som själva har dotterbolag som sysslar med slakteriverksamhet. Dessa kooperativ samlar in och saluför nästan uteslutande sina medlemmars produktion av nötkreatur. Kommissionen kan inte heller sluta sig till att påverkan på handeln är märkbar enbart genom att analysera avtalets potentiella verkningar, utan borde ha undersökt dess faktiska verkningar. En analys av marknadsutvecklingen under den aktuella perioden visar inte att avtalet har haft några verkningar på importflödet. Vad gäller minimipriserna för inköp har sökanden påpekat att avtalet gällde i ungefär en månad och har hävdad att denna korta period hindrat avtalet från att inverka på importen till Frankrike.

- 62 Kommissionen har anfört att ett avtal som syftar till att begränsa importen genom sin beskaffenhet kan påverka handeln mellan medlemsstaterna. Kommissionen har även gjort gällande att prisavtalet kunde påverka handeln inom gemenskapen.

b) Förstainstansrättens bedömning

- 63 Artikel 81.1 EG är endast tillämplig på avtal som kan påverka handeln mellan medlemsstater. Ett avtal mellan företag skall anses kunna påverka handeln inom gemenskapen, om det på grundval av en sammantagen bedömning av de objektiva rättsliga och faktiska omständigheterna går att förutse med tillräcklig grad av sannolikhet att det direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt, kan påverka handeln mellan medlemsstater på ett sådant sätt att förverkligandet av målen för den inre marknaden hindras (domstolens dom av den 29 april 2004 i mål C-359/01 P, *British Sugar mot kommissionen*, REG 2004, s. I-4933, punkt 27, och förstainstansrättens dom av den 22 oktober 1997 i de förenade målen T-213/95 och T-18/96, *SCK och FNK mot kommissionen*, REG 1997, s. II-1739, punkt 175).

- 64 I förevarande fall innehöll avtalet av den 24 oktober 2001 en överenskommelse om tillfälligt importstopp av nötkött till Frankrike. Såsom framgår av det angripna beslutet är Frankrike en av de främsta nötköttsimportörerna i gemenskapen. Den största delen av importen (cirka 95 procent) härstammar dessutom från övriga medlemsstater (punkt 11 i det angripna beslutet). Av detta följer att det omtvistade avtalet nödvändigtvis kunde påverka handeln mellan medlemsstaterna.
- 65 Denna slutsats vederläggs inte av sökandens påstående att importdelen i avtalet av den 24 oktober 2001 upphörde endast några dagar senare i och med att Rungisprotokollet ingicks den 31 oktober 2001. Varje avtal som uppfyller villkoren för tillämpning av artikel 81.1 EG faller nämligen inom tillämpningsområdet för denna bestämmelse. Under alla omständigheter, i enlighet med vad som slås fast nedan (se punkt 136), avsåg Rungisprotokollet med rubriken "Möte 'Importerat kött'" uttryckligen import, och medförde inte att importstoppet som sökandena beslutat om upphörde helt.
- 66 Sökanden kan inte heller vinna framgång med sin ståndpunkt att den inte berördes av importdelen i avtalet, eftersom dess medlemmar nästan inte importerade några nötkreatur. Enligt de sifferuppgifter som sökanden lagt fram utgör importverksamheten för dess medlemmar 1 procent av den totala nötköttsimporten till Frankrike som, även om den är begränsad, inte är helt försumbar (ungefär 1,5 procent år 2001, det vill säga 3 865 ton). Kommissionen hävdade dessutom vid förhandlingen, utan att sökanden invände mot detta, att sökandens medlemmar tidigare importerade större mängder nötkött (15 000 ton under föregående år vid krisens början). Det skall vidare påpekas att även om kooperativen som utgör sökandens medlemmar samlar in och saluför sina medlemmars produktion av nötkreatur kan dessa också, med upp till 20 procent av sin årsomsättning, saluföra produktion från andra uppfödare som inte är medlemmar. Slutligen, eftersom den överträdelse som sökanden har deltagit i under alla omständigheter kunde påverka handeln mellan

medlemsstater, var kommissionen inte skyldig att visa att sökandens eget deltagande har påverkat handeln inom gemenskapen (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-14/89, Montedipe mot kommissionen, REG 1992, s. II-1155, punkt 254).

67 Det skall dessutom erinras om att den delen av det omtvistade avtalet som syftade till att införa en minimiprislista kunde inverka på handeln inom gemenskapen. Förfaranden som hämmar konkurrensen, och som omfattar en medlemsstats hela territorium, är nämligen till sin natur sådana att de medför att uppdelningen av den nationella marknaden befästs, vilket samtidigt förhindrar den samordning av den ekonomiska politiken som befrämjas av fördraget (domen i de ovannämnda förenade målen SCK och FNK mot kommissionen, punkt 179). Det är i detta sammanhang av vikt att undersöka bland annat vilken relativ betydelse samverkan har på marknaden i fråga och i vilket ekonomiskt sammanhang den förekommer. I förevarande fall skall det konstateras att de franska nötkreatursbesättningarna står för mer än 25 procent av gemenskapens totala besättningar (punkt 10 i det angripna beslutet). Domstolen har slutligen funnit att när det rör sig om en marknad som är öppen för import, kan de parter som samverkar om nationell prissättning endast behålla sina marknadsandelar om de skyddar sig mot konkurrens från utlandet (domen i det ovannämnda målet British Sugar mot kommissionen, punkt 28).

68 Slutligen var kommissionen, i motsats till vad sökanden har gjort gällande, inte skyldig att visa att det omtvistade avtalet verkligen hade haft en märkbar påverkan på handeln mellan medlemsstater. Såsom har angetts i punkt 63 ovan, krävs det enligt artikel 81.1 EG nämligen endast att de konkurrensbegränsande avtalen och samordnade förfarandena kan påverka handeln mellan medlemsstaterna (se även domen i det ovannämnda målet Montedipe mot kommissionen, punkt 253).

69 Följaktligen kan denna invändning inte godtas.

3. Avsaknad av konkurrensbegränsning

a) Parternas argument

- 70 Sökandena har i huvudsak hävdade att det omtvistade avtalet inte begränsade konkurrensen och därmed inte omfattades av tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG.
- 71 Sökandena har hävdade att kommissionen begick ett misstag när den ansåg att avtalet i fråga hade ett konkurrensbegränsande syfte. De har gjort gällande att kommissionen inte kunde lägga dem till last för importdelen i avtalet och att kommissionen borde ha gjort sin bedömning enbart utifrån en eventuell konkurrensbegränsning på priserna. Priserna i den omtvistade listan har fastställts utifrån de interventionspriser som kommissionen själv antagit inom ramen för den gemensamma organisationen av nötköttsmarknaden, vilka utgör referens för marknaden och är mycket låga. Avtalet har dessutom bara haft mycket begränsade, om några, faktiska verkningar under en mycket kort period, och har inte påverkat konsumentpriserna.
- 72 Sökandena har även gjort gällande att avtalet av den 24 oktober 2001 endast avsåg ett rekommenderat lägsta pris som sökandena dessutom inte hade möjlighet att kräva att deras medlemmar iakttog. Eftersom det var fråga om ett vertikalt avtal utgör fastställandet av rekommenderade priser inte till sin natur en konkurrensbegränsning. Enligt artikel 4 a i kommissionens förordning (EG) nr 2790/1999 av den 22 december 1999 om tillämpningen av artikel 81.3 [EG] på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden (EGT L 336, s. 21), är nämligen endast sådana vertikala avtal som fastställer återförsäljningspriset till en köpare förbjudna. I förevarande fall var slakterierna emellertid fria att bestämma det pris som begärdes av partihandeln och grossister. Sökandena har slutligen understrukit de speciella förhållanden som råder inom jordbrukssektorn som förhindrar att en varaktig

jämvikt av utbud och efterfrågan spontant kan komma till stånd. Detta måste regleras på annat sätt än genom marknaden, eftersom konkurrensreglerna inte är fullt ut tillämpliga inom denna sektor. Sökandena i mål T-245/03 har till stöd för sina argument bifogat ett rättsutlåtande av den 2 juni 2003.

73 Sökandena har dessutom påpekat att kommissionen, när den bedömer en konkurrensbegränsning, måste beakta hela det rättsliga och ekonomiska sammanhanget i vilket det omtvistade avtalet ingåtts och erinrar även om att inte alla avtal mellan företag som begränsar en eller flera av parternas handlingsfrihet nödvändigtvis omfattas av förbudet i artikel 81.1 EG (domstolens dom av den 19 februari 2002 i mål C-309/99, Wouters m.fl., REG 2002, s. I-1577, punkt 97). Ett avtal med konkurrensbegränsande syfte eller inverkan undantas från detta förbud om det möjliggör att intressen som har andra syften skyddas, under förutsättning att de restriktiva verkningarna är nödvändiga för att skydda dessa och inte tillintetgör konkurrensen på en betydande del av den gemensamma marknaden. Kommissionen skulle således ha gjort en djupgående och konkret analys av det ifrågavarande avtalets natur och syfte samt av dess verkningar, vilket den inte har gjort.

74 Sökandena har vidare gjort gällande att kommissionen har underskattat den extrema krissituation som de franska uppfödarna av fullvuxna nötkreatur befann sig i vid tidpunkten för de faktiska omständigheterna. De har påpekat att priserna för de nötkreatur som omfattades av det omtvistade avtalet under år 2001 i genomsnitt hade sjunkit till sin lägsta nivå sedan år 1980 och att priset som betalades till producenterna efter avdrag för leveranskostnader blivit lägre än deras självkostnadspris, även om avdrag görs för beviljat stöd. Den europeiska konsumtionen av nötkött föll med nära 10 procent år 2001, en sänkning som direkt påverkade de franska uppfödarna vilka riskerade att försvinna från marknaden.

75 Sökandena anser vidare att den rad av gemenskapsåtgärder som antagits visade sig vara otillräckliga för att åtgärda krisen. Det särskilda uppköpssystemet var endast

tillämpligt vid tillfället för utpassagen från slakteriet, medan producenternas inkomst endast berördes vid leveransen till slakteriet. Återverkan av gemenskapens prisåtgärder på producenterna måste således nödvändigtvis ske i form av ett branschavtal mellan producenter och slakterier.

76 Sökandena i mål T-245/03 har härvid hävdad att kommissionen skulle ha bedömt avtalet av den 24 oktober 2001 såsom en regleringsakt. De har påpekat att förvaltningen i Frankrike inom jordbrukssektorn traditionellt har samordnats mellan staten och branschorganisationer. Sökandena har besvarat den franska regeringens uttryckliga och offentliga begäran, som hade till syfte att undvika en ekonomisk katastrof för nötköttsproducenterna som skulle kunna leda till en upplösning av nötköttssektorn och som redan hade gett upphov till allvarliga störningar av allmän ordning. Sökandena har angett att den franska jordbruksministern tog initiativet till avtalet och att han i en förklaring till det franska parlamentet uttryckte sitt stöd för att avtalet utarbetades.

77 Kommissionen har påpekat att, eftersom parterna till det omtvistade avtalet hade kommit överens om att skärma av nationella marknader och fastställa minimipriser, själva syftet med avtalet måste ha varit att begränsa konkurrensen. Kommissionen har hävdad att den i det angripna beslutet, under alla omständigheter, har beaktat avtalets ekonomiska och rättsliga sammanhang. Kommissionen har tillagt att flera åtgärder genomförts på gemenskapsnivå för att få krisen under kontroll. Kommissionen har slutligen hävdad att den dåvarande franska jordbruksministerns incitament att ingå avtalet inte omfattas av någon som helst regleringsbehörighet.

78 Kommissionen har dessutom begärt att rättsutlåtandet som bifogats av sökandena i mål T-245/03 skall avvisas. Bilagorna till inlagorna skall nämligen enbart tjäna som bevismaterial och som ett medel för målets utredning (förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-31/99, ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen, REG 2002, s. II-1881), och gemenskapsrättsfrågorna skall behandlas av de rättsliga ombuden i själva rättegångshandlingarna.

b) Förstainstansrättens bedömning

79 Inledningsvis skall kommissionens yrkande, att rättsutlåtandet som åberopats av sökandena i mål T-245/03 skall avlägnas från handlingarna i målet, ogillas. Förstainstansrätten erinrar om att samtliga handlingar som inlämnas med ansökan nödvändigtvis förs till handlingarna i målet. En annan fråga är huruvida sökanden kan göra gällande vissa av dessa handlingar eller huruvida förstainstansrätten kan beakta dem. Det skall påpekas att innehållet i en ansökan kan stödjas och kompletteras på särskilda punkter genom hänvisning till utdrag ur handlingar som bifogas ansökan förutsatt att de väsentliga delarna av den rättsliga argumentationen återfinns i själva ansökan (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 21 september 2005 i mål T-87/05, EDP mot kommissionen, REG 2005, s. II-3745, punkt 155, och av den 14 december 2005 i mål T-209/01, Honeywell mot kommissionen, REG 2005, s. II-5527, punkt 57). I förevarande fall anser förstainstansrätten att sökandena, i sina inlagor, tillräckligt har utvecklat ståndpunkten att det omtvistade avtalet skall anses utgöra en nationell regleringsakt. Bilagan i fråga stödjer och kompletterar således bara denna ståndpunkt. Sökanden kan följaktligen göra gällande denna bilaga.

80 Vad avser sökandenas invändning har dessa i huvudsak hävdade att det omtvistade avtalet varken hade till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på den inre marknaden i den mening som avses i artikel 81.1 EG.

81 Förstainstansrätten erinrar om att det i avtalet som sökandena ingick den 24 oktober 2001 föreskrevs dels ett åtagande om tillfälligt stopp för import av nötkött till Frankrike, dels ett åtagande att tillämpa en minimiprislista på köp fritt slakteri av utslagskor. Till skillnad från vad sökandena har gjort gällande skall, av de skäl som redogörs för i punkterna 65 och 66 ovan, inte enbart ovannämnda åtgärder avseende priser beaktas vid en bedömning av det omtvistade avtalets restriktiva karaktär utan även de åtgärder som syftar till att stoppa importen.

- 82 Åtagandet i det omtvistade avtalet om importstopp hade bland annat till syfte att hindra införseln av nötkött till Frankrike till lägre priser än de som angavs i den prislista som sökandena upprättat, för att tillförsäkra avsättning av de franska uppfödarnas produktion och säkerställa att listan var verkningsfull. Det skall konstateras att det omtvistade avtalet härigenom hade till syfte att skärma av den nationella franska marknaden och således begränsa konkurrensen på den inre marknaden.
- 83 Vad vidare avser upprättandet av en prislista skall det erinras om att det i artikel 81.1 a EG uttryckligen föreskrivs att åtgärder som innebär att inköps- eller försäljningspriser direkt eller indirekt fastställs utgör konkurrensbegränsningar. Enligt fast rättspraxis utgör fastställandet av priser nämligen en uppenbar konkurrensbegränsning (förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen, REG 1995, s. II-1063, punkt 109, och av den 15 september 1998 i de förenade målen T-374/94, T-375/94, T-384/94 och T-388/94, European Night Services m.fl. mot kommissionen, REG 1998, s. II-3141, punkt 136).
- 84 Sökandena har i förevarande fall kommit överens om en minimiprislista för köp fritt slakteri av vissa kategorier nötkreatur. I denna listades kilopriset för slaktkroppar för vissa kategorier av kor och angavs hur de tillämpade priserna skulle beräknas för övriga kategorier, bland annat beroende på priset som gemenskapsmyndigheterna antagit inom ramen för det särskilda uppköpssystemet. Till skillnad från vad sökandena har påstått, följer det av själva ordalydelsen i de ifrågavarande bestämmelserna i det omtvistade avtalet att det inte var fråga om rekommenderade priser eller riktpriser, utan om minimipriser som de undertecknande organisationerna åtagit sig att iaktta. I avtalet föreskrevs nämligen att "ersättningen åtminstone [skulle] överensstämja med listan". I ett meddelande av den 8 november 2001 från sökandena i mål T-245/03 till sina medlemmar där genomförandet av avtalet av den 24 oktober 2001 sågs över, hänvisas på samma sätt till tillämpningen av "minimiprislistan".
- 85 Ett avtal såsom det i förevarande fall, som ingåtts mellan organisationer som företräder jordbruksföretagare och organisationer som företräder slakterier och i

vilket minimipriser fastställs för vissa kategorier kor i syfte att dessa skall vara obligatoriska för samtliga ekonomiska aktörer på de berörda marknaderna, har genom själva sin karaktär till syfte att begränsa konkurrensen på dessa marknader (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 30 januari 1985 i mål 123/83, BNIC, REG 1985, s. 391, punkt 22). Detta, bland annat, eftersom avtalet på ett konstlat vis begränsar utrymmet för affärsförhandlingar mellan uppfödare och slakterier och snedvrider prissättningen på marknaderna i fråga.

86 Denna slutsats påverkas inte av sökandenas argument att jordbruksmarknaderna är reglerade på så sätt att konkurrensreglerna inte är fullt ut tillämpliga och prissättningen sällan sker enligt det fria samspelet mellan utbud och efterfrågan. Jordbrukssektorn har förvisso vissa särdrag och har genomgått en, många gånger tämligen ingripande, detaljreglering. Det skall emellertid påpekas att, vilket kommer att undersökas inom ramen för den tredje grunden, gemenskapens konkurrensregler är tillämpliga på marknaderna för jordbruksprodukter, även om vissa undantag har gjorts, av hänsyn till den speciella situation som råder på dessa marknader.

87 Sökandena kan inte heller som stöd för sin talan göra gällande att den omtvistade prislistan inte hade någon begränsande verkan på grund av att priserna fastställts utifrån priserna i det särskilda uppköpssystemet som upprättats av kommissionen själv. De jämförande tabeller som parterna har upprättat på förstainstansrättens begäran visar att även om priserna för kor av låg- eller medelkvalitet fastställts med stöd av de priser som tillämpades inom ramen för det särskilda uppköpssystemet, var priserna för kor av högre kvalitet (vilka motsvarade 30 procent av slakten år 2001) som fastställts i avtalet nämnvärt högre än interventionspriserna. Enbart det förhållandet att minimipriserna fastställts utifrån det offentliga interventionspriset är under alla omständigheter inte tillräckligt för att det omtvistade avtalet skall fräntas sin begränsande karaktär. Hänvisningen till det offentliga interventionspriset medför nämligen inte att den omtvistade prislistan förlorar sitt konkurrensbegränsande syfte, som är att på ett direkt och konstlat sätt fastställa ett fast marknadspris, och likställs med de olika offentliga stöd- och interventionsmekanismer, inom den gemensamma organisationen av jordbruksmarknaden, som har till syfte att sanera marknader som utmärks av ett överskott i utbudet genom att dra in en del av produktionen.

- 88 Sökandena har dessutom anfört att det i ett vertikalt avtal, enligt lydelsen i artikel 4 a i förordning nr 2790/1999, endast är förbjudet att begränsa köparens möjlighet att bestämma återförsäljningspriset. De har gjort gällande att prislistan som fastställts i det omtvistade avtalet inte begränsade slakteriernas möjlighet att bestämma priserna gentemot sina kunder. Hänvisningen till förordning nr 2790/1999 är dock inte relevant i ifrågavarande fall. Artikel 3 i nämnda förordning utesluter nämligen fall där leverantörens marknadsandel överstiger 30 procent av den relevanta marknaden från tillämpningsområdet för gruppundantagen för vertikala avtal. Kommissionen har påpekat, utan att motsägas av sökandena, att produktionen från de sökande uppfödningorganisationernas medlemmar betydligt översteg gränsvärdet på 30 procent av den franska nötköttsmarknaden.
- 89 Sökandena har påstått att de inte kunde tvinga sina medlemmar att iaktta de fastställda minimipriserna. Förstainstansrätten konstaterar dock att det inte krävs att sammanslutningarna i fråga kan tvinga sina medlemmar att genomföra sina skyldigheter enligt avtalet för att avtalet skall omfattas av tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 15 maj 1975 i mål 71/74, Frubo mot kommissionen, REG 1975, s. 563, punkterna 29–31). Det skall dessutom påpekas att hänvisningen till domen i det ovannämnda målet Wouters m.fl. inte är relevant i förevarande fall, eftersom de faktiska omständigheterna och rättsliga frågorna i det målet, som rörde en branschorganisationens reglering av utövandet och organisationen av advokatyrket, inte är jämförbara med omständigheterna i det aktuella fallet.
- 90 Sökandena kan inte heller åberopa krisen inom nötkreaturssektorn som råde när omständigheterna i målet inträffade, som i synnerhet drabbade de franska uppfödarna av fullvuxna nötkreatur, för att motivera det omtvistade avtalet. Denna omständighet leder nämligen inte i sig till slutsatsen att villkoren för tillämpning av artikel 81.1 EG inte var uppfyllda (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, punkt 740). Det skall under alla omständigheter påpekas att kommissionen vid sin bedömning inte var okunnig om den kris som branschen gick igenom, vilket framgår av i synnerhet skälen 10–15 och 130 i det angripna beslutet. Kommissionen

har dessutom tagit hänsyn till detta förhållande vid fastställandet av bötesbeloppet, genom att minska detta med 60 procent (se punkterna 182–185 i det angripna beslutet).

91 Förstainstansrätten kan inte heller godta sökandenas uppfattning att det omtvistade avtalet utgjorde en nationell regleringsakt enligt sedvanlig fransk praxis på området för samordnad förvaltning mellan administrationen och jordbruksorganisationer, som motiverades av att de åtgärder som de offentliga myndigheterna antagit var ineffektiva. Det skall i detta hänseende erinras om att den rättsliga ram inom vilken avtal som avses i artikel 81 EG ingås samt den rättsliga beteckningen på denna ram i olika nationella rättsordningar saknar relevans för tillämpligheten av gemenskapens konkurrensregler (domen i det ovannämnda målet BNIC, punkt 17). Vidare skall det påpekas att ombuden för Republiken Frankrike under förhandlingen uteslöt att det omtvistade avtalet kan omfattas av en samordning mellan administrationen och jordbruksorganisationerna, eftersom sådan samordning utmärks av att de sistnämnda är representerade i rådgivande organ på såväl nationell som gemenskapsrättslig nivå. Det skall slutligen konstateras att offentliga åtgärder för att åtgärda problemen inom en viss sektor som inte är tillräckliga inte motiverar att berörda privata aktörer vidtar åtgärder som strider mot konkurrensreglerna eller att de tillskansar sig behörighet motsvarande den som nationella och gemenskapsrättsliga offentliga myndigheter har, för att ersätta deras åtgärder med sina egna.

92 Vad avser den franska jordbruksministerns roll i ingåendet av avtalet av den 24 oktober 2001, är det på samma sätt tillräckligt att konstatera att den omständigheten att ett företags beteende har varit känt, tillåtet eller till och med uppmuntrats av nationella myndigheter i enlighet med fast rättspraxis saknar betydelse för tillämpningen av artikel 81 EG (se förstainstansrättens dom av den 29 juni 1993 i mål T-7/92, Asia Motor France m.fl. mot kommissionen, REG 1993, s. II-669, punkt 71, svensk specialutgåva, volym 14, s. II-81, och förstainstansrättens dom i det ovannämnda målet Tréfilunion mot kommissionen, punkt 118).

93 Slutligen kan sökandenas argument att kommissionen inte visat att det omtvistade avtalet har haft verkningar på importen eller på marknadspriset inte godtas. Enligt fast rättspraxis är det inte nödvändigt att vid tillämpningen av artikel 81.1 EG beakta de faktiska verkningarna av ett avtal när det framgår att avtalets syfte är att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den gemensamma marknaden. Det krävs följaktligen inte att de faktiska konkurrensbegränsande verkningarna visas när det konkurrensbegränsande syftet med det påtalade agerandet har styrkts (domen i de ovannämnda förenade målen Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, punkt 741, och förstainstansrättens dom av den 6 juli 2000 i mål T-62/98, Volkswagen mot kommissionen, REG 2000, s. II-2707, punkt 178). Såsom har konstaterats har kommissionen bevisat att det omtvistade avtalet hade till syfte att begränsa den fria konkurrensen på marknaderna i fråga (se punkterna 82–85 ovan). Kommissionen var således inte skyldig att undersöka dessa åtgärders faktiska påverkan på konkurrensen på den gemensamma marknaden, bland annat i Frankrike.

94 Med beaktande av vad som anförts ovan kan denna invändning inte godtas.

4. Kvalificeringen av föreningsaktionen

a) Parternas argument

95 Sökandena i mål T-245/03 har gjort gällande att kommissionen har gjort en uppenbart oriktig bedömning genom att begränsa deras föreningsfrihet enligt artikel 12.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, som antogs i Nice den 7 december 2000 (EGT C 364, s. 1). Kommissionen har bland annat inte beaktat de för de franska jordbruksföreningarna typiska förvaltningsfunktionerna. Kommissionen har likaså varit mycket otydlig när den krävde att de

bötfällda organisationerna i framtiden skall avhålla sig från dylika avtal, samordnade förfaranden eller beslut med liknande syfte eller verkan som överträdelsen som de anklagats för, trots att en branschorganisation har till uppgift att organisera samordnade åtgärder mellan sina medlemmar för att tillvarata deras gemensamma intressen.

- 96 Kommissionen har hävdat att den omständigheten att sökandena är organisationer inte undantar dem från tillämpningen av konkurrensreglerna som utgör tvingande rätt.

b) Förstainstansrättens bedömning

- 97 Enligt lydelsen i artikel 3.1 g och j EG innefattar gemenskapens verksamhet både en ordning som säkerställer att konkurrensen inom den inre marknaden inte snedvrids och en politik på det sociala området. Det föreskrivs i artikel 137.1 f EG att gemenskapen skall understödja och komplettera medlemsstaternas verksamhet inom området för företrädande och kollektivt tillvaratagande av arbetstagarnas och arbetsgivarnas intressen. I artikel 139.1 EG föreskrivs att dialogen mellan arbetsmarknadens parter på gemenskapsnivå kan leda till avtalsbundna relationer. Artikel 81.1 EG å sin sida förbjuder avtal som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen inom den gemensamma marknaden. Denna artikel är en grundläggande bestämmelse som är nödvändig för att de uppgifter som gemenskapen har anförtrots skall kunna utföras och, i synnerhet, för att den inre marknaden skall kunna fungera (domstolens dom av den 1 juni 1999 i mål C-126/97, *Eco Swiss*, REG 1999, s. I-3055, punkt 36).

- 98 Domstolen har slagit fast att kollektivavtal som har slutits mellan de organisationer som företräder arbetsgivarna respektive arbetstägarna visserligen har en viss

inneboende konkurrensbegränsande inverkan. Det socialpolitiska syftet med sådana avtal skulle emellertid allvarligt äventyras om arbetsmarknadens parter gemensamma strävan att vidta åtgärder som förbättrar anställnings- och arbetsförhållandena skulle omfattas av artikel 81.1 EG. Det framgår således av en ändamålsenlig och sammanhängande tolkning av fördragets samtliga bestämmelser att avtal som slutits inom ramen för kollektiva förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter i dessa syften inte skall anses omfattas av artikel 81.1 EG, på grund av deras beskaffenhet och syfte (domstolens dom av den 21 september 1999 i mål C-67/96, Albany, REG 1999, .s. I-5751, punkterna 59 och 60). Domstolen har däremot funnit att denna bestämmelse är tillämplig på branschavtal som slutits mellan organisationer som företräder producenter, kooperativ, arbetare och industrin inom ett offentlig-rättsligt organ (domstolens dom i det ovannämnda målet BNIC, punkterna 3 och 16–20, samt av den 3 december 1987 i mål 136/86, BNIC, REG 1987, s. 4789, punkterna 3 och 13).

99 I förevarande fall anser förstainstansrätten att det omtvistade avtalets beskaffenhet och syfte inte rättfärdigar att avtalet undantas från tillämpningsområdet för artikel 81.1 EG.

100 Förstainstansrätten konstaterar för det första att avtalet inte utgör ett kollektivavtal och inte har ingåtts mellan organisationer som företräder arbetsgivarna respektive arbetstagarna. Uppfödarna befinner sig nämligen inte i något anställningsförhållande till slakterierna, eftersom de varken utför något arbete till förmån för eller under ledning av dessa eller är integrerade i dessa (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 16 september 1999 i mål C-22/98, Becu m.fl., REG 1999, s. I-5665, punkt 26). Uppfödarna kan däremot, såsom förstainstansrätten funnit ovan, anses utgöra företag enligt artikel 81.1 EG (se punkt 53 ovan). Det omtvistade avtalet utgör således ett branschavtal mellan två led i produktionskedjan inom nötköttsektorn. Vidare syftar avtalet inte till åtgärder som förbättrar anställnings- och arbetsförhållandena, utan till importstopp för nötkött och fastställande av minimipriser för vissa kategorier kor. I förevarande fall har åtgärderna till syfte att begränsa konkurrensen på den inre marknaden (se punkterna 82 och 85 ovan).

- 101 Av detta följer att sökandena i mål T-245/03 i förevarande fall, även om de såsom organisationer för jordbruksföreningar förvisso är berättigade att tillvarata sina medlemmars intressen, inte kan åberopa föreningsfriheten för att motivera konkreta åtgärder som strider mot artikel 81.1 EG.
- 102 Sökandena kan inte heller vinna framgång med påståendet att kommissionen, genom att i artikel 2 i det angripna beslutet kräva att de i framtiden skall avhålla sig från all samverkan med identiskt eller liknande syfte eller verkan som den konstaterade överträdelsen, har inverkat menligt på deras uppdrag såsom branschorganisationer att företa samordnade åtgärder i syfte att tillvarata sina medlemmars gemensamma intressen. Kommissionen har genom att ålägga sökandena att avstå från att upprepa det förbjudna agerandet och från att vidta liknande åtgärder endast angett vilka konsekvenser som fastställandet av överträdelsen i artikel 1 i det angripna beslutet får med avseende på sökandenas framtida agerande (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 13 december 2001 i de förenade målen T-45/98 och T-47/98, Krupp Thyssen Stainless och Acciai speciali Terni mot kommissionen, REG 2001, s. II-3757, punkt 311). Åläggandet är för övrigt tillräckligt preciserat och grundar sig på de förhållanden som föranledde kommissionen att slå fast att de beivrade agerandena är rättsstridiga, så att det tydligt framgår att åläggandet inte rör sökandenas generella föreningsverksamhet.
- 103 Mot bakgrund av det föregående kan denna invändning inte godtas.
- 104 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på denna grund.

B — Den andra grunden: Uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid bedömningen av överträdelsens omfattning och varaktighet

- 105 Sökandena har bestritt kommissionens bedömning av överträdelsens omfattning och varaktighet. De har hävdatt att importdelen i avtalet av den 24 oktober 2001

upphörde i och med undertecknandet av Rungisprotokollet den 31 oktober 2001. Vidare har de förnekat att det skriftliga avtalet av den 24 oktober 2001 förlängdes genom ett muntligt avtal med samma syfte.

1. Inledande frågor

a) Beaktande av lokalavtalen

Parternas argument

106 Sökandena har hävdats att kommissionen inte kunde grunda sig på avtal som ingåtts på lokal nivå mellan uppödarföreningar och enskilda slakterier när den fastställde varaktigheten av överträdelsen som de nationella organisationerna anklagats för. De har påpekat att bevisbördan för varaktigheten av ett avtal ligger på kommissionen och att för det fall kommissionen har valt att åberopa direkta skriftliga bevis för att styrka överträdelsen och delaktigheten i denna kan den inte utgå från att en part fortsatt vara anslutet till avtalet efter den sista gång då parten bevisligen deltog i en genomförandeåtgärd (förstainstansrättens dom av den 15 mars 2000 i de förenade målen T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 och T-104/95, Cimenteries CBR m.fl. mot kommissionen, REG 2000, s. II-491, punkterna 4281–4283).

107 Sökandena har påpekat att de inte är parter till de lokala avtalen i fråga, eftersom dessa har ingåtts mellan särskilda rättsliga enheter, nämligen jordbruksorganisationer på departementsnivå, JA på departementsnivå, eller lokalföreningar. Dessa lokala avtal, och i synnerhet de som ingicks från och med den 30 november 2001, härrörde enbart från de sistnämndas agerande och var avhängiga deras möjligheter

att se till att deras köpare tillämpade minimipriserna. Sökandena har härvid åberopat uppgifter i FNB-direktörens anteckningar från mötet den 29 november 2001 ("förhandla om era prislistor regionalt"). Att referensprislistan överlämnades av FNB till de organisationer på departementsnivå som begärde att få den påverka inte denna slutsats, eftersom listan inte överlämnades inom ramen för tillämpningen av det nationella avtalet utan inom ramen för lokala förhandlingar som förts av dessa organisationer. M.E.C., en av FNB:s direktörer, skickade listan till en organisation på departementsnivå den 11 december 2001 med en uttrycklig anmärkning om att listan inte hade förnyats genom något avtal. Sökandena har slutligen bestritt kommissionens uppfattning att de lokala avtalen nästan ordagrant återger lydelsen i det nationella avtalet.

- 108 Sökandena har även påpekat att parterna till de lokala avtalen inte deltog i det administrativa förfarandet vid kommissionen. Sökandena kunde inte svara i deras ställe. Det strider följaktligen mot rätten till försvar och mot artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) att lokalavtalen beaktats.
- 109 Kommissionen har genmält att den i sin bedömning av överträdelsens varaktighet hade rätt att ta hänsyn till de många lokala avtal som ingåtts efter undertecknandet av avtalet av den 24 oktober 2001. Lokalavtalen utgjorde de huvudsakliga åtgärderna för genomförandet av det omtvistade avtalet, i synnerhet efter det att det skriftliga avtalet hade löpt ut. Samtliga handlingar avseende dessa avtal har dessutom beslagtogs hos sökandena, vilket visar att de nationella organisationerna noggrant följde upp genomförandet av sitt nationella avtal lokalt.

Förstainstansrättens bedömning

- 110 Sökandena har i huvudsak hävdats att kommissionen vid fastställandet av överträdelsens varaktighet inte kunde beakta sådana avtal som inte ingåtts av

sökandena själva utan mellan å ena sidan uppfödarorganisationer på departementsnivå eller lokala uppfödarföreningar och å andra sidan slakteriföretag.

- 111 Det är emellertid ostridigt att de lokala uppfödarorganisationerna och föreningarna i fråga var direkta eller indirekta medlemmar i sökandeorganisationerna i mål T-245/03.
- 112 Förstainstansrätten erinrar om att de nationella uppfödarorganisationerna efter undertecknandet av avtalet av den 24 oktober 2001 uppmanade sina medlemmar att genomföra avtalet lokalt. I en skrivelse av den 25 oktober 2001 från sökandena i mål T-245/03 till sina medlemmar, vari omnämndes undertecknandet av avtalet från föregående dag, anges följande: "Hädanefter måste vi alla noga se till att avtalet tillämpas strikt i hela landet ... Vi ber er även att så snart som möjligt samla in underskrifter från de företag som ännu inte har undertecknat avtalet. Företagens åtaganden omfattar även en prioritering av den nationella försörjningen." På samma sätt har en skrivelse av den 13 december 2001 från sökandena i mål T-245/03 till sina medlemmar följande innehåll: "... hela FNSEA:s nätverk ombedes att delta ... i kontrollen av priserna som tillämpas av samtliga slakterier så att de eftersträvade minimipriserna för produktionen efterföljs. Vänligen vidta åtgärder hos vart och ett av de slakterier som ligger inom era respektive departement." Slutligen framgår det av en skrivelse av den 8 november 2001, från sökandena i mål T-245/03 till deras medlemsorganisationer, att de sistnämnda, för uppföljningen av föreningsstrategin, var skyldiga att ge all information till de nationella organisationerna om vilka åtgärder som vidtagits. Dessa uppgifter inkluderade bland annat "en exakt och detaljerad lista på de företag som fortfarande inte [hade] undertecknat listan eller som [hade] undertecknat denna men inte [tillämpade] den".
- 113 Det framgår således av handlingarna i målet att sökandena i mål T-245/03 uppmanade sina medlemmar att vidta konkreta aktioner mot slakteriföretagen

som var verksamma inom deras respektive territorium och på så sätt medverka till att det omtvistade avtalet genomfördes. De handlingar som företogs av organisationerna på departementsnivå och av lokalföreningarna ingick av denna anledning i en strategi som var gemensam för de nationella organisationerna, i syfte att se till att de åtgärder som bestämts på nationell nivå genomfördes i hela landet. Ett av medlen för strategin var just att ingå avtal mellan de lokala uppfödareföreningarna och slakteriföretagen.

- 114 I ett fax som Fédération régionale des syndicats d'exploitants agricoles (FRSEA) i Basse-Normandie skickade till FNSEA den 9 november 2001 till följd av ett frågeformulär som sistnämnda skickat den 8 november 2001 anges följande: "Genomförande och strategi för tillämpningen av listan: ... Formellt undertecknande av avtal för regionalt åtagande: Villkor och priserna i listan mellan FRSEA [Basse-Normandie] och slakterierna skall följas. Samtliga har gjort skriftliga åtaganden och skickat tillbaka handlingen." Likaså kan man i ett fax av den 19 november 2001 från FDSEA i Finistère till FNB läsa följande: "Vad gäller de åtgärder som vidtagits för [minimi]prislistan har muntliga avtal slutits med slakterierna. Vi har inte ännu fått tillbaka det skriftliga avtalet och vi har inte fått några klagomål från uppfödarna om att prislistan inte efterlevs." Slutligen finns i bilagan till ett fax av den 13 november 2001 från FDSEA i Isère till FNSEA och FNB en standardmodell för lokalavtal kallad "Tillämpning av det nationella avtalet om minimiprislistan", som innehåller åtaganden om att tillämpa prislistan och om tillfälligt importstopp "fram till en ny nationell förhandlingsrunda".

- 115 Att de lokala avtalen undertecknats av slakteriföretag och inte av de organisationer som företräder dem nationellt (varav FNICGV och sökanden i mål T-217/03) utgör inte heller skäl för att bortse från dessa avtal i förevarande fall. Förstainstansrätten anser i detta hänseende att ett nationellt avtal som ingåtts mellan företrädare för uppfödarna och företrädare för slakterierna har spelat en avgörande roll för att övervinna motståndet hos slakteriföretagen att godta de lokalavtal som företrädarna för uppfödarna underställt dem.

- 116 Slutligen framgår det av handlingarna i målet, till skillnad från vad sökandena har hävdad, att de ifrågavarande lokalavtalen ofta i sak återgav innehållet i det nationella avtalet. Lokalavtalen var faktiskt många gånger endast en ordagrann transponering av det nationella avtalet (se exempelvis avtalet av den 31 oktober 2001 mellan bland annat FDSEA i Loire och slakteriföretag från samma departement).
- 117 Med hänsyn till det som har anförts ovan anser förstainstansrätten att lokalavtalen inte utgör resultatet av oberoende förhandlingar utan samband med tillämpningen av det nationella avtalet. Avtalen på lokalnivå innebar nämligen en förlängning och ett genomförande av det omtvistade avtalet.
- 118 Förstainstansrätten anser således att kommissionen hade rätt att beakta lokalavtalen vid bedömningen av omfattningen och varaktigheten av den överträdelse sökandena lagts till last.
- 119 Sökandena kan inte heller vinna framgång med argumentet att deras rätt till försvar har åsidosatts genom att lokalavtalen har beaktats. Handlingarna avseende lokalavtalen som kommissionen stödde det angripna beslutet på och som hittades vid inspektionerna i sökandenas kontor ingick nämligen i den administrativa akten. Sökandena hade således möjlighet att yttra sig avseende dessa handlingar under förfarandet vid kommissionen.

b) Organisation, urval, citat och tolkning av handlingarna i målet

Parternas argument

- 120 Sökandena har hävdad att kommissionen i det angripna beslutet har missuppfattat de anteckningar som hittades på FNB-direktörens kontor, vilka kommissionen till stor del grundade sig på för att bevisa omfattningen och varaktigheten av det omtvistade avtalet. Kommissionen har endast tillställt sökandena valda utdrag ur anteckningarna, utan att sätta dem i kronologisk ordning eller samla ihop dem, så att de blandades med övriga handlingar i målet. Kommissionen har bland annat gjort anmärkningar på överfyllda sidor, på ett oorganiserat och ofta obegripligt vis.
- 121 Sökandena har vidare bestritt riktigheten eller tolkningen av en rad citat i det angripna beslutet. Detta eftersom de anser att citaten är ofullständiga, lösryckta från sitt sammanhang eller felaktiga, att de i själva verket motsäger kommissionens ståndpunkt, att de inte daterats och att deltagarna vid de möten som det hänvisas till inte kan identifieras. Sökandena har slutligen hävdad att kommissionen vid sin tolkning av handlingarna i målet har kastat om bevisbördan, eftersom den utgått från att sökandena var felande, och endast beaktat de handlingar som är till sökandenas nackdel och inte dem som talar till deras fördel.
- 122 Kommissionen har påpekat att den i ett beslut inte kan citera samtliga handlingar som den grundar sig på i deras helhet. Den har gjort gällande att den omständigheten att ett urval görs endast kan kritiseras i den mån det leder till att handlingarna missuppfattas. Kommissionen har bestritt sökandenas övriga invändningar.

Förstainstansrättens bedömning

- 123 Sökandena har inte bestritt att de har fått tillgång till samtliga handlingar som ingick i kommissionens administrativa akt (med undantag endast av två skrivelser som utväxlats mellan kommissionen och Republiken Frankrikes ständiga representation vid Europeiska unionen). Kommissionen har i synnerhet påpekat, utan att motsägas av sökandena, att dessa har fått tillgång till en kopia av samtliga FNB-direktörens anteckningsböcker i fråga. Av detta följer att sökandena hade möjlighet att identifiera och återropa samtliga omständigheter i handlingarna i målet som talar till deras fördel. Sökandena har inte heller påstått att kommissionen har avlägsnat eller underlåtit att lägga till några handlingar som de identifierat eller lämnat in som talar till deras fördel.
- 124 Det skall vidare noteras att kommissionen, i likhet med sökandena, många gånger har grundat sina slutsatser i det angripna beslutet på utdrag från de många anteckningar som hittats och kopierats under kommissionens undersökningar utförda i sökandenas lokaler. Dessa anteckningar är i allmänhet varken under-tecknade eller daterade och deras innehåll är inte alltid helt tydligt. Det skall emellertid påpekas att en handling som saknar datum eller underskrift eller som är otydligt skriven inte fräntas allt sitt bevisvärde om dess ursprung, tidpunkt och innehåll kan fastställas med tillräcklig säkerhet (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-11/89, Shell mot kommissionen, REG 1992, s. II-757, punkt 86; svensk specialutgåva, volym 12, s. II-47).
- 125 Kommissionen har i förevarande fall i det angripna beslutet angett när en handling inte var daterad och satt ett ungefärligt datum på sådana handlingar utifrån deras innehåll eller sammanhang. När endast initialerna på mötesdeltagare varit angivna har kommissionen på samma sätt i allmänhet dragit slutsatsen utifrån sammanhanget om vilka personer som avsågs härmed. Slutligen, vad gäller sökandenas kritik avseende hur anteckningarna organiserades och sorterades har kommissionen förklarat att handlingarna i målet sorterats i kronologisk ordning efter tidpunkten

för deras utfärdande eller, när det gäller handlingar från kommissionens inspektion, tidpunkten för deras upptäckt. I sistnämnda fall har handlingarna numrerats enligt ordningsföljden i de upprättade förteckningarna.

- 126 När det gäller sökandenas invändningar avseende i synnerhet användningen och tolkningen i det angripna beslutet av angivna bevismedel, kommer dessa att prövas i det följande i den mån de kan föranleda en annan slutsats än den som kommissionen gjort avseende överträdelsens omfattning och varaktighet.

2. Sökandenas ansvar för importavtalet

a) Parternas argument

- 127 Sökandena har gjort gällande att undertecknandet av Rungisprotokollet den 31 oktober 2001 ledde till att delen om importstopp i det nationella avtalet — som trädde i kraft den 29 oktober 2001 — upphörde bara två dagar senare, den 31 oktober 2001. Det fanns således ingen tid för att tillämpa importdelen i avtalet och sökandena kan inte hållas ansvariga för denna.

- 128 Sökandena har hävdat att kommissionen har missuppfattat de faktiska omständigheterna i det aktuella målet och gjort en uppenbart oriktig bedömning när den fann att Rungisprotokollet omfattade ett avtal i syfte att begränsa importen. Importörernas och exportörernas åtagande i protokollet att visa prov på ”solidaritet” syftade inte på import. Det var endast en bekräftelse från FNICGV på upp-

födarorganisationernas begäran att den fullföljde inköpen enligt villkoren i prislistan. Sökanden i mål T-217/03 har dessutom påpekat att den under alla omständigheter inte berördes av "solidaritetsåtagandet", eftersom den inte var avtalspart till Rungisprotokollet. Slutligen bekräftar FNICGV-ordförandens uttalanden på dagen för protokollets undertecknande att importdelen i avtalet hade uteslutits.

129 Sökandena har likaså hävdad att kommissionen, genom att påstå att det finns ett nödvändigt samband mellan prislistan och importstoppet, har blandat ihop vad producenterna skulle ha önskat och de faktiska förhållandena som rådde efter Rungisprotokollet. Sökandena har även påpekat att de importerande slakterierna och grossisterna som var medlemmar i FNICGV redan från början intog en mycket kritisk hållning till importdelen i avtalet av den 24 oktober 2001. Organisationens godkännande av denna del i avtalet var endast en symbolisk handling som inte kunde upprätthållas.

130 Sökandena har vidare klandrat kommissionen för att inte ha beaktat de handlingar som visade att importavtalet hade upphört. De har för det första hänvisat till en skrivelse av den 8 november 2001 från de nationella uppfödarorganisationerna till sina medlemmar, varav det framgår att tillämpningen av avtalet av den 24 oktober 2001 endast avsåg genomförandet av minimiprislistan, eftersom det inte innehöll någon hänvisning till någon importbegränsning. Sökandena har för det andra hänvisat till en anteckning av den 14 november 2001 där följande anges: "avtal inskränkt: idag fortsatt import; inga vedergällnings[åtgärder]".

131 Sökandena har dessutom påpekat att kommissionen endast har identifierat ett lokalavtal med bestämmelse om importstopp som ingåtts efter det att Rungisprotokollet undertecknades, nämligen det avtal som upprättades i departementet Isère. Handlingarna från FRSEA i Basse-Normandie av den 9 november 2001 och från

FDSEA i Finistère av den 19 november 2001 var bara protokoll som inte visade att de berörda lokalavtalen innehöll något åtagande att avbryta importen. Övriga lokalavtal som kommissionen nämnt ingicks inte efter Rungisprotokollet. Avtalet i Loire slöts så den 31 oktober 2001.

- 132 Sökandena har slutligen gjort gällande att en analys av handelsvolymkurvorna bekräftar att importavbrottet inte pågick längre än till den 31 oktober 2001. De har angett att de påstådda volymminskningarna i november och december 2001 av importerat nötkött berodde på konstanta upp- och nedgångar i importen varje månad och att något orsakssamband inte kan fastställas mellan denna punktminskning och förekomsten av det påstådda avtalet.
- 133 Kommissionen har hävdats att importdelen i avtalet av den 24 oktober 2001 inte upphävdes genom Rungisprotokollet efter den 31 oktober 2001. Den har gjort gällande att protokollet syftade till att mjuka upp det alltför strikta åtagandet om totalt importstopp. Dock ledde det genom hänvisningen till "solidaritet" till att begränsa import till lägre priser. Enligt kommissionen har sökandena inte förklarat hur det var möjligt för minimiprisavtalet att fungera vid sidan av fortsatt import till lägre priser. Slutligen innehöll flera av lokalavtalen som ingicks samma dag som Rungisprotokollet eller därefter fortfarande ett åtagande om importstopp i enlighet med det nationella avtalet.

b) Förstainstansrättens bedömning

- 134 Förstainstansrätten godtar inledningsvis inte sökandenas uppfattning att de, i det fall importdelen skulle ha upphävts efter Rungisprotokollet, inte kan hållas ansvariga för

denna del. Att en överträdelse är mycket kortvarig innebär nämligen inte att ett åsidosättande av artikel 81.1 EG inte har skett.

135 Förstainstansrätten anser vidare att ett minimiprisavtal, för att få avsedd verkan, kräver kontrollåtgärder eller importbegränsningar. I förevarande fall var nötkött från andra medlemsstater, bland annat från Tyskland och Nederländerna, billigare än kött producerat i Frankrike, och det rådde ett överskottsutbud. Effektiviteten av en minimiprislista var således nödvändigtvis beroende av att slakteriföretagen i Frankrike gjorde sina inköp hos de franska uppfödarna. I annat fall skulle prislistan inte ha kunnat avhjälpa krisen som de franska uppfödarna befann sig i. Den skulle tvärtom ha kunnat förvärra krisen för det fall slakterierna hade handlat varor från andra medlemsstater eller tredjeland.

136 Förstainstansrätten anser under alla omständigheter, till skillnad från vad sökandena har påstått, att Rungisprotokollet av den 31 oktober 2001 inte helt upphävde åtgärderna för importstopp i avtalet av den 24 oktober 2001, även om dessa, såsom kommissionen medgett i det angripna beslutet, begränsades genom protokollet.

137 Förstainstansrätten kan inte godta sökandenas ståndpunkt att protokollet avsåg prislistan och inte omfattade import. Rungisprotokollet har nämligen rubriken "Möte 'Importerat kött'". I protokollet anges att "[d]e franska import- och exportföretagen har hållit möte med producentorganisationerna ... som är parter i det nationella branschavtalet av den 24 oktober 2001". I protokollet hänvisas till importörer och exportörer. Däremot innehåller det ingen hänvisning till prislistan. Följaktligen avsåg Rungisprotokollet importdelen i det omtvistade avtalet. Denna slutsats bekräftas av FNICGV-ordförandens meddelande till medlemmarna den 31 oktober 2001 (se punkt 140 nedan).

138 Det skall påpekas att Rungisprotokollet, efter några inledande överväganden, bland annat innehåller följande utdrag:

”I den krissituation utan motstycke som producenterna upplever, uppmanar uppfödarnas företrädare att importörer och exportörer inser krisens allvar.

Importörer och exportörer kan här visa prov på solidaritet.”

139 Mot bakgrund av omständigheterna i förevarande fall, bland annat behovet av att kontrollera importen för att prislistan som fortsatte att gälla fullt ut skulle få avsedd verkan, anser förstainstansrätten att ”solidaritetsåtagandet” som importörerna och exportörerna gjorde skall tolkas så, liksom kommissionen bedömde det i det angripna beslutet, att dessa accepterade att begränsa nötköttsimporten till fördel för de franska uppfödarnas produktion.

140 Denna slutsats vederläggs inte av FNICGV-ordförandens ovannämnda meddelande av den 31 oktober 2001 till medlemmarna, i vilket det sägs: ”Vi har enats om en kompromiss ... som gör det möjligt för importörerna att fortsätta sin verksamhet och i möjligaste mån säkerställa fri rörlighet för de varor som våra företag tar fram och saluför.” Detta avsnitt är nämligen oklart mot bakgrund av den klara lydelsen i avtalet av den 24 oktober 2001 (det vill säga ett ”[t]idsbegränsat åtagande om importstopp”) som FNICGV-ordföranden för övrigt erinrar om i sitt meddelande. FNICGV-ordföranden gör gällande en ”kompromiss” och hänvisar inte till oinskränkt fri rörlighet för varorna i fråga utan till att fri rörlighet skall säkerställas ”i möjligaste mån”.

- 141 Mot bakgrund av det ovan anförda finner förstainstansrätten att Rungisprotokollet inte ledde till att importdelen i det omtvistade avtalet avskaffades fullt ut.
- 142 Denna slutsats motsägs inte av de två handlingar som sökandena har åberopat för att visa att importdelen i avtalet inte längre gällde i november 2001.
- 143 Vad gäller skrivelsen av den 8 november 2001 från sökandena i mål T-245/03 till sina medlemmar hade denna till syfte att "[t]vå veckor efter det att avtalet slutits och en vecka efter det att minimiprislistan införts, ... göra en lägesrapport av hur avtalet genomförts och efterlevs i departementen". Att denna skrivelse inte hänvisar till importdelen i avtalet är inte i sig tillräckligt för att visa att den upphävts.
- 144 Vad avser anteckningarna av den 14 november 2001 från en av FNSEA:s enhetschefer anges faktiskt följande: "avtal inskränkt: idag fortsatt import; inga vedergällnings[åtgärder]". Det skall emellertid erinras om, såsom kommissionen har påpekat, att det framgår av sammanhanget i vilka anteckningarna gjorts att det relevanta avsnittet i dessa rör definitionen av en strategi för sökandena i mål T-245/03 med anledning av förberedelsen av deras svar på kommissionens begäran om upplysningar av den 9 november 2001 (se punkt 13 ovan). Det är följaktligen fråga om handlingar som endast visar den ståndpunkt som sökandena ville tillkännage för kommissionen. Det finns nämligen flera hänvisningar i dessa anteckningar till "Bryssel", till "BXL" och till "GD konkurrens". Följande kan utläsas: "GD konkurrens → FNSEA text till slutet av förmiddagen" och därefter "Samordnat eller gemensamt svar". Vissa av dessa avsnitt i anteckningarna bekräftar att det utdrag som sökandena har åberopat ingick i yttrandena som skulle ingå i svaret till

kommissionen. Bland annat kan följande, som förekommer i förbindelse till utdraget i den aktuella handlingen, citeras: "Försvarslinjer" och "producenternas försvar". Förstainstansrätten finner följaktligen att de utdrag som sökandena åberopat inte är tillräckligt objektiva och tillförlitliga för att tillerkännas något bevisvärde.

145 Det skall vidare anges att flera lokalavtal med bestämmelser om importstopp ingicks samma dag som Rungisprotokollet undertecknades eller därefter. En skrivelse från FDSEA i Loire av den 31 oktober 2001 hänvisar till ett avtal som ingåtts samma dag mellan FDSEA, departementscentrat för JA och "köttsektorn inom departementet". I skrivelsen anges att "samtliga företag som kallats ... har undertecknat avtalet och åtagit sig att tillämpa detta". Avtalet, som är bilagt skrivelsen, återger nästan ordagrant avtalet av den 24 oktober 2001 och innehåller ett "[å]tagande om tillfälligt importstopp". Det framgår likaså av handlingarna i målet att minst tre lokalavtal ingicks med slakterierna, under november månad 2001, i departementet Isère, i enlighet med det nationella avtalet och med skyldighet att tillfälligt avbryta importen "fram till en ny nationell förhandlingsrunda". På så sätt ingicks avtal före den 13 november 2001 med företaget Provi, den 13 november med Bigardkoncernen och den 15 november med företagen Carrel och Isère Viandes et salaisons.

146 Den kritik som sökandena framfört angående användningen i det angripna beslutet av handlingar från FRSEA i Basse-Normandie av den 9 november 2001 och från FDSEA i Finistère av den 19 november 2001, eftersom dessa endast utgör protokoll och inte visar att lokalavtalen i fråga innehöll något åtagande om importstopp, kan inte heller godtas. Det skall påpekas att kommissionen nämligen inte har citerat handlingen av den 19 november 2001 i syfte att visa att importdelen av avtalet existerade, utan för att ge ett exempel på den lokala tillämpningen av prislistan (se punkt 86 i det angripna beslutet och punkt 114 ovan). Vad vidare avser handlingen av den 9 november 2001, är det tillräckligt att konstatera att kommissionen endast hänvisat till denna för att illustrera att det förekom en lokal kontroll av köttets

ursprung (se punkt 80 i det angripna beslutet). Handlingen i fråga innehåller faktiskt följande utdrag: "Orne och Calvados kontrollerar lastbilar med importerat kött: inget anmärkningsvärt."

147 Förstainstansrätten kan inte heller godta sökandenas argument som grundar sig på den statistiska analysen av importvolymerna av nötkött till Frankrike. Kommissionen konstaterade förvisso i det angripna beslutet att tillgänglig statistik visade att importen hade sjunkit märkbart i november 2001 jämfört med oktober 2001, och i december 2001 jämfört med november 2001, och att importnivåerna tydligt återhämtat sig i januari 2002 (punkt 78 i det angripna beslutet). Kommissionen drog dock slutsatsen att det inte med säkerhet kunde fastställas att importminskningen hade orsakats av avtalet (punkt 167 i det angripna beslutet). Eftersom kommissionen inte stödde sig på de statistiska uppgifterna för att bevisa varaktigheten av importdelen i avtalet är sökandenas argument mot kommissionens tolkning av dessa sifferuppgifter inte relevanta. Förstainstansrätten anser under alla omständigheter att det, med stöd av den statistik som sökandena åberopat, inte kan fastställas att importavtalet upphörde efter den 31 oktober 2001.

148 Sökanden i mål T-217/03 har anfört att den inte berördes av solidaritetsåtagandet i Rungisprotokollet, eftersom den inte var avtalspart till detta. Det är härvid tillräckligt att konstatera att protokollet inte innehöll något nytt avtal utan att det endast tonade ner den ursprungliga bestämmelsen om importstopp i avtalet av den 24 oktober till vilket sökanden i mål T-217/03 var part. Det skall dessutom påpekas att sökanden i mål T-217/03 på en förfrågan från förstainstansrätten har erkänt att den varken vid undertecknandet av Rungisprotokollet eller därefter informerade sina medlemmar om att begränsningarna för import av nötkött hade upphört. Sökanden försvarade sitt agerande genom att göra gällande att dess medlemmar inte berördes av importåtgärderna. Det skall emellertid erinras om att åtminstone vissa av sökandens medlemmar importerade nötkreatur till Frankrike, även om det skedde i relativt liten skala jämfört med den totala importen (se punkt 66 ovan).

149 Mot bakgrund av det ovan anförda finner förstainstansrätten att kommissionen inte begick något fel när den ansåg att importdelen i avtalet av den 24 oktober 2001, trots Rungisprotokollet, inte hade avskaffats fullt ut från och med den 31 oktober 2001.

3. Sökandenas ansvar för ett muntligt hemligt avtal efter utgången av november månad 2001

a) Parternas argument

150 Sökandena har hävdad att kommissionen felaktigt fann att parterna i hemlighet hade förlängt avtalet av den 24 oktober 2001 muntligen för tiden efter den 30 november 2001.

151 Sökandena har påpekat att ett avtal endast kan förlängas under omständigheter som visar att samtycke uttryckts av samtliga parter. Kommissionen skulle i förevarande fall följaktligen visa producentorganisationernas och slakteriorganisationernas gemensamma vilja att fortsätta avtalet. Företrädarna för slakterierna, det vill säga FNICGV och sökanden i mål T-217/03, hade all anledning att inte förlänga avtalet efter utgången av november månad 2001 efter det att kommissionen meddelat dem att den ansåg att avtalet stred mot artikel 81 EG. FNICGV informerade sina medlemmar den 30 november 2001 att avtalet inte skulle förlängas.

152 Sökandena har vidare påpekat att den omständigheten att en förlängning av avtalet hade planerats eller diskuterats inte räcker för att visa att avtalet faktiskt förlängdes. De har även gjort gällande att kommissionen inte uteslutande kunde grunda sig på

förhållanden som härrör från uppfödarorganisationernas ensidiga uttalanden, vilka endast bestod av föreningsanspråk. Eftersom kommissionen bar bevisbördan var den enligt sökandena skyldig att visa slakteriernas engagemang att upprätthålla prislistan nationellt efter den 30 november 2001 med handlingar som härrörde från dessa.

153 Sökandena har bestritt de slutsatser som kommissionen drog av FNB-direktörens anteckningar avseende mötena den 29 november och den 5 december 2001. Enligt sökandena framgår det av dessa handlingar att företrädarna för uppfödarna under dessa möten informerade om att de från och med december månad 2001 skulle försöka få slakterierna på plats att tillämpa priserna i listan genom en föreningsaktion. Sökandena har även bestritt kommissionens ståndpunkt att den påstådda hemliga förlängningen av avtalet också omfattade import. De har påpekat att det inte görs någon som helst hänvisning till import i de uppgifter som kommissionen har citerat avseende de två mötena den 29 november och den 5 december 2001.

154 Sökandena har även angett att kommissionen sökt styrka det muntliga avtalets existens med hänvisning till att det var hemligt. Även om ordet "hemlig" angavs i FNB-företrädarens anteckningsbok motsägs detta omnämnande emellertid i praktiken av uppfödarorganisationernas offentliggörande av sina föreningsanspråk. Enligt sökandena saknade ett hemligt avtal intresse i förevarande sammanhang, eftersom de undertecknande organisationernas respektive ordförande inte skulle ha kunnat delge samtliga sina medlemmar detta.

155 Vad gäller påståendet att lokalavtal ingåtts efter den 30 november 2001 har kommissionen endast identifierat ett enda sådant, nämligen det som ingicks den 18 december 2001 mellan FDSEA, JA i departementet Sarthe och Socopa-koncernen. Enligt sökandena har kommissionen dragit slutsatsen att överträdelsen fortgick efter den 30 november 2001 enbart med stöd av detta enskilda avtal.

Sökandena har vidare påpekat att kommissionen inte hade tillgång till avtalstexten, och att det i handlingarna som hänvisade till lokalavtalet endast nämndes ett avtal om prislistan, vilket visar att avtalet skiljer sig från det nationella avtalet av den 24 oktober 2001. I de påstådda ”förlängda avtalen” som kommissionen identifierat finns inte heller någon uppgift om datum, undertecknande parter eller vilken region som berördes.

156 Sökanden i mål T-217/03 har vidare hävdad att, eftersom kommissionen inte har lagt fram någon skriftlig handling från slakterierna, eller någon handling som involverar slakterierna, skulle kommissionen ha fastställt att det omtvistade avtalet tillämpades efter den 30 november 2001 med stöd av prisuppgifter på marknaden som visade att prislistan upprätthölls. Kommissionen har förvisso försökt att bevisa att avtalet av den 24 oktober 2001 var gällande genom nationella prisuppgifter för de tre första veckorna som avtalet tillämpades. Den har dock inte ingett några sifferuppgifter avseende den påstådda förlängningen av avtalet.

157 Sökandena har slutligen angett att kommissionen i en skrivelse av den 26 november 2001 informerat dem om att endast en förlängning av det skriftliga avtalet av den 24 oktober 2001 kunde medföra påföljder. Sökandena har gjort gällande att kommissionen genom att ådöma påföljder mot dem, utan att ha styrkt förekomsten av ett muntligt avtal som hade förlängt det skriftliga avtalet, gjort en uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning. Dessutom har kommissionen inte fullgjort sina åtaganden gentemot sökandena och därigenom åsidosatt principen om skydd för berättigade förväntningar.

158 Kommissionen har gjort gällande att det inte finns något krav på hur ett avtal i den mening som avses i artikel 81.1 EG är utformat, och att ett muntligt avtal mycket väl kan utgöra otillåten samverkan. Enligt kommissionen avsåg sökandena fortfarande under den andra halvan av november månad år 2001 att förlänga avtalet skriftligen. Kommissionen har hävdad att sökandena efter att de gett upp möjligheten till en skriftlig förlängning av avtalet, vid två möten som hölls den 29 november och den 5 december 2001, kom överens om att förlänga detta i hemlighet. Kommissionen har dessutom angett att flera handlingar visar att avtalet förlängts efter den

30 november 2001 och har hävdad att det därför inte var nödvändigt att även lämna in bevis för att det har medfört verkningar. Kommissionen har slutligen bestritt sökandenas tolkning av kommissionens skrivelse av den 26 november 2001 och anser att denna fråga under alla omständigheter saknar relevans, eftersom avtalet förlängts.

b) Förstainstansrättens bedömning

159 Förstainstansrätten erinrar om att det i avtalet av den 24 oktober 2001 föreskrevs att detta skulle löpa ut i slutet av november 2001. Det framgår emellertid av det angripna beslutet att FNICGV-ordföranden den 19 november 2001, det vill säga några dagar efter att de fått kommissionens begäran om upplysningar, informerade FNSEA-ordföranden om att han såg sig "tvingad att tidigarelägga avtalets slutdatum" (punkt 54 i det angripna beslutet). Det framgår dock inte av handlingarna i målet att övriga parter till avtalet faktiskt tidigarelade den dag då avtalet löpte ut. Sökandena har inte heller bestritt att avtalet av den 24 oktober 2001 löpte ut den 30 november 2001. De har dock bestritt att avtalet förlängdes muntligen i hemlighet efter detta datum. Förstainstansrättens bedömning skall således begränsas till sistnämnda fråga.

160 Det skall i detta sammanhang påpekas, såsom kommissionen bekräftade vid förhandlingen, att överträdelsen i fråga i det angripna beslutet har beskrivits som ett avtal mellan uppfödarorganisationerna å ena sidan och slakteriorganisationerna å andra sidan. Såsom sökandena har hävdad måste kommissionen följaktligen visa att företrädarna för såväl uppfödarna som slakterierna hade tillträtt avtalet för att bevisa att ett muntligt avtal ingåtts som förlängde eller förnyade avtalet av den 24 oktober 2001.

- 161 Däremot kan sökandenas argument att kommissionen inte enbart kunde stödja sig på bevisning från företrädarna för uppfödarna utan även måste lägga fram handlingar från slakterierna inte godtas. Kommissionen är nämligen inte skyldig att lägga fram bevis som härrör direkt från slakteriföreträdarna om deras deltagande i avtalet understöds tillräckligt av andra handlingar i målet (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, punkt 512).
- 162 Förstainstansrätten noterar att kommissionen, som bevis för att avtalet av den 24 oktober förlängts till att gälla efter slutet av november 2001, i det angripna beslutet stödde sig på en rad uppgifter. För det första grundade sig kommissionen på handlingar i vilka det angavs att avtalet skulle förlängas och som upprättats även efter det datum då FNICGV den 19 november 2001 påstod att avtalet skulle upphävas (punkterna 46–53 i det angripna beslutet). Vidare hänvisade kommissionen till handlingar som visade att ett avtal ingåtts mellan samtliga parter under två möten som ägde rum den 29 november och den 5 december 2001, med åtagande om att inte avslöja avtalet (punkterna 57–70 i det angripna beslutet). För det tredje stödde sig kommissionen på uppgifter som vittnar om att avtalet tillämpades efter utgången av november 2001 (punkter 78–95 i det angripna beslutet).
- 163 Förstainstansrätten skall således pröva den bevisning som kommissionen anfört mot bakgrund av de invändningar som sökandena gjort avseende denna.

Förberedelserna för en avtalsförlängning

- 164 Kommissionen har i det angripna beslutet påpekat att parterna efter mitten av november 2001 tänkte sig en skriftlig förlängning av det omtvistade avtalet (punkterna 48–53 i det angripna beslutet). Kommissionen grundade sig bland annat på anteckningar från FNB-direktören och ett e-postmeddelande av den 28 november 2001 från en FRSEA-företrädare i Bretagne till FNB.

- 165 Det skall påpekas att anteckningarna i fråga hänvisar till ett arbetsmöte som enligt kommissionen ägde rum mellan den 22 och den 27 november 2001 och vid vilket FNICGV-ordföranden, M.L.S., deltog. Det framgår av dessa anteckningar att utsikterna för "branschavtal[et]" efter november 2001 diskuterats med avseende på både "prisdelen" och "importdelen". FNICGV skall under dessa diskussioner ha vägrat att "förlänga [det] skriftliga avtalet". Enligt anteckningarna skulle även "lagenligheten återställas". Emellertid skall möjligheten att "utveckla avtalet" ha undersökts.
- 166 I det ovannämnda e-postmeddelandet av den 28 november 2001 anges följande: "Fortsätta med listan under följande veckor: alla kontaktade slakterier säger de vill behålla listan om samtliga aktörer också är med på det." Detta utdrag visar emellertid endast att vissa slakterier var villiga att vidhålla prisåtgärderna om ett avtal ingicks i detta syfte.
- 167 Förstainstansrätten konstaterar således att även om kommissionen hade rätt att använda sig av dessa handlingar för att visa att sökandena hade planerat och diskuterat en förlängning av det skriftliga avtalet av den 24 oktober 2001, bevisar inte dessa handlingar i sig att en sådan förlängning faktiskt ägt rum.

Förlängning av avtalet vid mötena den 29 november och den 5 december 2001

- 168 Kommissionen har hävdats att parterna, efter att ha övergett idén om en skriftlig förlängning, kom överens om att förlänga avtalet i hemlighet vid två möten som hölls den 29 november och den 5 december 2001.

— Mötet den 29 november 2001

169 När det gäller mötet den 29 november 2001 har kommissionen i det angripna beslutet (skälen 57–60) börjat med att undersöka FNB-direktörens anteckningar. Anteckningarna hänvisar uttryckligen till ”möte torsdag 29 november”. Såsom framgår av överskriften avser första delen av anteckningarna förebereelserna av sökandenas svar på kommissionens begäran om upplysningar av den 9 november 2001. I detta avsnitt anges bland annat följande: ”Importen har fortsatt[.] Prisavtalet efterlevs ej fullt ut[.] Avtalet, svårigheter → förhandla om era prislistor regionalt.” I synnerhet står där: ”OK, vi erkänner att avtalet inte förlängts.” På samma sätt står följande inringat överst till höger på sidan: ”information utifrån? + inte längre överens? ... + prisavtal”. Med beaktande av sammanhanget i vilket dessa utdrag ingår anser förstainstansrätten att de endast visar vilken position som sökandena planerade att försvara gentemot kommissionen. Till skillnad mot vad sökandena har gjort gällande bevisar inte dessa utdrag att beslut fattats om att upphöra att tillämpa de omtvistade åtgärderna.

170 Vidare anges följande: ”kan inte förlängas som den är, med [anledning av] tveksam utformning[.] Fortsätta pressa på för interventionspriserna (faktiskt samma som prislistan). Utan att meddela allt som idioter.” Det framgår av detta utdrag att uppfödarorganisationerna planerade att fortsätta att kräva att minimipriserna tillämpades, men att det denna gång formellt sett skulle ske i form av föreningsanspråk. Följande står nämligen skrivet: ”Prata om riktpriiser Regionlistor?”. Anteckningarna innehåller likaså följande utdrag: ”skicka skrivelse till FNICGV – FNCBV[.] FNB[:] agera KOM[,], inte med på att komma men vi fortsätter våra föreningsändamål”. Slutligen kan även följande läsas: ”pressmeddelande[.] prislista = anti-EEG så vi lägger av, men agerar för prisrekommendationer[,], vi uppfödare[,], jordbruksföreningarnas mål”.

171 Anteckningarna innehåller dessutom utdrag där det, till skillnad från vad sökandena har hävdats, framgår att denna strategi som syftade till att minimipriserna skulle

fortsätta att tillämpas godkändes av företrädarna för slakterierna. Flera hänvisningar görs nämligen till "LS", som enligt kommissionen syftar på FNICGV-ordföranden, vilket sökandena inte har bestritt. Följande anges:

- "Tecknade avtalet: kan vi inte förlänga (LS)[.] LS = OK för fast återtagspris". Precis efter dessa kommentarer följer en prislista för vissa kategorier nötkött inringade med anteckningen "Avtal OK".

- "'Riktpris', 'målpris', 'objektivt pris'[.] 'täckningspris', 'målpris uppfödare', 'objektivt pris uppfödare', 'uppfödarmål' LS = jag skriver inget/tel."

172 Dessa utdrag hänvisar även vid flera tillfällen till initialerna "FT", som förefaller åsyfta ordföranden för sökanden i mål T-217/03.

173 Det skall slutligen konstateras att på sista sidan i denna handling ("Sammanfattning") står det följande: "God utvärdering, enhällig[.] 'avtal' om att följa 'målpris uppfödare' (muntligt/tel)."

174 Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser förstainstansrätten, till skillnad från vad sökandena har gjort gällande, att anteckningarna avseende mötet den 29 november 2001 kan tolkas så att företrädarna för slakterierna har samtyckt till en förlängning av de omtvistade åtgärderna. Det är följaktligen inte möjligt att godta

sökandenas påstående att dessa handlingar endast visar uppfödarorganisationernas vilja att fortsätta tillämpa åtgärderna enbart inom ramen för deras föreningsverksamhet, utan något avtal med slakterierna. Denna uppfattning motsägs nämligen av innehållet i själva anteckningarna.

175 Det framgår vidare av det angripna beslutet (se punkt 63) att flera andra handlingar bekräftar att sökandena vid mötet den 29 november 2001 muntligen samtyckte till att fortsätta att tillämpa det omtvistade avtalet.

176 För det första uttalade viceordföranden i FNB, M.G.H., i en intervju med *Vendée agricole* den 4 december 2001, som finns på FNSEA:s webbplats att: "Förra veckan betonade vi hur viktig listan är för att bryta den negativa prisspiralen. Företagen inser dess betydelse, men vill samtidigt följa rekommendationerna från Bryssel. Nu talar vi inte längre om en av branschen avtalad prislista utan om mål i form av minimipriser. Vi förespråkar fortfarande idén om jordbruksföreningarnas prislista!" FNB:s viceordförande tillade följande: "Det finns inget skriftligt om det här 'nya' avtalet. Bara muntligt. Men med enorm spridning. Företagens nationella företrädare har också muntligen meddelat vad vi har diskuterat." Med hänvisning till flera slakterier i Vendée anges slutligen följande: "Vi vill veta om direktiven de fått från sina nationella organ [avseende priserna som diskuterades förra veckan] överensstämmer med våra."

177 För det andra hänvisas i punkt 64 i det angripna beslutet till en nyhetsuppgift från organisationen i Vendée av den 5 december 2001. I denna text anges följande: "[U]te på fältet går det långsamt att tillämpa det muntliga avtal som nötköttsbranschen ingick i slutet av förra veckan ... Hela branschen skall yttra sig om 'överenskommelsen' i början på veckan." Efter att diskussionerna mellan demonstranter och ett slakteri återgetts klargörs det i handlingen att: "[D]e slakteriansvariga diskuterade med [FNICGV-ordföranden]. Denne bekräftade diskussionerna i förra veckan."

— Mötet den 5 december 2001

- 178 Vad gäller mötet den 5 december 2001 som hölls i samband med den nationella nötköttsdagen, skall förstainstansrätten, såsom görs i punkt 66 i det angripna beslutet, inledningsvis undersöka ett e-postmeddelande av den 6 december 2001 från en FRSEA-företrädare i Bretagne till regionordförandena i FDSEA i hans region. I detta e-postmeddelande som hänvisar till "gårdagens möte", anges följande:

"Om minimipriserna har de nationella ordförandena i FNICGV och FNCBV sagt sig vara medvetna om det fortsatta behovet av marknadspriser och skall klargöra detta för sina medlemmar. Emellertid har vi här inget skriftligt avtal och bibehållna priser förutsätter att vi kan hålla tillräcklig press på branschen. Jag föreslår också att ni efter helgen tar kontakt med slakterierna i ert departement ... och tar reda på om de vill bibehålla priserna på tidigare och anpassad nivå och varnar dem för att vi kan genomföra föreningsaktioner veckan därpå, om de saknar denna vilja."

- 179 Vidare beaktas i skäl 67 i det angripna beslutet ett meddelande från FNPL som skickats per fax den 10 december 2001 som också hänvisar till den nationella nötköttsdagen där "fortsatt prislista godkändes". I detta meddelande upplyses om att "företrädarna för slakterierna ([FT och LS]) tar en muntlig förlängning av prislistan ad notam".

- 180 I det angripna beslutet hänvisas slutligen, i skälen 68 och 69, till andra utdrag ur FNB-direktörens anteckningar, med rubriken "Nationella nötköttsdagen — 5 december 2001". Anteckningarna innehåller följande utdrag: "låt oss sluta prata om 'importbegränsningar', låt oss gå till RHD [restauration hors domicile (restaurangbranschen)]", "[e]tt misstag = att ha skrivit importstopp, men så har vi spöats av Bryssel och andra i COPA. Utan något skriftligt fortsätter vi med 'målpriser' eller med priser vi inte vill att priserna [understiger]". Likaså står det, precis efter

uttalandena av ordföranden för sökanden i mål T-217/03 och FNICGV-ordföranden, att: "vi kan inte längre skriva men väl fortsätta". FNICGV-ordföranden påpekade bland annat följande: "vi fortsätter våra PSU-åtaganden [priser för särskilda uppköp]" och "meddelandet har skickats till våra företag ... prislistan kommer att fortsätta informellt". Ordföranden för sökanden i mål T-217/03 har slutligen angett följande i detta avseende: "Ja, OK, men alla måste tillämpa den." När det gäller sistnämnda uttalande hindrar inte hänvisningen till att "alla måste tillämpa den", till skillnad från vad sökanden i mål T-217/03 har hävdad, att listan tillämpas, och fråntar inte heller bevisvärdet från uttalandet i fråga.

Genomförandet av avtalet efter utgången av november månad 2001

- 181 Det angripna beslutet innehåller vidare hänvisningar till flera aktioner på lokalnivå som bekräftar att avtalet fortsatte att tillämpas efter den 30 november 2001 (skälen 92–94 i det angripna beslutet).
- 182 Ett meddelande från FDSEA i Vendée av den 18 december 2001 visar i synnerhet att ett slakteri (Socopa-koncernen), efter en blockad av sina anläggningar, gick med på att tillämpa minimiprislistan på hondjur av nötkreatur till och med den 11 januari 2002.
- 183 Handlingarna i målet innehåller likaså två exemplar av en handling med rubriken "Avtal av den 25 oktober 2001 (förlängt)". I denna anges följande: "Undertecknat för att tillämpas av FNSEA, FNB, FNICGV och FNCBV/SICA." Såsom sökandena har påpekat är dessa handlingar odaterade. Kommissionen har emellertid i skäl 94 i det angripna beslutet identifierat att handlingarna dels avser ett fax från "FDSEA 79" av den 13 december 2001, dels en handling som skickades samma dag till ett slakteri från FDSEA i Deux-Sèvres.

184 I ett fax av den 11 december 2001 från en FDSEA-företrädare i Maine-et-Loire till FNB-direktören under rubriken "Kontroll på slakterierna i Maine-et-Loire", anges slutligen följande: "inga noterade avvikelser — prislistan tillämpas — ingen import".

Slutsats

185 Mot bakgrund av ovanstående finner förstainstansrätten att kommissionen i det angripna beslutet har bevisat att sökandena fortsatte att tillämpa det omtvistade avtalet muntligen och i hemlighet efter utgången av november månad 2001 trots kommissionens skrivelser av den 26 november 2001 där sökandena informerades om att avtalet utgjorde en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler.

186 Denna slutsats vederläggs inte av sökandenas påstående att avtalet skulle förlora all verkningkraft om det förlängdes i hemlighet. Förstainstansrätten konstaterar att handlingarna i målet faktiskt innehåller flera hänvisningar till att sökandena inte offentligt ville avslöja åtagandet mellan företrädarna för uppfödarna och slakterierna efter utgången av det skriftliga avtalet. Förstainstansrätten anser emellertid att avtalet inte förlorade all verkan på grund av att det var hemligt, bland annat eftersom uppfödarorganisationerna offentligt fortsatte att begära priserna i listan, även om det denna gång synbart skedde i form av föreningsanspråk, och vidarebefordrade dessa till sina medlemmar. Av handlingarna i målet kan likaså den slutsatsen dras att företrädarna för slakterierna också informerade vissa slakteriföretag muntligen (se punkt 177 ovan).

187 Förstainstansrätten anser vidare att det inte kan förnekas att avtalet förlängts endast med stöd av ett meddelande från FNICGV av den 30 november 2001 där det anges att "[m]inimiprislistan för utslagskor som antogs den 24 oktober 2001 [hade] inte

förlängts och [skulle] inte heller [komma] att förlängas” och att ”[d]etta [var] slutsatsen från mötet i Paris [dagen innan] med undertecknarna av avtalet”. Förstainstansrätten anser nämligen att detta uttalande ingick i FNICGV:s strategi om information till allmänheten, bland annat efter att kommissionen hade upplyst organisationen om möjligheten att sanktionsåtgärder skulle kunna vidtas mot den med anledning av de omtvistade avtalen. Såsom framgår ovan visar handlingarna som upprättats efter detta datum under alla omständigheter att FNICGV-ordföranden deltog i förlängningen av avtalet.

188 Slutligen var kommissionen, till skillnad från vad sökandena har gjort gällande, inte skyldig att bevisa förlängningen av avtalet utifrån en prövning av avtalets verkningar på de priser som tillämpades under den aktuella perioden, eftersom den hade styrkt att avtalet förlängts med stöd av skriftliga indicier.

189 Följaktligen anser förstainstansrätten att kommissionen drog rätt slutsats i det angripna beslutet att överträdelsen varade under perioden från den 24 oktober 2001 till och med den 11 januari 2002.

190 Talan kan således inte vinna bifall på någon del av denna grund.

C — Den tredje grunden: Underlåtenhet att tillämpa undantaget i förordning nr 26

1. Parternas argument

191 Sökandena har hävdat att kommissionen har åsidosatt förordning nr 26 och gjort en uppenbart felaktig bedömning och en felaktig rättstillämpning, genom att inte

undanta det omtvistade avtalet från tillämpningen av artikel 81.1 EG i enlighet med artikel 2 i förordning nr 26, till fördel för viss verksamhet avseende produktion eller försäljning av jordbruksvaror. Sökandena har gjort gällande att det ifrågavarande avtalet var nödvändigt för att fullfölja målen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

192 Sökandena har följaktligen, såsom medges i det angripna beslutet, gjort gällande att det omtvistade avtalet hade till syfte att tillförsäkra nötkreatursuppfödarna ett existensminimum. Sökandena har dessutom angett att syftet att stabilisera marknaden också uppnåtts, eftersom den prismekanism som antagits genom avtalet bidrog till att bryta de befintliga störningarna och gjorde det möjligt för uppfödarna att avsätta sin produktion till ett lönsamt pris och således bekämpa krisen utan att slås ut från marknaden. Målen att höja produktiviteten och att trygga försörjningen och tillförsäkra konsumenterna skäliga priser äventyrades dock inte genom avtalet, vilket var neutralt i förhållande till dessa mål.

193 Sökandena anser att kommissionen i förevarande fall var skyldig att försöka förena dessa olika mål (domstolens dom av den 24 oktober 1973 i mål 5/73, Balkan-Import-Export, REG 1973, s. 1091, punkt 24, och av den 17 december 1981 i de förenade målen 197/80–200/80, 243/80, 245/80 och 247/80, Ludwigshafener Walzmühle m.fl. mot rådet och kommissionen, REG 1981, s. 3211, punkt 41). Kommissionen skulle särskilt med anledning av den exceptionella krisen inom nötköttssektorn ha prioriterat målen att stabilisera marknaden och tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard. Kommissionen borde följaktligen ha funnit, efter en avvägning av samtliga mål i artikel 33.1 EG, att undantaget i förordning nr 26 var tillämpligt.

194 Sökandena i mål T-245/03 har dessutom kritiserat kommissionens uppfattning, som redogörs för i punkterna 146 och 147 i det angripna beslutet, att den omständigheten att de antagna åtgärderna inte anges i förordning nr 1254/1999 räcker för att

utesluta att undantaget enligt artikel 2 i förordning nr 26 är tillämpligt. Sökanden i mål T-217/03 har i sin tur hävdad att kommissionen har gjort en uppenbart felaktig bedömning och en felaktig rättstillämpning genom att finna att avtalet inte omfattades av målen för den gemensamma organisationen av marknaden. Sökanden har bland annat gjort gällande att avtalet var förenligt med syftena i skälen 2 och 31 samt i artikel 38.1 i förordning nr 1254/1999.

195 Sökandena har slutligen gjort gällande att kommissionen gjorde en uppenbart felaktig bedömning och en felaktig rättstillämpning i den mån den fann att det omtvistade avtalet var oproportionerligt. Kommissionen motiverade dessutom inte denna slutsats och förklarade inte heller vilka andra åtgärder än dem som föreskrevs i det omtvistade avtalet som skulle ha kunnat hindra prisrasen.

196 Kommissionen har gjort gällande att undantaget i artikel 2 i förordning nr 26 skall tolkas och tillämpas restriktivt. I förevarande fall skulle det omtvistade avtalet i bästa fall kunna vara relevant för att uppnå ett enda av de fem målen som uppställs i artikel 33 EG (nämligen målet som syftar till att tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard) men absolut inte något av de övriga fyra målen. Avtalet omfattas inte heller av den gemensamma organisationen av marknaden för nötkött och framstår i vilket fall som helst som oproportionerligt för att uppnå de eftersträlvade målen. Undantaget är vid en närmare granskning inte tillämpligt på avtalet.

2. Förstainstansrättens bedömning

197 Förstainstansrätten påpekar inledningsvis att upprätthållandet av en effektiv konkurrens på marknaden för jordbruksprodukter utgör en av målsättningarna för den gemensamma jordbrukspolitiken. Det är visserligen riktigt att rådet, med hänsyn till den speciella situationen på marknaderna för jordbruksprodukter, enligt artikel 36 EG skall avgöra i vilken utsträckning gemenskapens konkurrensregler

skall tillämpas på produktion av och handel med dessa produkter. Likväl fastställs i denna artikel principen om att gemenskapens konkurrensregler är tillämpliga inom jordbrukssektorn (domstolens dom av den 9 september 2003 i mål C-137/00, Milk Marque och National Farmers' Union, REG 2003, s. I-7975, punkterna 57 och 58).

198 Enligt artikel 1 i förordning nr 26 skall artikel [81.1] EG tillämpas på alla avtal, beslut och förfaranden som avses i denna bestämmelse och som rör produktion av eller handel med sådana jordbruksprodukter som är upptagna i bilaga [I] till EG-fördraget. Dessa innefattar bland annat levande djur, kött och andra ätbara djurdelar om inte något annat följer av bestämmelserna i artikel 2 i förordningen. I sistnämnda bestämmelse föreskrivs bland annat att artikel [81.1] EG inte gäller sådana avtal, beslut och förfaranden som är nödvändiga för att förverkliga de mål för den gemensamma jordbrukspolitiken som anges i artikel [33] EG.

199 Eftersom det är fråga om ett undantag från den allmänna tillämpningsregeln i artikel 81.1 EG, skall artikel 2 i förordning nr 26 tolkas restriktivt (domstolens dom av den 12 december 1995 i mål C-399/93, Oude Luttikhuis m.fl., REG 1995, s. I-4515, punkt 23, och förstainstansrättens dom av den 14 maj 1997 i de förenade målen T-70/92 och T-71/92, Florimex och VGB mot kommissionen, REG 1997, s. II-693, punkt 152). Det följer dessutom av fast rättspraxis att artikel 2.1 första meningen i förordning nr 26, där det återopade undantaget föreskrivs, endast är tillämplig om avtalet i fråga främjar förverkligandet av alla målen i artikel 33 EG (domen i det ovannämnda målet Oude Luttikhuis m.fl., punkt 25, och i de ovannämnda förenade målen Florimex och VGB mot kommissionen, punkt 153, samt, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Frubo mot kommissionen, punkterna 25–27). Förstainstansrätten har emellertid funnit att kommissionen vid en konflikt mellan dessa ibland motstridiga mål, kan försöka att förena dem (domen i de ovannämnda förenade målen Florimex och VGB mot kommissionen, punkt 153). Slutligen skall, såsom framgår av själva lydelsen av artikel 2.1 första meningen i förordning nr 26, avtalet i fråga vara "nödvändigt" för att förverkliga nämnda mål (domen i det ovannämnda målet Oude Luttikhuis m.fl., punkt 25, samt, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Florimex och VGB mot kommissionen, punkterna 171 och 185).

200 Enligt artikel 33.1 EG skall den gemensamma jordbrukspolitiken ha som mål att

- a) höja produktiviteten inom jordbruket genom att främja tekniska framsteg och genom att trygga en rationell utveckling av jordbruksproduktionen och ett optimalt utnyttjande av produktionsfaktorerna, särskilt arbetskraften,

- b) på så sätt tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard, särskilt genom en höjning av den individuella inkomsten för dem som arbetar i jordbruket,

- c) stabilisera marknaderna,

- d) trygga försörjningen,

- e) tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser.”

201 Sökandena har i huvudsak hävdad att det omtvistade avtalet var nödvändigt för att förverkliga två av dessa mål, nämligen att tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard och att stabilisera marknaderna. Avtalet var enligt dem neutralt vad avser övriga tre mål och påverkade inte dessa.

- 202 Det omtvistade avtalet hade, såsom sökandena har påpekat, till huvudsakligt syfte att hjälpa nötkreatursuppfödarna i Frankrike under den kris som rådde inom sektorn vid tidpunkten för omständigheterna i de aktuella målen. Avtalet kan således anses ha haft till syfte att tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard i enlighet med artikel 33.1 b EG.
- 203 Förstainstansrätten anser däremot att avtalet av den 24 oktober 2001 inte hade som mål att stabilisera marknaderna enligt artikel 33.1 c EG eller kunde anses nödvändigt i detta avseende. Såsom framgår av det angripna beslutet orsakades den kris som drabbade nötköttssektorn mellan åren 2000 och 2001 av en kraftig obalans mellan utbud och efterfrågan. Denna obalans uppstod framför allt till följd av en stark minskning av konsumtionen på grund av det bristande förtroende som skapats till följd av att nya fall av galna ko-sjukan och mul- och klövsjukan upptäckts (se punkterna 12, 13 och 142 i det angripna beslutet). För att stabilisera marknaderna i fråga krävdes därför framför allt åtgärder för att sänka utbudsvolymen, som visade ett stort överskott, och för att främja konsumtionen som var på kraftig tillbakagång.
- 204 Inga åtgärder föreskrevs i avtalet i detta hänseende. De minimipriser som fastställdes däri kunde inte heller leda till en stabilisering av marknaderna. Snarare kunde minimipriserna gå emot detta mål, såvitt de skulle kunna medföra en höjning av priserna som skulle kunna leda till att konsumtionen minskade ännu mer, och på så sätt öka obalansen mellan utbud och efterfrågan ytterligare. Fastställandet av en prislista innebar dessutom att priser fastställdes på ett konstlat sätt i strid både med prisernas naturliga utformning på marknaden och med de offentliga stöd- och interventionsåtgärderna. Vidare kunde det endast vara fråga om en rent konjunkturrell åtgärd, som inte kunde ge upphov till några verkningar på medellång eller lång sikt på marknaderna i fråga. Importbegränsningen av nötkött till Frankrike riskerade i övrigt nödvändigtvis att ge upphov till en snedvridning av handeln med nötkött inom gemenskapen och således hota stabiliteten på de ifrågakvarande marknaderna i flera medlemsstater.

205 Ett avtal som begränsar importen av billigare produkter och fastställer minimipriser kan inte heller anses vara neutralt i förhållande till målet, i artikel 33.1 e EG, att tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser. Såsom kommissionen har angett i skäl 144 i det angripna beslutet, utan att motsägas av sökandena, skulle ett importstopp nämligen troligtvis leda till prishöjningar. Detta gäller i synnerhet restaurangbranschen som i stor utsträckning använder importerat kött. Vidare kunde priserna i listan, även om de avsåg leveranstillfället till slakterierna, slå igenom på konsumentpriserna.

206 Med beaktande av ovanstående finner förstainstansrätten att det omtvistade avtalet endast kan anses ha varit nödvändigt i förhållande till målet att tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard. Avtalet innebar snarare åtminstone en risk för att konsumenterna inte skulle få tillgång till varor till skäliga priser. Slutligen avsåg avtalet inte — och var *a fortiori* inte nödvändigt för — att stabilisera marknaderna, att trygga försörjningen eller att höja produktiviteten inom jordbruket. Med hänsyn till den rättspraxis som citeras i punkt 199 ovan, anser förstainstansrätten följaktligen att kommissionen inte begick något fel när den fann att en avvägning mellan dessa olika mål inte kunde medföra att undantaget i artikel 2.1 första meningen i förordning nr 26 var tillämpligt på det aktuella fallet.

207 Vidare kan förstainstansrätten inte godta de invändningar som gjorts mot kommissionens konstaterande i punkterna 146 och 147 i det angripna beslutet, att det omtvistade avtalet inte omfattades av de olika möjligheter som föreskrivs i regleringen av den gemensamma organisationen av marknaden för nötkött, och i synnerhet i förordning nr 1254/1999. Till skillnad från vad sökandena i mål T-245/03 har gjort gällande, fann inte kommissionen att denna omständighet i sig var tillräcklig för att inte tillämpa undantaget i förordning nr 26. Kommissionen beaktade, och det med rätta, endast denna omständighet till stöd för sin uppfattning att avtalet i fråga inte var nödvändigt för att uppnå de mål som fastställts för den gemensamma jordbrukspolitiken (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen Florimex och VGB mot kommissionen, punkterna 148–151). Förstainstansrätten kan inte heller godta den uppfattning som

sökanden i mål T-217/03 framställt att avtalet omfattades av målen i denna förordning. De bestämmelser som sökanden räknat upp (nämligen punkterna 2 och 31 samt artikel 38.1 i förordningen) avser enbart möjligheten för gemenskapsinstitutionerna att vidta åtgärder på grund av störningar på marknaden (se artikel 43 i förordningen) och motiverar på intet sätt ett privat avtal varigenom importen begränsas och minimipriser fastställs.

208 Vad slutligen gäller argumenten om huruvida de omtvistade åtgärderna är proportionerliga, kan förstainstansrätten inte godta invändningen att motiverings- skyldigheten åsidosatts. Kommissionen har i skäl 148 i det angripna beslutet i tillräcklig utsträckning motiverat sin slutsats att fastställandet av priser och importstoppet utgör allvarliga konkurrensbegränsningar som inte står i proportion till de mål som eftersträvas med avtalet. Till skillnad från vad sökandena har gjort gällande var kommissionen inte skyldig att ange vilka åtgärder som sökandena skulle ha kunnat anta för att avtalet skulle vara förenligt med artikel 2 i förordning nr 26. Invändningen att kommissionen, när den gjorde sin bedömning huruvida undantaget i denna bestämmelse var tillämplig, begick ett fel genom att beakta att åtgärderna i avtalet var oproportionerliga, kan inte heller godtas. Det framgår nämligen av rättspraxis att vid tillämpningen av detta undantag kan åtgärder endast betraktas som nödvändiga för att förverkliga målen med den gemensamma jordbrukspolitikens om de är proportionerliga (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen Florimex och VGB mot kommissionen, punkt 177). Även om man ser till de speciella förhållandena på jordbruksmarknaderna och krisen inom nötköttsbranschen vid tidpunkten för omständigheterna, kan importbegränsningen och fastställandet av priser i förevarande fall inte anses vara proportionerliga i förhållande till de eftersträlvade målen, med beaktande av att de utgör allvarliga överträdelse av konkurrensreglerna.

209 Av det ovan anförda följer att talan inte kan vinna bifall på denna grund.

D — *Den fjärde grunden: Åsidosättande av rätten till försvar*

1. Parternas argument

- 210 Sökandena har hävdad att meddelandet om invändningar, som utgör en tillämpning av den grundläggande principen om rätten till försvar, skall innehålla en redogörelse för invändningarna som är tillräckligt klar, om än kortfattad, för att de som berörs verkligen skall kunna få kännedom om vilka beteenden kommissionen klandrar dem för. Detta är nödvändigt för att de som berörs på ett ändamålsenligt sätt skall kunna försvara sig innan kommissionen fattar ett slutligt beslut (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-352/94, *Mo* och *Domsjö* mot kommissionen, REG 1998, s. II-1989, punkt 63).
- 211 I förevarande mål har sökandena klandrat kommissionen för att i meddelandet om invändningar inte ha angett att den avsåg att beakta de årliga medlemsavgifterna när den beräknade bötesbeloppet för andra organisationer än FNSEA. Sökandena har vidare hävdad att kommissionen inte på något sätt indikerade i meddelandet om invändningar att bötesbeloppen skulle beräknas utifrån deras direkta och indirekta medlemmars omsättning. Kommissionen tillkännagav således inte sökandena sakförhållanden och rättsliga överväganden som det angripna beslutet grundade sig på, bland annat de huvudsakliga grunderna vid beräkningen av böterna. Sökandena kunde följaktligen inte göra gällande sina synpunkter i detta avseende.
- 212 Sökandena har påpekat att domstolen har funnit att ett meddelande om invändningar som endast utpekar ett kollektiv som gärningsman, inte ger de bolag som bildar detta kollektiv tillräcklig information om att de kommer att åläggas individuella böter om en överträdelse konstateras. Ett meddelande om invändningar

som avfattats så räcker inte heller för att förvarna de berörda bolagen om att bötesbeloppet kommer att fastställas med utgångspunkt i en bedömning av varje bolags deltagande i det agerande som utgör den ifrågavarande överträdelsen (domstolens dom av den 16 mars 2000 i de förenade målen C-395/96 P och C-396/96 P, *Compagnie maritime belge transports m.fl. mot kommissionen*, REG 2000, s. I-1365, punkterna 144–146).

- 213 Sökandena har slutligen gjort gällande att det inte var tillräckligt att kommissionen sände dem en skrivelse den 10 januari 2003 med en begäran om ekonomiska uppgifter för att säkerställa att deras rätt till försvar iakttogs. Eftersom skrivelsen skickades efter det att sökandena framfört sina synpunkter och hade hörts, var de inte i stånd att försvara sig avseende ifrågavarande aspekter. Det framgick inte heller av denna begäran vilka avsikter kommissionen hade.
- 214 Kommissionen har påpekat att den i sitt meddelande om invändningar enligt rättspraxis endast är skyldig att ange att den har för avsikt att undersöka om de berörda företagen skall åläggas böter samt de huvudsakliga faktiska och rättsliga grunder som kan medföra att böter åläggs (domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80–103/80, *Musique diffusion française m.fl. mot kommissionen*, REG 1983, s. 1825, punkt 21; svensk specialutgåva, volym 7, s. 133).
- 215 Sökandena kunde enligt kommissionen inte ha varit ovetande om att storleken på medlemsavgifterna skulle beaktas och de var fullständigt fria att yttra sig mot bakgrund av meddelandet om invändningar. Sökandena hade också möjlighet att yttra sig avseende sina medlemmars omsättning i och med att kommissionen skickade dem en begäran om upplysningar därom den 10 januari 2003 (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda förenade målen *Musique diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 23).
- 216 Kommissionen har slutligen bestritt att domen i de ovannämnda förenade målen *Compagnie maritime belge transports m.fl. mot kommissionen*, som sökandena har

åberopat, är relevant. I förevarande fall framgår det mycket tydligt av meddelandet om invändningar att kommissionen hade för avsikt att ålägga sökandena, som var mottagare av nämnda meddelande, böter och inte mellanliggande organisationer eller ensamföretagare. Med hänsyn till den rättspraxis som tar i beaktande sammanslutningars medlemmar, kunde sökandena mycket väl inse risken och försvara sig i detta avseende under det administrativa förfarandet.

2. Förstainstansrättens bedömning

²¹⁷ Det är en grundläggande gemenskapsrättslig princip att rätten till försvar skall iaktas i varje förfarande som kan leda till påföljder, bland annat böter. Denna princip skall iaktas även i förfaranden av administrativ karaktär (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-308/94, *Cascades mot kommissionen*, REG 1998, s. II-925, punkt 39). Vid tillämpningen av denna princip utgör meddelandet om invändningar en väsentlig processuell garanti. Meddelandet om invändningar skall klart ange alla väsentliga omständigheter som kommissionen stöder sig på i detta skede av förfarandet (domen i de ovannämnda förenade målen *Compagnie maritime belge transports m.fl.*, punkt 142).

²¹⁸ Enligt fast rättspraxis uppfyller kommissionen sin skyldighet att iaktta företagens rätt att yttra sig genom att i sitt meddelande om invändningar uttryckligen ange att den har för avsikt att undersöka huruvida de berörda företagen skall åläggas böter och de huvudsakliga faktiska och rättsliga grunder som kan medföra att böter åläggs, såsom hur allvarlig den påstådda överträdelsen är och hur länge den pågått, samt huruvida den begåtts uppsåtligen eller av oaksamhet. Kommissionen ger därigenom företagen de upplysningar som är nödvändiga för att de skall kunna försvara sig, inte bara mot konstaterandet av en överträdelse utan även mot åläggandet av böter (domen i de ovannämnda förenade målen *Musique diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 21, och domen i det ovannämnda målet *ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen*, punkt 78).

- 219 Sökandena har hävdatt att kommissionen skulle ha angett i meddelandet om invändningar att den avsåg att beakta de årliga medlemsavgifterna vid fastställandet av bötesbeloppet för andra organisationer än FNSEA och att bötesbeloppet skulle beräknas utifrån deras medlemmars omsättning.
- 220 Förstainstansrätten påpekar i detta sammanhang att kommissionen i det angripna beslutet grundade sig på de medlemsavgifter som sökandena hade uppburit för att beräkna böternas grundbelopp (punkterna 169 och 170 i det angripna beslutet). Efter att ha fastställt att böternas grundbelopp för den viktigaste organisationen (FNSEA), i relation till överträdelsens allvar, var 20 miljoner euro, använde sig kommissionen nämligen av förhållandet mellan beloppet för de årliga medlemsavgifter som varje annan jordbruksorganisation uppburit och beloppet som FNSEA uppburit, som objektivt mått på de olika organisationernas relativa vikt inom gruppen, och därmed också på deras individuella ansvar för överträdelsen. Grundbeloppen för dessa fastställdes således till en femtedel (FNPL), en tiondel (FNB och FNCBV) och en tjugondel (JA) av det belopp som fastställts för FNSEA.
- 221 Förstainstansrätten påpekar vidare att kommissionen, såsom den medgett vid förstainstansrätten, beaktade omsättningen för sökandenas basmedlemmar vid sin kontroll av att gränsen på 10 procent enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 iakttagits.
- 222 Domstolen har funnit att den omständigheten att i meddelandet om invändningar uttala sig om nivån på de avsedda böterna innan företagen har lämnats tillfälle att yttra sig över anmärkningarna mot dem, skulle innebära ett oriktigt föregripande av kommissionens beslut (domen i de ovannämnda förenade målen *Musique diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 21, och i det ovannämnda målet *ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen*, punkt 66). Att i meddelandet om invändningar uttala sig om frågan att den övre gränsen på 10 procent skall iakttas för de böter som

eventuellt kommer att åläggas genom det slutliga beslutet skulle också innebära ett oriktigt föregripande av detta beslut.

223 Vidare, till skillnad mot vad sökandena har hävdad, är domen i de ovannämnda förenade målen *Compagnie maritime belge transports m.fl.* inte relevant i förevarande fall. Domstolen fann nämligen, i punkterna 143–146 i den domen, att kommissionen i meddelandet om invändningar klart skall ange vilka personer som kan komma att åläggas böter. Den fastställde att ett meddelande om invändningar som endast utpekar ett kollektiv som gärningsman inte ger de bolag som bildar detta kollektiv tillräcklig information om att de kommer att åläggas individuella böter och inte räcker för att förvarna de berörda bolagen om att bötesbeloppet kommer att fastställas med utgångspunkt i en bedömning av varje bolags deltagande i det agerande som utgör den ifrågavarande överträdelsen. I förevarande mål har kommissionen inte ålagt sökandenas direkta eller indirekta medlemmar böter, utan sökandena själva med anledning av deras respektive ansvar för överträdelsen (punkterna 169 och artiklarna 1 och 3 i det angripna beslutet), såsom den angav i meddelandet om invändningar. Att beakta omsättningen för medlemmarna i en företagsammanslutning som har begått en överträdelse innebär nämligen inte på något sätt att böter ålagts dessa (förstainstansrättens dom av den 23 februari 1994 i de förenade målen T-39/92 och T-40/92, CB och *Europay* mot kommissionen, REG 1994, s. II-49, punkt 139).

224 Med beaktande av vad som anförts ovan finner förstainstansrätten att kommissionen inte har åsidosatt sökandenas rätt till försvar genom att inte ange i meddelandet om invändningar att den avsåg att beakta de årliga medlemsavgifterna som dessa uppburit och deras medlemmars omsättning vid beräkningen av grundbeloppet för böterna samt vid kontrollen av att gränsen på 10 procent enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 iakttagits.

225 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på den grunden.

E — *Den femte grunden: Åsidosättande av motiveringsskyldigheten*

1. Parternas argument

- 226 Sökandena har påpekat att motiveringen av ett beslut som går någon emot skall göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att upplysa den berörde om skälen för den vidtagna åtgärden för att denne skall kunna göra gällande sina rättigheter och bedöma om beslutet är välgrundat (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-310/94, Gruber + Weber mot kommissionen, REG 1998, s. II-1043, punkt 40).
- 227 Sökandena har hävdade att kommissionen inte har gjort någon hänvisning, i det angripna beslutet, till de omsättningssiffror som den har beaktat vid fastställandet av böterna eller vid kontrollen av att gränsen på 10 procent enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 inte har överskridits. Kommissionen angav varken att den avsåg att beräkna gränsvärdet utifrån den samlade omsättningen för sökandenas medlemmar, eller vilka medlemmar det rörde sig om. I förevarande fall krävdes en mycket precis motivering, eftersom kommissionen för första gången avgjorde ett mål avseende jordbruksföreningar och kommissionen ämnade avvika från de restriktiva villkor som skall vara uppfyllda vid beaktandet av omsättningen för en sammanslutnings medlemmar. Kommissionens begäran om upplysningar av den 10 januari 2003 kan under alla omständigheter inte avhjälpa denna brist i motiveringen. Slutligen medför detta åsidosättande av motiveringsskyldigheten enligt sökanden i mål T-217/03 att det angripna beslutet skall ogiltigförklaras i sin helhet och inte enbart i den del som avser böterna.
- 228 Republiken Frankrike har påpekat att det angripna beslutet inte uppfyller de krav på motivering som ställs enligt artikel 253 EG. Den redogörelse som kommissionen för första gången lämnade i sitt svaromål kan inte avhjälpa denna situation (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 26 februari 2002 i mål T-323/99, INMA och Itainvest mot kommissionen, REG 2002, s. II-545, punkt 76).

- 229 Kommissionen har inledningsvis hävdade att det angripna beslutet inte kan ogiltigförklaras i sin helhet med stöd av denna grund, utan bara artikel 3 i beslutet, i den mån den bristande motivering som sökandena har gjort gällande avser bötesnivån och varken påverkar de faktiska omständigheterna eller den rättsliga kvalificeringen av dessa. Kommissionen har under alla omständigheter iakttagit motiveringsskyldigheten till fullo i förevarande fall.
- 230 Kommissionen har påpekat att motiveringsskyldigheten är uppfylld om kommissionen har redovisat de uppgifter som vid beräkningen av bötesbeloppet legat till grund för bedömningen av överträdelsens allvar och varaktighet (domstolens domar av den 16 november 2000 i mål C-282/98 P, Enso Española mot kommissionen, REG 2000, s. I-9817, punkterna 40 och 41, och i mål C-297/98 P, SCA Holding mot kommissionen, REG 2000, s. I-10101, punkterna 56–65, samt förstainstansrättens dom av den 9 juli 2003 i mål T-220/00, Cheil Jedang mot kommissionen, REG 2003, s. II-2473, punkt 218). Kommissionen är således inte skyldig att ange i beslutet vilka omsättningssiffror som har beaktats eller vilken procentandel av omsättningen som böterna representerar, eftersom frågan huruvida gränsen på 10 procent överskridits inte ingår i motiveringen till beslutet. Taket på 10 procent utgör nämligen den föreskrivna maximigränsen för böterna som kan åläggas och ingår inte i skälen för den vidtagna åtgärden.
- 231 Kommissionen har även hävdade att motiveringsskyldigheten skall bedömas utifrån sitt sammanhang och har påpekat att den tydligt angett i beslutet att den grundade sig på bestämmelserna i riktlinjerna, som enligt punkt 5 c ger kommissionen rätt att döma en sammanslutning till ett bötesbelopp som motsvarar de sammanlagda individuella böterna som skulle ha dömts ut för var och en av dess medlemmar. Sökandena kunde inte ha varit ovetande om vilka principer som gäller för beräkningen av böter, däribland den omständigheten att kommissionen skulle beakta deras medlemmars omsättning vid kontrollen av att gränsen på 10 procent inte hade överskridits. Det framgår nämligen av det angripna beslutet i sin helhet att överträdelsen begåtts av sökandena för deras medlemmars, och inte deras egen, skull.
- 232 Kommissionen har vidare påpekat att den begärde att alla sökandena skulle lämna omsättningssiffror för sina medlemmar den 10 januari 2003. Sökanden i

mål T-217/03 skickade dessa uppgifter till kommissionen genom en skrivelse av den 27 januari 2003. Sifferuppgifterna som tillhandahölls av denna organisation visar att den övre gränsen på 10 procent var långt ifrån uppnådd. Sökandena i mål T-245/03 angav däremot att de inte hade möjlighet att tillhandahålla sådana uppgifter. Inför denna vägran skulle kommissionen ha kunnat begära dessa upplysningar genom ett beslut med stöd av artikel 11.5 i förordning nr 17, eventuellt förenat med vite eller böter. Kommissionen begränsade sig dock till att uppskatta, med beaktande av tillgängliga uppgifter, att det inte fanns någon som helst risk att gränsen på 10 procent av omsättningen för sökandenas medlemmar uppnåts.

2. Förstainstansrättens bedömning

²³³ Det följer av fast rättspraxis att det av den motivering som krävs enligt artikel 253 EG klart och tydligt skall framgå hur den institution som har antagit rättsakten har resonerat, så att de som berörs därav kan få kännedom om skälen för den vidtagna åtgärden och så att behörig domstol ges möjlighet att utöva sin prövningsrätt. Kravet på motivering skall bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, särskilt rättsaktens innehåll, de anförda skälens karaktär och det intresse som de vilka rättsakten är riktad till eller andra personer som direkt och personligen berörs av den kan ha av att få förklaringar. Det krävs inte att samtliga relevanta faktiska och rättsliga omständigheter anges i motiveringen, eftersom bedömningen av om en rättsakt uppfyller kraven i artikel 253 EG inte skall ske endast utifrån rättsaktens ordalydelse, utan även utifrån sammanhanget och reglerna på det ifrågasvarande området (domen i det ovannämnda målet Cheil Jedang mot kommissionen, punkt 216, och förstainstansrättens dom av den 25 oktober 2005 i mål T-38/02, Groupe Danone mot kommissionen, REG 2005, s. II-4407, punkt 96).

²³⁴ I förevarande fall har sökandena klandrat kommissionen för att inte uttryckligen ha förklarat i det angripna beslutet att de ålagda böterna inte överskred gränsen på

10 procent av deras omsättning med stöd av artikel 15.2 i förordning nr 17. De har vidare klandrat kommissionen för att inte ha angett skälen för varför den kunde beakta omsättningen för deras medlemmar vid kontrollen av att denna gräns inte överskridits.

235 Förstainstansrätten konstaterar faktiskt att ingen punkt i det angripna beslutet rör bedömningen av huruvida gränsen på 10 procent av omsättningen som gäller för böterna har iakttagits. Kommissionen har inte heller i beslutet vare sig angett att den vid kontrollen av att nämnda gräns iakttas i förevarande fall skulle komma att beakta omsättningen för sökandenas basmedlemmar eller *a fortiori* motiverat den möjligheten.

236 Kommissionen anser emellertid att gränsen på 10 procent av omsättningen endast utgör den föreskrivna övre gränsen för de böterna och inte ingår i motiveringen av beslutet.

237 Förstainstansrätten påpekar att gränsen på 10 procent av omsättningen som föreskrivs i artikel 15.2 i förordning nr 17 avser omsättningen för det företag eller den sammanslutning som har begått överträdelsen och som genom att vara mottagare av beslutet kan kontrollera att denna gräns iakttagits. Under dessa omständigheter krävs ingen särskild motivering avseende tillämpningen av nämnda gräns. När kommissionen emellertid avviker från sitt vanliga tillvägagångssätt och vid åläggandet av böter beaktar omsättningsuppgifter som inte avser själva mottagaren av beslutet om påföljder för överträdelsen, såsom omsättningen för medlemmarna av den sammanslutning som åläggs påföljder, måste kommissionen nödvändigtvis särskilt motivera beslutet i detta avseende så, att mottagaren av beslutet kan kontrollera att gränsen på 10 procent har iakttagits vid beräkningen av böterna.

- 238 När kommissionen således ålägger ett enskilt företag som begått en överträdelse böter, är den inte nödvändigtvis skyldig, om inte särskilda omständigheter föreligger, att uttryckligen motivera att gränsen på 10 procent av omsättningen för företaget i fråga har iakttagits. Företaget skall känna till både att den föreskrivna gränsen existerar och sin faktiska omsättning och kan således, även om det inte ges någon motivering i sanktionsbeslutet, bedöma huruvida böterna som det ålagts överskrider gränsen på 10 procent.
- 239 När kommissionen däremot beslutar om påföljder för en företagssammanslutning och kontrollerar att den föreskrivna gränsen på 10 procent av omsättningen har iakttagits med stöd av omsättningen för samtliga eller en del av sammanslutningens medlemmar, måste den ange detta uttryckligen i beslutet och redogöra för skälen till varför medlemmarnas omsättning beaktats. Utan en sådan motivering skulle de berörda parterna inte få kännedom om skälen för ett sådant beslut och inte på ett riktigt sätt kunna kontrollera att det föreskrivna taket iakttagits i det aktuella fallet.
- 240 Denna bedömning påverkas inte av den rättspraxis som kommissionen har åberopat i punkt 230 ovan, enligt vilken motiveringsskyldigheten, vid beräkningen av bötesbelopp vid överträdelser av gemenskapens konkurrensregler, är uppfylld om kommissionen i beslutet har redovisat de uppgifter som den beaktat med tillämpning av riktlinjerna och som legat till grund för bedömningen av hur allvarlig överträdelsen varit och hur länge den pågått. Denna rättspraxis avser nämligen endast frågan om fastställandet av böternas storlek. Den avser inte kontrollen av att de böter som slutligen fastställs inte överskrider gränsen på 10 procent av omsättningen för det företag eller den sammanslutning som åläggs böterna.
- 241 Förstainstansrätten finner följaktligen att kommissionen i förevarande fall skulle ha angett i det angripna beslutet att den vid kontrollen av att den föreskrivna gränsen

på 10 procent iakttagits för de ålagda böterna, beaktat omsättningen för sökandenas basmedlemmar — och i förekommande fall preciserat huruvida samtliga eller vissa kategorier av dessa berördes. Kommissionen skulle på samma sätt ha redogjort för vilka omständigheter som rättfärdigade att den i detta syfte beaktade den sammanlagda omsättningen för sökandenas medlemmar.

242 Vidare kan kommissionen inte åberopa den omständigheten att den i skäl 164 i det angripna beslutet angett att den skulle grunda sig på riktlinjerna. Denna allmänna hänvisning görs i avsnittet som avser fastställandet av bötesbeloppet och har endast till ändamål att specificera de kriterier som reglerar bedömningen av överträdelsens allvar. Det skall vidare påpekas att kommissionen inte har gjort någon hänvisning i det angripna beslutet till punkt 5 c i riktlinjerna som rör möjligheten att beakta omsättningen för en sammanslutnings medlemmar.

243 Kommissionen kan inte heller åberopa de skrivelser som skickats till sökandena den 10 januari 2003 med en begäran om att de skulle lämna omsättningsuppgifter för sina medlemmar. Även om man ansåg att sökandena mot bakgrund av dessa skrivelser visserligen skulle ha kunnat förstå att deras medlemmars omsättning beaktades i det angripna beslutet vid beräkningen av den övre gränsen på 10 procent, uppväger inte dessa bristen på motivering i det angripna beslutet i detta avseende. Kommissionen har bland annat helt försummat att ange några skäl för att dessa sifferuppgifter kunde komma att användas vid beräkningen av att nämnda gräns inte överskridits.

244 Vad slutligen avser att sökandena i mål T-245/03 inte lämnade några omsättningsuppgifter för sina medlemmar till kommissionen, kan inte heller denna omständighet befria kommissionen från att i det angripna beslutet redogöra för de skäl som låg till grund för att beakta medlemmarnas omsättning och skälen för att den ansåg att gränsvärdet på 10 procent inte överskridits i förevarande fall.

245 Mot bakgrund av det ovan anförda finner förstainstansrätten att kommissionen har åsidosatt sin motiveringsskyldighet enligt artikel 253 EG.

II — Yrkandena om upphävande eller nedsättning av böterna

246 Sökandena har åberopat sex grunder till stöd för sina yrkanden om upphävande eller nedsättning av de böter som de ålagts enligt det angripna beslutet. Som första grund har de gjort gällande att riktlinjerna är rättsstridiga. Den andra grunden avser ett åsidosättande av proportionalitetsprincipen, en uppenbart oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning vid fastställandet av överträdelsens allvar. Den tredje grunden avser en oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning samt ett åsidosättande av proportionalitetsprincipen vid beaktandet av förmildrande och försvårande omständigheter. Som fjärde grund har sökandena gjort gällande att artikel 15.2 i förordning nr 17 åsidosatts vid fastställandet av bötesbeloppen. Den femte grunden avser ett åsidosättande av förbudet mot dubbla påföljder. Den sjätte grunden avser ett åsidosättande av proportionalitetsprincipen och en uppenbart oriktig bedömning vid beaktandet av de omständigheter som avses i artikel 5 b i riktlinjerna.

A — Den första grunden: Riktlinjernas rättsstridighet

1. Parternas argument

247 Sökandena i mål T-245/03 har hävdats att riktlinjerna strider mot proportionalitetsprincipen. De har påpekat att bedömningen av ett avtals eller ett förfarandes påverkan på marknads funktion utgör en väsentlig faktor vid fastställandet av en överträdelses svårighetsgrad. Kommissionen har emellertid för att beteckna en

överträdelse som mycket allvarlig, inte alls beaktat dess verkningar utan endast överträdelsens art och omfattningen av den geografiska marknaden i fråga. Dessutom är enligt sökandena utgångsbeloppet på 20 miljoner euro, för de böter som skall åläggas enligt punkt 1 A i riktlinjerna när en överträdelse betecknats som mycket allvarlig, skönsmässigt och godtyckligt. Detta minimibelopp hindrar vidare kommissionen från att beakta den berörda enhetens betydelse, storlek och art och vilka vinster den gjort till följd av överträdelsen.

248 Sökandena har vidare hävdad att riktlinjerna strider mot artikel 15.2 i förordning nr 17. De har för det första påpekat att punkt 1 A i riktlinjerna gör det möjligt för kommissionen att fastställa böternas grundbelopp till ett belopp som överstiger 1 miljon euro eller 10 procent av det berörda företags omsättning. Enligt sökandena är det enligt artikel 15.2 i förordning nr 17, i vilken det föreskrivs att kommissionen skall ta hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den pågått när den fastställer grundbeloppet för en bot, inte tillåtet att grundbeloppet — eller det slutliga bötesbeloppet för den delen — överskrider nämnda gränsvärden. Sökandena har för det andra gjort gällande att överträdelsens varaktighet endast beaktas enligt punkt 1 B i riktlinjerna för att öka ett bötesbelopp, vilket leder till att kommissionen behandlar en överträdelse som endast pågått några dagar på samma sätt som en överträdelse som pågått i nästan ett år.

249 Kommissionen har påpekat att de enda kriterier som uttryckligen nämns i artikel 15 i förordning nr 17 är överträdelsens allvar och varaktighet och att det inte sätts några andra gränser eller görs några andra förtydliganden i denna bestämmelse avseende kommissionens utrymme för en skönsmässig bedömning vid fastställandet av bötesbeloppet än att gränsvärdet för varje bolags omsättning skall iakttas. Dessutom förefaller det inte på något sätt oproportionerligt att utgå från ett belopp på 20 miljoner euro, med hänsyn till att mycket allvarliga överträdelser utgör förfaranden vars mål uppenbarligen strider mot principerna om den inre marknaden och i syfte att säkerställa böternas avskräckande verkan. Det är under alla omständigheter, till skillnad från vad sökandena har gjort gällande, möjligt att gå ner under 20 miljoner

euro inom kategorin för mycket allvarliga överträdelser. Kommissionen har vidare hävdad att taket för böterna skall sättas i förhållande till det slutliga bötesbeloppet, innan befrielse från eller nedsättning av böter för samarbete beviljas. Att den korta varaktigheten av en överträdelse inte utgör en faktor för nedsättning av böterna, utan är en neutral faktor, strider inte heller mot artikel 15.2 i förordning nr 17.

2. Förstainstansrättens bedömning

250 Förstainstansrätten påpekar inledningsvis att även om det inte är riktlinjerna utan förordning nr 17 som utgör den rättsliga grunden för det angripna beslutet, föreskrivs det i riktlinjerna på ett allmänt och abstrakt sätt hur kommissionen skall gå till väga då den fastställer bötesbelopp. Det finns följaktligen i förevarande mål ett direkt rättsligt samband mellan det angripna individuella beslutet och den allmänna rättsakten, nämligen riktlinjerna. Eftersom sökandena inte hade rätt att väcka talan om ogiltigförklaring av riktlinjerna, har de rätt att framställa en invändning om rättsstridighet (förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-23/99, LR AF 1998 mot kommissionen, REG 2002, s. II-1705, punkterna 274 och 276, och av den 29 november 2005 i mål T-64/02, Heubach mot kommissionen, REG 2005, s. II-5137, punkt 35).

251 Sökandena har för det första hävdad att riktlinjerna strider mot proportionalitetsprincipen i den mån de inte beaktar det ifrågavarande avtalets eller förfarandets påverkan på marknadens funktion vid fastställandet av mycket allvarliga överträdelser.

252 Förstainstansrätten påpekar härvid att det enligt punkt 1 A i riktlinjerna fastställs att mycket allvarliga överträdelser bland annat utgörs av "horisontella begränsningar såsom priskarteller och karteller för uppdelning av marknader eller andra förfaranden som hindrar den inre marknadens funktion, såsom t.ex. förfaranden

som syftar till att avskärma de nationella marknaderna”. Enligt fast rättspraxis är samverkan avseende priser eller avskärmningen av marknader överträdelser som till sin natur är mycket allvarliga (förstainstansrättens domar av den 11 december 2003 i mål T-65/99, *Strintzis Lines Shipping* mot kommissionen, REG 2003, s. II-5433, punkt 168, och i mål T-66/99, *Minoan Lines* mot kommissionen, REG 2003, s. II-5515, punkt 280, samt förstainstansrättens dom av den 27 juli 2005 i de förenade målen T-49/02–T-51/02, *Brasserie nationale* mot kommissionen, REG 2005, s. II-3033, punkterna 173 och 174). Förstainstansrätten anser följaktligen att kommissionen genom att i riktlinjerna ange att dessa slag av överträdelser är att anse såsom mycket allvarliga inte har åsidosatt proportionalitetsprincipen. Det föreskrivs under alla omständigheter i punkt 1 A första stycket i riktlinjerna att man vid bedömningen av överträdelsens allvar skall beakta dess konkreta påverkan på marknaden, om den är mätbar. Härav följer att kommissionen under vissa särskilda omständigheter skall beakta verkningarna av överträdelsen i fråga vid bedömningen av om den skall anses vara mycket allvarlig.

253 Vad därefter gäller påståendet att bötesbeloppet på 20 miljoner euro som föreskrivs för överträdelser som är mycket allvarliga är skönsmässigt och godtyckligt, erinrar förstainstansrätten inledningsvis om att kommissionen vid tillämpningen av förordning nr 17, enligt fast rättspraxis har befogenhet att företa skönsmässiga bedömningar när den fastställer bötesbeloppet, för att därigenom främja att företagen iakttar konkurrensreglerna (domen i det ovannämnda målet *Cheil Jedang* mot kommissionen, punkt 76). Det skall vidare påpekas att, eftersom de grundbelopp som stadgas i riktlinjerna bara är ”möjliga” belopp, har kommissionen full frihet att fastställa ett grundbelopp som är lägre än 20 miljoner euro. Schablonbeloppen i riktlinjerna är följaktligen endast fingervisningar och kan således inte i sig strida mot proportionalitetsprincipen (domen i det ovannämnda målet *Heubach* mot kommissionen, punkterna 40 och 44).

254 Sökandena har för det andra hävdats att beräkningsmetoden för böter enligt punkt 1 A i riktlinjerna strider mot artikel 15.2 i förordning nr 17, i den mån det är möjligt att fastställa ett grundbelopp för böterna som överstiger 1 miljon euro eller 10 procent av det berörda företags omsättning.

255 Denna ståndpunkt kan emellertid inte godtas. I artikel 15.2 i förordning nr 17 föreskrivs nämligen att kommissionen får ålägga böter om ett belopp som dock inte får överstiga 10 procent av föregående räkenskapsårs omsättning för varje företag som har deltagit i överträdelsen. Detta innebär endast att de böter som slutligt åläggs ett företag skall sättas ned om de överstiger 10 procent av företagets omsättning, oberoende av de beräkningar som gjorts dessförinnan utifrån överträdelsens allvar och varaktighet. Artikel 15.2 i förordning nr 17 utgör således inte något hinder för kommissionen att under beräkningen använda sig av ett mellanliggande belopp som överstiger 10 procent av det berörda företagets omsättning, under förutsättning att det bötesbelopp som företaget slutligt åläggs inte överstiger denna övre gräns (domen i det ovannämnda målet LR AF 1998 mot kommissionen, punkterna 287 och 288). Denna bedömning gäller även maximibeloppet på 1 miljon euro.

256 Sökandena har även gjort gällande att punkt 1 B i riktlinjerna strider mot artikel 15.2 i förordning nr 17 till den del överträdelsens varaktighet endast beaktas vid en höjning av bötesbeloppet.

257 Förstainstansrätten erinrar om att det anges i artikel 15.2 i förordning nr 17 att när bötesbeloppet fastställs skall hänsyn tas både till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den pågått. I punkt 1 B i riktlinjerna föreskrivs i detta avseende att en överträdelsens varaktighet kan leda till att ett eventuellt tilläggsbelopp för böterna fastställs jämfört med det som fastställts utifrån överträdelsens allvar. Det görs således åtskillnad i riktlinjerna mellan överträdelser med kort varaktighet (normalt kortare än ett år), för vilka inget tilläggsbelopp är nödvändigt, överträdelser med medellång varaktighet (normalt ett till fem år), för vilka tilläggsbeloppet kan uppgå till 50 procent av det belopp som fastställts för överträdelsens allvar, och, slutligen, överträdelser med lång varaktighet (normalt längre än fem år), för vilka det föreskrivs att tilläggsbeloppet för varje år kan fastställas till 10 procent av det belopp som fastställts för överträdelsens allvar. Att en överträdelse är av mycket kort varaktighet beaktas således inte i riktlinjerna för att minska det bötesbelopp som ursprungligen fastställts.

- 258 Att en överträdelse varat en kort tid påverkar inte bedömningen av dess allvar mot bakgrund av överträdelsens art. Det är således med rätta som kommissionen i punkt 1 B första stycket i riktlinjerna ansett att en överträdelses mycket korta varaktighet, nämligen kortare tid än ett år, endast motiverar att något ytterligare belopp inte läggs till det belopp som fastställts på grund av överträdelsens allvar (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 19 mars 2003 i mål T-213/00, CMA CGM m.fl. mot kommissionen, REG 2003, s. II-913, punkt 283).
- 259 Det skall dessutom påpekas att riktlinjerna enligt fast rättspraxis inte går utöver den rättsliga ramen för påföljder enligt artikel 15.2 i förordning nr 17. Den allmänna metoden för beräkningen av böter som anges i riktlinjerna grundas nämligen på de två kriterier som nämns i artikel 15.2 i förordning nr 17, nämligen överträdelsens allvar och varaktighet, med iakttagande av den högsta gräns som enligt samma bestämmelse fastställs i förhållande till respektive företags omsättning (domen i det ovannämnda målet LR AF 1998 mot kommissionen, punkterna 231 och 232, förstainstansrättens dom av den 29 april 2004 i de förenade målen T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 och T-252/01, Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. II-1181, punkterna 189 och 190, samt domen i det ovannämnda målet Heubach mot kommissionen, punkt 37).
- 260 Mot bakgrund av det ovan anförda kan talan inte vinna bifall på denna grund.

B — *Den andra grunden: Åsidosättande av proportionalitetsprincipen, uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid fastställandet av överträdelsens allvar*

1. Parternas argument

- 261 Sökandena har hävdatt att kommissionen inte borde ha bedömt överträdelsen som ”mycket allvarlig”, utan som ”allvarlig”. De har upprepat att kommissionen inte

kunde hålla dem ansvariga för importdelen i avtalet och har bestritt varaktigheten av prisdelen i detta. De har vidare klandrat kommissionen för att inte ha beaktat den ringa påverkan som de omtvistade åtgärderna hade på marknadens funktion. De sakomständigheter som sökandena lagts till last har nämligen inte orsakat någon skada för nötköttsbranschen, eftersom avtalet varken påverkade priser eller importen. Slakterierna har aldrig gjort gällande att de lidit skada till följd av avtalet om prislistan, som för övrigt inte påverkade konsumentpriserna. Kommissionen har emellertid varken undersökt den ifrågavarande ekonomiska sektorns betydelse eller avtalets faktiska verkningar. Kommissionen kunde enligt sökandena inte inskränka sig till att åberopa att det inte var möjligt att med tillräcklig säkerhet mäta avtalets verkliga effekter. Sökandena har också gjort gällande att kommissionen inte beaktade det rättsliga och ekonomiska sammanhanget i fråga, särskilt krisen inom sektorn och att gemenskapsåtgärderna för att råda bot på denna var ineffektiva. Sökandena har slutligen gjort gällande att överträdelsen var resultatet av ett vertikalt och inte ett horisontellt avtal.

- 262 Kommissionen har hävdatt att överträdelsen, med hänsyn till dess art och den relevanta marknadens geografiska omfattning, utan tvekan var mycket allvarlig.

2. Förstainstansrättens bedömning

- 263 Förstainstansrätten erinrar inledningsvis om att det har slagits fast att kommissionen inte gjorde någon felaktig bedömning avseende det omtvistade avtalets varaktighet och omfattning. Sökandenas invändningar att avtalets allvar bedömdes felaktigt med beaktande av överträdelsens varaktighet och omfattning kan således inte godtas.

- 264 Förstainstansrätten påpekar vidare att överträdelserna i fråga, det vill säga stoppet eller begränsningen av nötköttsimporten och fastställandet av en minimiprislista, är särskilt allvarliga. Såsom kommissionen med rätta har angett i punkt 1 A tredje

strecksatsen i riktlinjerna utgör förfaranden som syftar till att avskärma de nationella marknaderna i princip mycket allvarliga överträdelser. På samma sätt utgör åtgärderna i form av prisöverenskommelser i förevarande fall en mycket allvarlig överträdelse. Denna del i det omtvistade avtalet hade nämligen till ändamål att fastställa minimipriser för vissa kategorier kor, i syfte att dessa skulle vara obligatoriska för samtliga ekonomiska aktörer på de berörda marknaderna (se punkt 85 ovan). Denna slutsats påverkas inte av sökandenas argument enligt vilket det omtvistade avtalet var ett vertikalt avtal. Förstainstansrätten erinrar om att nämnda avtal ingåtts av organisationer som företrädde en mycket betydande del av både uppfödare och slakterier i Frankrike, två av leden i produktionskedjan inom nötköttsbranschen (se punkt 88 ovan). Dessutom påverkade de beivrade överträdelserna den viktigaste nötköttsmarknaden i Europa som dessutom, i och med importbegränsningen, gick över de nationella gränserna. Det är vidare ostridigt att de organisationer som undertecknade avtalet av den 24 oktober 2001 utgjordes av de viktigaste uppfödar- och slakteriorganisationerna inom nötköttssektorn i Frankrike.

265 Vad gäller beaktandet av avtalets verkningar anser förstainstansrätten att kommissionen i förevarande fall gjort en riktig bedömning av punkt 1 A i riktlinjerna, där det anges att överträdelsens konkreta påverkan på marknaden endast skall beaktas vid bedömningen av överträdelsens allvar, om den är mätbar. Det skall härvid påpekas att kommissionen i det angripna beslutet undersökte utvecklingen av importen av nötkött till Frankrike och genomsnittspriset för olika kategorier nötkött. Kommissionen kom emellertid till den slutsatsen att den inte kunde mäta avtalets verkliga effekter på handeln inom gemenskapen och på priser (punkterna 78, 81 och 167 i det angripna beslutet). Slutligen skall det när det gäller argumenten avseende det aktuella ekonomiska sammanhanget erinras om att kommissionen beaktade detta sammanhang i det angripna beslutet särskilt genom tillämpningen av punkt 5 b i riktlinjerna (se punkterna 350–361 nedan). Denna fråga behandlas under alla omständigheter närmare nedan.

266 Mot bakgrund av ovanstående finner förstainstansrätten att det i förevarande fall var berättigat att beteckna överträdelsen som ”mycket allvarlig”.

267 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på denna grund.

C — Den tredje grunden: Oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning samt åsidosättande av proportionalitetsprincipen vid beaktandet av förmildrande och försvårande omständigheter

268 Sökandena har ifrågasatt den höjning av bötesbeloppet som kommissionen vidtog på grundval av vissa försvårande omständigheter, som bestod i att avtalet fortsatte att tillämpas i hemlighet och att våld nyttjats. Sökanden i mål T-217/03 har dessutom begärt att flera förmildrande omständigheter skall beaktas. Sökandena anser att kommissionen vid beaktandet av förmildrande och försvårande omständigheter har gjort sig skyldig till en oriktig bedömning och en felaktig rättstillämpning samt ett åsidosättande av proportionalitetsprincipen.

1. Fortsatt tillämpning av avtalet i hemlighet som en försvårande omständighet

a) Parternas argument

269 Sökandena har förnekat att avtalet av den 24 oktober 2001 fortsatte att tillämpas i hemlighet och har följaktligen motsatt sig höjningen av bötesbeloppet med 20 procent som gjorts på denna grund.

270 Kommissionen har gjort gällande att avtalet fortsatte att tillämpas muntligen i hemlighet efter att det skriftliga avtalet av den 24 oktober 2001 hade löpt ut.

b) Förstainstansrättens bedömning

271 Förstainstansrätten noterar att kommissionen sände en skrivelse till sökandena den 26 november 2001 i vilken den angav att de sakförhållanden som den fått kännedom om, inklusive avtalet som ingåtts den 24 oktober 2001, innebar en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler som de måste upphöra med. Sökandena svarade kommissionen att avtalet skulle löpa ut den 30 november 2001 och att det inte skulle förlängas (se punkt 15 ovan). Förstainstansrätten har emellertid, till skillnad mot vad sökandena har gjort gällande, funnit att de fortsatte att tillämpa avtalet efter den 30 november 2001 i hemlighet, trots kommissionens varning och i strid med de försäkringar som de gett kommissionen (se punkt 185 ovan). Förstainstansrätten anser att det under dessa omständigheter var riktigt av kommissionen att anse att det var en försvårande omständighet att sökandena fortsatt att tillämpa avtalet i hemlighet (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet LR AF 1998 mot kommissionen, punkt 324), och således att höja bötesbeloppet med 20 procent.

272 Denna invändning kan följaktligen inte godtas.

2. Nyttjande av våld som en försvårande omständighet

a) Parternas argument

273 Sökandena i mål T-245/03 har bestritt höjningen av de böter som ålades FNSEA, FNB och JA med 30 procent på grund av att deras medlemmar påstått använda våld för att slakterierna skulle underteckna avtalet av den 24 oktober 2001 och för att kontrollera att avtalet därefter genomfördes.

- 274 Sökandena har påpekat att de lokala aktioner som genomfördes före den 24 oktober 2001 hade till huvudsakligt syfte att förmå den franska regeringen att införa en rad åtgärder och låta allmänheten veta att det endast var uppfödarna som stod konsekvenserna av krisen. Det var under desperata förhållanden som en av aktionerna, den 15 oktober 2001, ledde till mycket allvarliga våldsamma uppträdanden. FNSEA hade emellertid varken manat till blockad mot slakterierna eller *a fortiori* till våldsaktioner.
- 275 Dessa aktioner förvärrades även avsevärt, i synnerhet under dagen den 23 oktober 2001 i västra Frankrike. I detta extremt spända klimat tog den franska jordbruksministern initiativet till ett krismöte mellan sökandena och slakteriorganisationerna. Sökandena har av detta dragit slutsatsen att de nationella uppfödareorganisationerna inte använde sig av våld för att slakterierna skulle underteckna avtalet av den 24 oktober 2001, utan att det var tack vare ingåendet av detta avtal som våldet kunde upphöra. Efter undertecknandet av avtalet av den 24 oktober 2001 rådde olika förhållanden i de olika regionerna, eftersom inte alla företrädare för lokalföreningar och organisationer på departementsnivå uppträdde på samma sätt. Under alla omständigheter genomfördes aktionerna i vissa departement inom ramen för den föreningsaktion som lokalföreningarna eller organisationerna på departementsnivå förde och för vilka sökandena inte kunde hållas ansvariga.
- 276 Sökandena har slutligen gjort gällande att kommissionen är skyldig att iakttå principen om att straff skall vara individuella (domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-279/98 P, Cascades mot kommissionen, REG 2000, s. I-9693, punkterna 78 och 79). Den kunde följaktligen endast ha beaktat de våldsamma uppträdandena såsom försvårande omständigheter för sökandena om den hade framställt konkreta bevis för att var och en av de tre organisationerna i fråga verkligen hade manat sina medlemmar till att genomföra sådana handlingar.
- 277 Kommissionen har påpekat att sökandena varken har bestritt att våldsamma uppträdanden förekom eller att de genomfördes av deras indirekta medlemmar. Sökandena förordade mobilisering av föreningarna och informerades ofta om

utgången av de organiserade och genomförda aktionerna, som ibland påkallades av dessa, för att försäkra sig om genomförandet av det nationella avtalet. Sökandena kan därför hållas ansvariga för dessa handlingar. Kommissionen har således med rätta funnit att dessa handlingar utgjorde en försvarande omständighet för sökandena.

b) Förstainstansrättens bedömning

278 I punkt 173 i det angripna beslutet konstateras att jordbrukarna som är medlemmar i sökandeorganisationerna i mål T-245/03 utnyttjade våld för att tvinga slakteriorganisationerna att ingå avtalet av den 24 oktober 2001. Det anges också att de använde fysiska påtryckningar för att införa olika metoder för att kontrollera att avtalet tillämpades, till exempel olagliga aktioner för att kontrollera köttets ursprung.

279 Det framgår nämligen av handlingarna i målet att uppfödargrupper genomförde flera aktioner i Frankrike, bland annat hos slakteriföretag, i syfte att tillförsäkra att minimipriserna vid köp av nötkreatur efterföljdes och att förhindra importen av nötkött. Det framgår också av handlingarna i målet att vissa utav aktionerna omfattade våldsamma uppträdanden, nämligen blockad av slakterier, förstörelse av kött, vandalisering av företag och olagliga kontroller.

280 Sökandena i mål T-245/03 har medgivit att sådana aktioner genomfördes. De har emellertid bestritt att de kan hållas ansvariga för dessa, eftersom aktionerna inte genomfördes av deras direkta medlemmar utan av medlemmarna i lokalföreningar eller organisationer på departementsnivå. Sökandena påstår dessutom att de aldrig manat till några sådana våldsaktioner.

- 281 Förstainstansrätten påpekar härvid inledningsvis att sökandena i mål T-245/03, varav bland annat FNSEA, FNB och JA, på ett avgörande sätt deltog i utformandet och organisationen av föreningsaktionen, som syftade till att försäkra att minimipriserna för vissa kategorier kor och importstoppet av nötkött till Frankrike efterlevdes. Föreningsaktionen genomfördes bland annat av flera jordbruksföreningar och organisationer som var sökandenas direkta eller indirekta medlemmar, samt av uppfödargrupper som, vilket är ostridigt, i många fall var medlemmar i dessa jordbruksföreningar.
- 282 Av protokollet från ett samordningsmöte den 16 oktober 2001 mellan företrädarna för FNSEA, FNB, JA och FNPL framgår att FNB föreslagit att "en prislista skulle fastställas för inköp från producenterna av olika kategorier utslagskor". Där anges också att den föreslagna föreningsstrategin för att driva igenom prislisan i synnerhet krävde en "kontroll av kötts ursprung, särskilt inom [restaurangbranschen]" och "mobilisering av samtliga producenter för detta ändamål, det vill säga vägra att sälja under priserna och/eller att anmäla de som köper under dessa". Protokollet hänvisar slutligen till behovet av att "mobilisera nätverket för denna nya strategi". På samma sätt manar ett informationsmeddelande av den 19 oktober 2001 från FNB till nötköttssektionerna till "fortsatt och förstärkt mobilisering av nötköttssektionerna för FNB-styrelsens riktlinjer för att uppnå en minimiprislista för utslagskor". Där angavs att "[e]n kraftig föreningsmobilisering [var] absolut nödvändig för detta ändamål" och att denna skulle "ha till ändamål att få företagen att ansluta sig till denna princip", med förklaringen att "[e]n gemensam och samordnad aktion av samtliga producenter [var] oundgänglig".
- 283 I ett gemensamt meddelande av den 25 oktober 2001 från sökandena i mål T-245/03 till sina medlemmar, efter ingåendet av avtalet av den 24 oktober 2001, anges följande: "Hädanefter måste vi alla noga se till att avtalet tillämpas strikt i hela landet." Vidare, i ett annat gemensamt meddelande av den 13 december 2001, uppmanades "samtliga [medlemmar] i FNSEA:s nätverk att mobilisera sig ... för att kontrollera vilka priser som slakterierna tillämpar", och att för detta ändamål "ordna så att åtgärder vidtas hos samtliga slakterier inom [deras] departement".

284 Mot bakgrund av det ovan anförda finner förstainstansrätten att lokalföreningarnas aktioner ingick i en strategi som planerats av sökandena. Det framgår vidare av flera handlingar i målet att vissa av våldshandlingarna i fråga ägt rum inom ramen för dessa aktioner.

285 I en tidningsartikel av den 17 oktober 2001 redogörs för att ett slakteri i Fougères fått sina kylskåp vandaliserade av uppfödare som gått till angrepp på kylskåpen med järnstänger och bränt slaktkroppar av nötkött. I artikeln anges att "[d]e upprörda uppfödarna [hade] agerat på en nationell uppmaning som FDSEA och [JA] spritt". Likaså anges följande:

"FDSEA:s ordförande i Mayenne har avslöjat import av kött från utlandet. Bakom honom underhålls en enorm brasa av slaktkroppar och högar med kartonger. 'Vi har hittat det vi sökte. Köttet som lagrades här har slaktats i Holland, Österrike, Tyskland eller Italien'."

286 På samma sätt redogörs i en tidningsartikel av den 25 oktober 2001 för en blockad mot nötköttsfabriker, slakterier och uppköpscentraler av de franska jordbruksföreningarna som hade ägt rum dagarna före. Det anges i artikeln att ledarna för dessa föreningar hade bekräftat att trots att blockaderna hävts "fortsatte deras trupper mobiliseringen och planerade att göra 'besök' vid anläggningar för att kontrollera att företagen efterlevde embargot". I artikeln återges även följande uttalanden av FNSEA-ordföranden som han gjort utanför en presskonferens: "Vi skall träffa dem. Om de inte förstår, har vi övertygande medel." I artikeln anges dessutom att "[d]e franska uppfödarna [hade] uppmanat ... fransmännen till bojkott av nötkött från utlandet och dessutom hotat med repressalier mot de företag som [köpte] sådant kött efter den 29 oktober".

287 Slutligen, vid ett möte den 4 december 2001, hävdade FNB:s viceordförande att prislistan, för att kunna tillämpas, krävde ”mobilisering av uppfödarna ute på fältet” med en försäkran, att om priserna som slakterierna föreslog inte överensstämde med de överenskomna skulle uppfödarna blockera de anklagade slakterierna.

288 Förstainstansrätten kan inte heller godta sökandenas uppfattning att våldsaktionerna inte genomförts av de nationella uppfödarorganisationerna för att slakterierna skulle underteckna avtalet av den 24 oktober 2001, utan att det snarare var tack vare ingåendet av avtalet som våldet kunde upphöra. Det föreskrivs nämligen uttryckligen i avtalet att slakteriorganisationerna ingick avtalet ”[f]ör att avbryta blockaden av slakterierna”. Vidare, eftersom aktionerna ofta genomfördes inom ramen för en föreningsaktion som startats av sökandena i mål T-245/03, kan de inte motivera ett sådant avtal med att det var nödvändigt för att återupprätta allmän ordning som störts genom nämnda aktion.

289 Under dessa förhållanden anser förstainstansrätten att kommissionen hade rätt att anse att användningen av våld var en försvarande omständighet för FNSEA, FNB och JA och att således höja bötesbeloppet som dessa ålades med 30 procent.

290 Denna invändning kan följaktligen inte godtas.

3. Underlåtenhet att beakta förmildrande omständigheter

a) Parternas argument

291 Sökanden i mål T-217/03 har hävdat att kommissionen inte beaktade samtliga förmildrande omständigheter i enlighet med riktlinjerna. Sökanden har bland annat

hänvisat till att avtalet inte hade någon påverkan på marknaden och att överträdelsen upphörde efter kommissionens första ingripanden. Sökanden har även åberopat att den endast hade en passiv roll i genomförandet av överträdelsen, oaktat uttalandena av dess företrädare. Dessa omständigheter borde ha lett kommissionen till att befria sökanden från böter.

292 Kommissionen har invänt att sökandens argument saknar faktisk och rättslig grund.

b) Förstainstansrättens bedömning

293 Förstainstansrätten konstaterar inledningsvis att sökandens argument att den upphörde med överträdelsen efter kommissionens första ingripanden saknar faktisk grund. Förstainstansrätten har nämligen, till skillnad från vad sökandena har gjort gällande, funnit att de fortsatte att tillämpa avtalet efter den 30 november 2001 trots kommissionens varning av den 26 november 2001 och i strid med de försäkringar som de gett kommissionen (se punkt 271 ovan).

294 Det skall vidare anges att de uttalanden som ordföranden för sökanden i mål T-217/03 gjorde motsäger sökandens ståndpunkt att den (FNCBV) endast hade en passiv roll i genomförandet av överträdelsen. I en skrivelse av den 9 november 2001 till FNSEA-ordföranden bekräftade ordföranden för sökanden i mål T-217/03 följande: "[Sökanden i mål T-217/03] deltog aktivt i förhandlingarna den 24 oktober som ledde till avtal om en minimiprislista för kor. Även om förhandlingen var hård ... gjordes ganska snabba framsteg avseende en minimiprislista, och jag anser att jag och min organisation starkt bidragit till detta." Kommissionen satte under alla omständigheter ned bötesbeloppet för sökanden med 60 procent med hänsyn till två förmildrande omständigheter, avseende dels den

franska jordbruksministrernas medvetna ingripande till förmån för ingåendet av avtalet, dels de olagliga blockaderna av anläggningar tillhörande sökandens medlemmar. Dessa förmildrande omständigheter motiveras i viss mån av att sökanden inte spelade en avgörande eller särskilt aktiv roll i överträdelsen och att sökandens deltagande i överträdelsen åtminstone till viss del kan förklaras av de särskilda omständigheterna i fallet.

295 Slutligen kan kommissionen i förevarande fall inte klandras för att ha underlåtit att beakta den påstådda avsaknaden av påverkan av det omtvistade avtalet på marknaderna som en förmildrande omständighet. Förstainstansrätten anser nämligen inte, till skillnad från vad sökanden har hävdad, att det framgår av handlingarna i målet att det omtvistade avtalet inte medförde några verkningar på marknaderna i fråga. Att kommissionen inte kunde mäta de verkliga effekterna på priser och på handeln inom gemenskapen som skulle kunna skyllas på avtalet (punkt 167 i det angripna beslutet) innebär i synnerhet inte att avtalet var verkningslöst. Det skall under alla omständigheter noteras att verkningarna av en överträdelse, i förekommande fall, skall beaktas inom ramen för bedömningen av överträdelsens påverkan på marknaden i syfte att avgöra överträdelsens allvar. De skall inte beaktas vid bedömningen av de enskilda företagens uppträdanden i syfte att avgöra huruvida det föreligger förmildrande eller försvårande omständigheter (domen i det ovannämnda målet Cheil Jedang mot kommissionen, punkt 189).

296 Av detta följer att kommissionen i förevarande fall med rätta ansåg att inte någon av dessa förmildrande omständigheter kunde göras gällande för sökanden i mål T-217/03.

297 Denna invändning kan följaktligen inte godtas.

298 Talan kan således inte vinna bifall på någon del av denna grund.

D — Den fjärde grunden: Åsidosättande av artikel 15.2 i förordning nr 17 vid fastställandet av bötesbeloppen

1. Parternas argument

299 Sökandena i mål T-245/03 har hävdad att det framgår av artikel 15.2 i förordning nr 17 att kommissionen inte kan ålägga en företagsammanslutning som inte har någon omsättning böter överstigande 1 miljon euro. Denna bestämmelse skall nämligen tolkas restriktivt med hänsyn till att de påföljder som föreskrivs däri är av praktiskt taget repressiv art.

300 Sökanden i mål T-217/03 har å sin sida gjort gällande att gränsvärdet på 10 procent av omsättningen är tillämpligt på samtliga bötesbelopp, även om de understiger 1 miljon euro. Att bevilja böter som överstiger denna gräns står i strid med likhetsprincipen och proportionalitetsprincipen och drabbar systematiskt de små företagen.

301 Sökandena har hävdad att böterna som ålagts i det angripna beslutet överstiger gränsen på 10 procent av deras omsättning. Intäkterna för sökanden i mål T-217/03 uppgick till 1 726 864 euro år 2002, och böterna på 480 000 euro utgör därmed mer än 25 procent av dess omsättning. När det gäller sökandena i mål T-245/03 har de ålagts böter motsvarande 200 procent (FNSEA), 240 procent (FNB), 80 procent (FNPL) och 200 procent (JA) av sina respektive årliga medlemsavgifter.

- 302 Sökandena har i detta avseende påpekat att kontrollberäkningen av att gränsvärdet iakttagits inte kunde göras utifrån omsättningen för deras respektive direkta eller indirekta medlemmar.
- 303 Det framgår nämligen av rättspraxis att omsättningen för en sammanslutnings medlemmar endast kan beaktas vid beräkningen av den övre gränsen på 10 procent om sammanslutningen enligt sina interna regler kan binda sina medlemmar till avtal (domstolens dom av den 16 november 2000 i mål C-298/98 P, Finnboard mot kommissionen, REG 2000, s. I-10157, punkt 66, förstainstansrättens dom i de ovannämnda förenade målen CB och Europay mot kommissionen, punkt 136, förstainstansrättens dom av den 21 februari 1995 i mål T-29/92, SPO m.fl. mot kommissionen, REG 1995, s. II-289, punkt 385, i de ovannämnda förenade målen SCK och FNK mot kommissionen, punkt 252, och av den 14 maj 1998 i mål T-338/94, Finnboard mot kommissionen, REG 1998, s. II-1617, punkt 270). Omsättningen för medlemmarna skall således endast beaktas om den omtvistade kartellen omfattas av själva ändamålet med den ifrågavarande sammanslutningens stadgar eller om det enligt stadgarna är möjligt att förbinda medlemmarna till ett avtal (se, för ett liknande resonemang, beslut av förstainstansrättens ordförande av den 4 juni 1996 i mål T-18/96 R, SCK och FNK mot kommissionen, REG 1996, s. II-407, punkterna 33 och 34).
- 304 Sökandena har gjort gällande att de inte kan binda sina respektive medlemmar till avtal. Sökanden i mål T-217/03 har påpekat att den endast har behörighet att tillvarata sina medlemmars etiska och yrkesmässiga intressen och att företräda dem i förhållande till myndigheter och yrkesorganisationer. Den utgör inte en sammanslutning som skall tillvarata sina medlemmars kommersiella intressen eller ingå avtal för deras räkning. På samma sätt har sökandena i mål T-245/03 hävdad att ingen laglig bestämmelse eller någon bestämmelse i deras respektive stadgar ger dem befogenhet att åta sig förpliktelser i sina medlemmars namn. Det är *a fortiori* ännu mer omöjligt för dem att binda ”medlemmarna till de medlemmar som är anslutna till deras medlemmar” till avtal, det vill säga de uppfödare som är fysiska personer och som är anslutna till lokalföreningar.
- 305 Sökandena i mål T-245/03 har slutligen hävdad att, även om de hade haft befogenhet enligt sina interna regler att binda sina medlemmar till avtal, kommissionen under

alla omständigheter inte hade rätt att lägga ihop omsättningen för medlemmarna vid beräkningen av bötesbeloppet i förevarande fall. Sökandena är nämligen inte fristående organisationer utan har gemensamma medlemmar. Följaktligen skulle för var och en av organisationerna bara inkomsterna från de uppfödare som endast var medlemmar i organisationen i fråga ha lagts samman.

306 Kommissionen har gjort gällande att sökandenas argument, att kommissionen inte kan ålägga en företagssammanslutning som inte har någon omsättning böter överstigande 1 miljon euro, grundas på en felaktig tolkning av artikel 15.2 i förordning nr 17.

307 Kommissionen har dessutom hävdats att den enligt lydelsen i denna bestämmelse endast är skyldig att undersöka om gränsen på 10 procent har iakttagits när den påför böter som överstiger 1 miljon euro (domen i de ovannämnda förenade målen *Musique diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 119). Eftersom sökanden i mål T-217/03 påfördes böter om 480 000 euro kan kommissionen följaktligen inte ha överskridit den övre gränsen i fråga om denna.

308 Kommissionen har påpekat att om det i ärenden där företagssammanslutningar ifrågasätts inte är möjligt att bötfälla de företag som ingår i sammanslutningen individuellt, kommer företagssammanslutningen enligt punkt 5 c i riktlinjerna att dömas till ett samlat bötesbelopp motsvarande de sammanlagda individuella böter som skulle ha dömts ut för var och en av medlemmarna i sammanslutningen. Att begränsa sig till en organisations budget skulle nämligen knappast innebära att avtalsparternas verkliga tyngd beaktades.

309 Kommissionen har bestritt sökandenas tolkning av rättspraxis som citeras i punkt 303 ovan. Kommissionen har påpekat att gränsen på 10 procent enligt denna rättspraxis kan beräknas utifrån omsättningen för en sammanslutnings medlemmar "åtminstone då sammanslutningen med stöd av sina interna bestämmelser kan binda sina medlemmar till avtal". Kommissionen har hävdad att uttrycket "åtminstone då" inte är synonymt med "under förutsättning att" utan snarare med "i vart fall". Enligt kommissionen utesluter denna rättspraxis inte att det kan vara motiverat att beakta den omsättning som medlemmarna i en sammanslutning har redovisat under andra särskilda omständigheter. Kommissionen har påpekat att de nationella organisationerna i förevarande mål ingick avtalet till förmån för sina medlemmar. Sökandena utövar ingen ekonomisk verksamhet och ett rent affärs-mässigt avtal är följaktligen endast av ekonomiskt intresse för deras medlemmar. Organisationernas och deras medlemmars intressen sammanfaller helt, eftersom sökandena inte har något eget intresse av att ingå avtalet.

310 Kommissionen har gjort gällande att sökandena i förevarande fall under alla omständigheter hade möjlighet att binda sina medlemmar till avtal i enlighet med ovannämnda rättspraxis. Kommissionen har påpekat att det inte är nödvändigt att denna befogenhet anges i en sammanslutnings stadgar utan befogenheten kan framgå av en kombination av olika bestämmelser. Kravet på att kunna binda medlemmarna till avtal innebär inte heller befogenhet att kunna binda dem rättsligen. Det framgår i vart fall av en genomgång av sökandenas stadgar att de har möjlighet att binda sina respektive medlemmar till avtal.

311 Om omsättningen för sökandenas medlemmar används som beräkningsgrund har böterna som ålagts i förevarande fall enligt kommissionen inte överskridit gränsen på 10 procent. När det gäller sökanden i mål T-217/03 framstår bötesbeloppet, enligt uppskattningarna i sökandens skrivelse av den 27 januari 2003, som alldeles marginellt i förhållande till omsättningen för dess medlemmar. Vad gäller sökandena i mål T-245/03 har kommissionen påpekat, att genom att beakta antalet medlemmar som FNSEA har uppgett leder en fördelning av det totala bötesbeloppet till 48,68

euro för varje ansluten jordbruksföretagare. En genomsnittlig omsättning på 500 euro per medlem räcker således för att inte gränsvärdet skall ha överskridits. Likaså, eftersom omsättningen för nötköttssektorn uppgick till närmare 4,4 miljarder euro år 2002 och FNSEA har uppgett att organisationen företräder 70 procent av de franska jordbrukarna, bör omsättningen för dess medlemmar motsvara ungefär 3 miljarder euro. Det totala bötesbeloppet skulle endast överskrida gränsvärdet på 10 procent av omsättningen för FNSEA:s nötkreatursuppfödare om deras omsättning uppgick till mindre än 160 miljoner euro, det vill säga motsvarande 3,5 procent av nötkreaturssektorn. Slutligen, även om hänsyn togs till att uppfödarna är medlemmar i flera av organisationerna, skulle beräkningen inte ändras. En fördelning av böterna som ålagts FNSEA på dess 270 000 medlemmar som inte är medlemmar i JA motsvarar 44,44 euro per företagare.

2. Förstainstansrättens bedömning

312 I artikel 15.2 i förordning nr 17 föreskrivs att kommissionen får ålägga företag och företagssammanslutningar böter om läggs 1 000 och höggs 1 miljon euro, eller ett högre belopp som dock inte får överstiga tio procent av föregående räkenskapsårs omsättning för varje företag som har deltagit i överträdelsen.

313 Till skillnad från vad sökandena i mål T-245/03 har hävdad, förbjuder denna bestämmelse inte kommissionen att ålägga sammanslutningar som sägs vara utan omsättning böter överstigande 1 miljon euro. Enligt fast rättspraxis innebär användningen av den allmänna termen "överträdelse" i artikel 15.2 i förordning nr 17, genom att den utan åtskillnad omfattar avtal, samordnade förfaranden och beslut av företagssammanslutningar, att de gränsvärden som föreskrivs i denna bestämmelse är tillämpliga på samma sätt på avtal och samordnade förfaranden som på beslut av företagssammanslutningar (se domen av den 14 maj 1998 i det

ovannämnda målet Finnboard mot kommissionen, punkt 270 och där angiven rättspraxis). Såsom slås fast nedan, kan kommissionen när en företagsammanslutning inte utövar någon egen ekonomisk verksamhet eller när dess omsättning inte visar vilken påverkan sammanslutningen kan ha på marknaden, under vissa omständigheter beakta omsättningen för sammanslutningens medlemmar för att fastställa det högsta belopp som sammanslutningen kan åläggas i böter.

- 314 Vad gäller frågan huruvida tröskelvärdet på 10 procent av omsättningen endast avser böter som överstiger 1 miljon euro, skall det påpekas, såsom domstolen gjorde i domen i de ovannämnda förenade målen *Musique diffusion française m.fl.*, att den enda uttryckliga hänvisningen i artikel 15.2 i förordning nr 17 till företagets omsättning rör den övre gränsen för böter som överstiger 1 miljon euro (punkt 119 i domen). Det skall emellertid erinras om att det i punkt 5 a i riktlinjerna fastställs att slutresultatet av bötesberäkningen enligt schemat i punkterna 1–3 "aldrig" får överstiga 10 procent av företagets totala omsättning enligt artikel 15.2 i förordning nr 17. Eftersom kommissionen är skyldig att rätta sig efter riktlinjerna slår förstainstansrätten fast att gränsen på 10 procent av omsättningen i förevarande fall skall iakttas även när det gäller fastställandet av böter som är lägre än 1 miljon euro, såsom de som ålagts sökanden i mål T-217/03 och JA (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 15 juni 2005 i de förenade målen T-71/03, T-74/03, T-87/03 och T-91/03, *Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen*, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 388).

- 315 Det är ostridigt mellan parterna att böterna som har ålagts sökandena i förevarande fall överstiger 10 procent av deras respektive omsättning, om man med omsättning avser deras totala intäkter, inklusive bland annat betalda medlemsavgifter och de bidrag som utdelats till dem. Frågan är dock huruvida, såsom kommissionen har hävdats, iakttagandet av nämnda gräns i förevarande fall ändå kunde beräknas utifrån omsättningen för sökandenas medlemmar.

316 Förstainstansrätten erinrar om att det i punkt 5 c i riktlinjerna föreskrivs att det är viktigt i ärenden där företagssammanslutningar ifrågasätts att besluten i största möjliga mån riktar sig till de företag som ingår i sammanslutningen och att dessa företag döms till böter individuellt. Om detta förfarande emellertid inte är möjligt (till exempel om sammanslutningen har flera tusen medlemmar), skall företagssammanslutningen dömas till ett samlat bötesbelopp som motsvarar de sammanlagda individuella böter som skulle ha dömts ut för var och en av medlemmarna i sammanslutningen.

317 Enligt fast rättspraxis skall nämligen gränsvärdet på tio procent av omsättningen beräknas i förhållande till den omsättning som varje företag redovisat som ingått ett avtal och deltagit i ett samordnat förfarande eller som samtliga företag redovisat som är medlemmar i företagssammanslutningarna, åtminstone då sammanslutningen med stöd av sina interna bestämmelser kan binda sina medlemmar till avtal. Möjligheten att i detta avseende beakta omsättningen för samtliga företag som är medlemmar av en sammanslutning berättigas av att man, i samband med att bötesbeloppet fastställs, bland annat får en uppfattning om vilken möjlighet företaget har att, alltefter sin storlek och ekonomiska styrka, påverka marknaden, vilket företagets omsättning ger en antydning om, samt om den avskräckande verkan som dessa böter kan ha. Den inverkan som en företagssammanslutning kan ha på marknaden beror inte på dess egen omsättning, som varken avslöjar dess storlek eller ekonomiska inflytande, utan på dess medlemmars omsättning, vilken ger en indikation på sammanslutningens storlek och ekonomiska inflytande (domen i de ovannämnda förenade målen CB och Europay mot kommissionen, punkterna 136 och 137, i det ovannämnda målet SPO m.fl. mot kommissionen, punkt 385, och av den 14 maj 1998 i det ovannämnda målet Finnboard mot kommissionen, punkt 270).

318 Det är emellertid inte uteslutet enligt denna rättspraxis att i särskilda fall beakta omsättningen för medlemmarna av en sammanslutning, även om denna inte formellt har möjlighet att binda sina medlemmar till avtal för att sammanslutningen inte ges sådan befogenhet enligt interna regler. Kommissionens möjlighet att ålägga ett lämpligt bötesbelopp i förhållande till överträdelserna i fråga skulle annars äventyras. Sammanslutningar med mycket låg omsättning men som omfattar, utan att formellt kunna binda dem till avtal, ett stort antal företag som tillsammans har en

betydande omsättning, skulle nämligen endast kunna åläggas synnerligen låga böter även om överträdelserna som de begått kunnat inverka nämnvärt på marknaderna i fråga. Detta skulle dessutom vara oförenligt med behovet av att säkerställa böternas avskräckande verkan gentemot överträdelser av gemenskapens konkurrensregler.

319 Förstainstansrätten anser följaktligen att det kan vara motiverat att beakta den sammanlagda omsättningen för en sammanslutnings medlemmar under andra särskilda omständigheter än interna regler som möjliggör för sammanslutningen att binda sina medlemmar till avtal. Detta gäller i synnerhet när överträdelserna som begåtts av en sammanslutning avser dess medlemmars verksamhet och det konkurrensbegränsande förfarandet i fråga utövas direkt av sammanslutningen till förmån för dess medlemmar och i samarbete med dessa, eftersom sammanslutningen inte har några fristående objektiva intressen i förhållande till de anslutna företagen. Även om kommissionen i vissa fall har möjlighet att ålägga individuella böter för var och en av medlemmarna av en sammanslutning, utöver de sanktionsåtgärder som vidtagits mot sammanslutningen i fråga, kan detta visa sig särskilt svårt eller rent av omöjligt när sammanslutningen har ett mycket stort antal medlemmar.

320 I förevarande fall skall det för det första påpekas att sökandeorganisationerna har till huvudsakligt uppdrag att företräda och tillvarata intressena för sina basmedlemmar, det vill säga jordbruksföretagare, kooperativ och slakteriföretag. Vad således gäller sökandena i mål T-245/03 har FNSEA till ändamål att företräda jordbrukare och tillvarata deras intressen, och i detta avseende organisera, samordna och harmonisera samtliga yrkesintressen för de jordbrukare som är medlemmar i grundföreningarna (artikel 8 i stadgarna). FNB har till ändamål att organisera, företräda och tillvarata gemensamma intressen för alla producenter av nötkreatur (artikel 7 i stadgarna). FNPL har till uppdrag att samordna, organisera, företräda och tillvarata intressen för alla producenter av mjölk och mjölkprodukter (artikel 6 i

FNPL:s stadgar). Avslutningsvis har JA till uppdrag att företräda unga jordbrukare och tillvarata deras intressen (artikel 6 i JA:s stadgar). Vad gäller sökanden i mål T-217/03 har den, enligt artikel 2.1 i sina stadgar, särskilt till ändamål att tillvarata etiska och yrkesmässiga intressen för sina medlemmar, varibland grupperingar av boskapsuppfödare och deras dotterbolag som utför boskapslakten.

321 För det andra omfattade det omtvistade avtalet inte sökandenas egen verksamhet utan deras basmedlemmars verksamhet. Sökandena varken säljer, köper eller importerar nämligen nötkött. De berörs således inte direkt av det tillfälliga importstoppet eller av fastställandet av en minimiprislista. Åtgärderna som infördes genom det omtvistade avtalet berörde endast sökandenas basmedlemmar, som i övrigt skulle genomföra åtgärderna.

322 För det tredje skall det noteras att det omtvistade avtalet ingicks till direkt förmån för sökandenas basmedlemmar. Vad gäller jordbruksföretagarorganisationerna hade avtalet till ändamål att göra det möjligt för de medlemmar som var nötkreatursuppfödare att avsätta sin produktion till ett lönsamt pris, för att bekämpa krisen inom sektorn som rådde vid tidpunkten för omständigheterna i fallet. Vad vidare gäller slakteriorganisationerna skall det påpekas att de vidtagna åtgärderna, det vill säga fastställandet av minimipriser och importstoppet eller importbegränsningen, förvisso potentiellt kan förefalla gå emot slakteriföretagens intressen i den mån som de kunde medföra ökade driftskostnader. Ingåendet av det omtvistade avtalet hade icke desto mindre till syfte, mot bakgrund av det spända läge som rådde i förevarande fall, att se till att dessa företag kunde återgå till sin verksamhet och till viss del minska hoten mot dem. Det föreskrivs uttryckligen i avtalet att slakteriorganisationerna ingått avtalet "[i] utbyte mot att blockaden av slakterierna upphörde".

- 323 För det fjärde skall det påpekas, såsom har angetts ovan, att det omtvistade avtalet genomfördes särskilt genom ingåendet av lokala avtal mellan jordbrukarnas organisationer på departementsnivå och lokalföreningar — det vill säga medlemmar till sökandena i mål T-245/03 — och slakteriföretag (se punkterna 112–115 ovan). Vidare tillförsäkrades ofta uppföljningen och tillämpningen av bestämmelserna i avtalet genom konkreta aktioner från uppfödargruppernas sida.
- 324 Under dessa förhållanden finner förstainstansrätten att det i förevarande fall var motiverat att beakta omsättningen för sökandenas basmedlemmar vid fastställandet av gränsvärdet på 10 procent enligt artikel 15.2 i förordning nr 17. I synnerhet är det endast basmedlemmarnas omsättning som i förevarande fall ger en riktig indikation på sökandenas ekonomiska styrka och således vilken inverkan de kunnat utöva på marknaderna i fråga.
- 325 Möjligheten att beakta omsättningen för sökandenas basmedlemmar skall dock i förevarande fall begränsas till de medlemmar som var aktiva på de marknader som påverkades av de beivrade överträdelserna, det vill säga nötkreatursuppfödare, slakteriföretag och företag som tillverkar köttprodukter. Det skall nämligen noteras att, med undantag för FNB och, till mindre del, FNPL, endast en liten del av sökandenas indirekta eller direkta medlemmar hade intressen inom sektorn för uppfödning av nötkreatur, vad avser sökandena i mål T-245/03, eller av slakt av nötkreatur, vad avser sökanden i mål T-217/03. Avtalet omfattade nämligen inte verksamheten för de av sökandenas medlemmar som inte var verksamma på nötkreatursmarknaderna, det hade inte ingåtts till deras fördel, och dessa medlemmar deltog sannolikt inte i genomförandet av de omtvistade åtgärderna. Deras omsättning kan följaktligen inte beaktas i förevarande fall vid beräkningen av gränsvärdet på 10 procent.
- 326 Förstainstansrätten skall mot bakgrund av det ovan anförda pröva huruvida bötesbeloppen som sökandena har ålagts i det angripna beslutet överstiger gränsen på 10 procent av omsättningen som fastställs i artikel 15.2 i förordning nr 17.

327 Vad således gäller sökanden i mål T-217/03 framgår det av de uppgifter som sökanden lämnat till kommissionen i sin skrivelse av den 27 januari 2003 att böterna som ålagts denne motsvarar mellan 0,05 och 0,2 procent av omsättningen år 2002 för företagskooperativ där slakterier och köttproduktstillverkare ingår och som är medlemmar i denna organisation, beroende på huruvida de företag beaktas som utöver att vara sökandens medlemmar också är medlemmar i Syndical national de l'industrie des viandes (SNIV), en specialförening som sammanför de stora industriföretagen inom branschen.

328 När det gäller sökandena i mål T-245/03 saknar förstainstansrätten exakta omsättningsuppgifter för nötkreatursuppfödare som är medlemmar. Sökandena har nämligen, först och främst på kommissionens begäran under det administrativa förfarandet och sedan på förstainstansrättens begäran i förevarande mål, gjort gällande att de inte kan presentera omsättningen, ens uppskattningsvis, för sina anslutna uppfödare. Sökandena har inte heller kunnat ange för förstainstansrätten hur många nötkreatursuppfödare som är basmedlemmar i FNSEA respektive i JA, och har gjort gällande att FNB och FNPL inte har några basmedlemmar i strikt mening.

329 Sökandena i mål T-245/03 har emellertid angett att omsättningen i Frankrike år 2002 motsvarade 4 552 miljarder euro inom sektorn för uppfödning av fullvuxna nötkreatur och 3 430 miljarder euro inom sektorn för slakt av fullvuxna nötkreatur. Förstainstansrätten finner att om man beaktar den lägsta av dessa sifferuppgifter överstiger de böter som ålagts sökandena inte gränsen på 10 procent av omsättningen för de nötkreatursuppfödare som är anslutna till dem, om dessa stod för åtminstone 3,5 procent av FNSEA:s totala omsättning, 0,42 procent av FNB:s totala omsättning, 0,18 procent av JA:s totala omsättning och 0,42 procent av FNPL:s totala omsättning. Ingen av sökandena har bestritt att deras medlemmar

stod för en betydande del av omsättningen för slakt av fullvuxna nötkreatur i Frankrike. Förstainstansrätten erinrar härvid om att sökandena i mål T-245/03 som svar på en fråga av förstainstansrättens ordförande medgav möjligheten att FNSEA:s medlemmar kunde representera ungefär 50 procent av de 240 000 franska jordbruksföretag med fler än fem fullvuxna nötkreatur (förstainstansrättens ordförandes beslut av den 21 januari 2004 i mål T-245/03 R, FNSEA m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. II-271, punkt 89).

330 Förstainstansrätten finner att det under dessa omständigheter måste anses vara styrkt i tillräcklig grad att de böter som ålagts sökandena i mål T-245/03 inte överstiger gränsen på 10 procent av omsättningen för deras respektive medlemmar.

331 Denna slutsats vederläggs inte av sökandenas uppfattning att, eftersom de har gemensamma medlemmar, kommissionen för varje organisation endast skulle ha beaktat de sammanlagda intäkterna för de uppfödare som endast var medlemmar i den organisationen. Såsom sökandena har angett är samtliga uppfödare som är direkta eller indirekta medlemmar av FNB, FNPL eller JA, faktiskt samtidigt indirekta medlemmar av FNSEA. För kontrollen av att gränsen på 10 procent av omsättningen har iakttagits räcker det emellertid i förevarande fall att det sammanlagda bötesbeloppet som ålagts de fyra sökandena i mål T-245/03 är lägre än 10 procent av omsättningen för de uppfödare som utgör FNSEA:s basmedlemmar, som är den organisation som förenar de övriga tre sökandeorganisationerna. Det räcker nämligen, för att gränsvärdet inte skall överstigas i förevarande fall, att omsättningen för uppfödarna som utgör FNSEA:s basmedlemmar motsvarar åtminstone 4,52 procent av omsättningen för slakt av fullvuxna nötkreatur i Frankrike. Av de skäl som redogjorts för ovan anser förstainstansrätten att detta är fallet i förevarande mål.

332 Slutligen kan sökandena i mål T-245/03 inte heller göra gällande att FNB och FNPL inte har några basmedlemmar i strikt mening, eftersom ingen jordbrukare, vare sig direkt eller indirekt, skulle ansluta sig till denna. Förstainstansrätten noterar nämligen att dessa organisationer tar ut avgifter från organisationerna på departementsnivå (beroende på det totala antalet nötkreatur respektive antalet liter mjölk som produceras i departementet). Organisationerna på departementsnivå sammanför lokala föreningar till vilka uppfödarna är anslutna. Nötkreatursuppfödarna kan följaktligen, vid beräkningen av gränsen på 10 procent av omsättningen, anses vara basmedlemmar i FNB och FNPL, på samma sätt som de anses vara basmedlemmar i FNSEA.

333 Mot bakgrund av ovanstående finner förstainstansrätten att de böter som sökandena ålagts i det angripna beslutet inte överstiger gränsen på 10 procent av omsättningen för deras respektive medlemmar.

334 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på denna grund.

E — *Den femte grunden: Förbud mot dubbla påföljder*

1. Parternas argument

335 Sökandena har påpekat att förbudet mot dubbla påföljder eller principen *non bis in idem* innebär att en person inte kan åläggas sanktioner flera gånger för samma

förhållande. Denna princip, som fastställs i artikel 4 i protokoll nr 7 till Europakonventionen, har ständigt tillämpats i gemenskapens konkurrensrätt (domstolens dom av den 14 december 1972 i mål 7/72, Boehringer Mannheim mot kommissionen, REG 1972, s. 1281, punkt 3; svensk specialutgåva, volym 2, s. 61) och utgör en grundläggande gemenskapsrättslig princip (domstolens dom av den 15 oktober 2002 i de förenade målen C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P och C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen, REG 2002, s. I-8375, punkt 59).

336 Sökandena har hävdats att samma personer har bestraffats flera gånger för samma överträdelse genom det angripna beslutet, eftersom FNB, JA och FNPL är anslutna till FNSEA. De fysiska personer som föder upp nötkreatur och som är anslutna till lokalföreningar kan vara indirekt anslutna till FNSEA och FNB, liksom till FNPL (om de äger mjölkkor) och slutligen till JA (om de är yngre än 35 år). Likaså är vissa av medlemmarna till sökanden i mål T-217/03 också medlemmar i FNSEA. Av denna anledning drabbas dessa personer indirekt av flera böter trots att kommissionen endast, indirekt, kan klandra dem för ett och samma förhållande. Sökandena har bestritt kommissionens argument att principen *non bis in idem* inte är tillämplig i förevarande fall på grund av att det är fråga om ett enda förfarande. I förevarande fall har kommissionen fört parallella förfaranden mot sökandena som lett till att de påförts dubbla sanktioner. Dessutom begränsas inte tillämpningen av denna princip till fall där företag är föremål för undersökning för samma överträdelse vid flera olika konkurrensmyndigheter.

337 Sökandena i mål T-245/03 har dessutom noterat att kommissionen vid fastställandet av böternas grundbelopp baserat sig på det samband som rådde mellan beloppet för de årliga medlemsavgifter som FNSEA uppbar och beloppet för de årliga medlemsavgifter som var och en av de övriga organisationerna i fråga uppbar. De proportioner som fastställts är dock felaktiga, eftersom FNB och FNPL betalar en del av sina årliga medlemsavgifter till FNSEA (år 2001 rörde det sig om ungefär 10 procent, motsvarande 60 979 euro, för FNB, och 15 procent, motsvarande 181 670 euro, för FNPL). De proportioner som beräknats skall således minskas i motsvarande utsträckning.

338 Republiken Frankrike har angett att det är ostridigt i förevarande fall att fysiska personer är medlemmar i flera olika organisationer, om inte annat för att vissa organisationer är anslutna till FNSEA, och att dessa personer således har påförts dubbla böter för en och samma överträdelse av konkurrensrätten. Detta innebär att de ålagts orimliga böter i strid med proportionalitetsprincipen.

339 Kommissionen har påpekat att principen *non bis in idem* i gemenskapens rättspraxis är tillämplig i fall där ett företag mot vilket påföljder vidtagits (eller kan komma att vidtas) på gemenskapsnivå för överträdelse av konkurrensrätten också har ådömts påföljder (eller kan komma att ådömas påföljder) inom ramen för ett annat förfarande, i tredjeland eller i en medlemsstat (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 13 februari 1969 i mål 14/68, Wilhelm m.fl., REG 1969, s. 1, svensk specialutgåva, volym 1, s. 379, och i det ovannämnda målet Boehringer Mannheim mot kommissionen). Enligt kommissionen räcker det inte att sakförhållandena är identiska för att motivera tillämpningen av denna princip, det krävs även att parterna är desamma. I förevarande fall har var och en av organisationerna bedömts utifrån sin egen medverkan i överträdelsen, genom deras respektive påverkan på marknaden, som var nödvändig för avtalets genomförande. Att vissa personer är medlemmar i flera av organisationerna förändrar inte den omständigheten att var och en av sökandena deltog i avtalet. Slutligen tillförsäkras att de böter som åläggs flera sammanslutningar med gemensamma medlemmar är proportionerliga, genom den övre gränsen på 10 procent av omsättningen, men inte att immunitet för nämnda medlemmar kan garanteras.

2. Förstainstansrättens bedömning

340 Det framgår av rättspraxis att principen *non bis in idem* är en grundläggande gemenskapsrättslig princip vars iakttagande det ankommer på domstolarna att säkerställa. Inom gemenskapens konkurrensrätt innebär denna princip ett förbud mot att ett företag på nytt hålls ansvarigt eller att kommissionen inleder ett förfarande enligt konkurrensreglerna på nytt mot företaget, avseende ett kon-

kurrensbegränsande uppträdande som företaget redan har bötfällts för eller som företaget har frikänts från ansvar för genom ett tidigare beslut av kommissionen, som inte längre kan överklagas (förstainstansrättens dom av den 9 juli 2003 i mål T-224/00, Archer Daniels Midland och Archer Daniels Midland Ingredients mot kommissionen, REG 2003, s. II-2597, punkterna 85 och 86, och av den 29 april 2004 i de ovannämnda förenade målen Tokai Carbon m.fl. mot kommissionen, punkterna 130 och 131). Tillämpningen av principen *non bis in idem* underkastas ett tredubbel krav på identitet mellan de faktiska omständigheterna, att det är fråga om en och samma regelöverträdare och att det är ett och samma rättsliga intresse som skyddas. Denna princip innebär alltså ett förbud mot att sanktionsåtgärder vidtas mot samma person mer än en gång för samma rättsstridiga beteende i syfte att skydda samma rättsliga intresse (domstolens dom av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. I-123, punkt 338).

341 I förevarande fall har kommissionen vidtagit sanktionsåtgärder med anledning av var och en av de sökande organisationernas delaktighet i respektive ansvar för överträdelsen (se punkt 169 samt artiklarna 1 och 3 i det angripna beslutet). Samtliga sökanden har nämligen deltagit i, även om till olika grad och inblandning, de överträdelser som sanktioneras genom det angripna beslutet. I synnerhet har samtliga sökandeorganisationer undertecknat avtalet av den 24 oktober 2001. Kommissionen kunde således på rätta vidta sanktionsåtgärder mot varje organisation som deltagit i det omtvistade avtalet med stöd av deras respektive individuella roll i ingåendet och tillämpningen av avtalet och med beaktande av de förmildrande och försvårande omständigheter som gällde för var och en av dem.

342 Till skillnad mot vad sökandena i mål T-245/03 gjort gällande vederläggs inte denna slutsats av att FNB, FNPL och JA är medlemmar i FNSEA. Dessa organisationer utgör nämligen oberoende juridiska personer, som har separat budget och ändamål som inte alltid överensstämmer. De genomför således sina respektive föreningsaktioner för att tillvarata sina egna och specifika intressen (se punkt 320 ovan). Att organisationerna i förevarande fall till stor del samordnat sina aktioner samt aktionerna för sina respektive medlemmar i syfte att uppnå gemensamma mål fråntar inte organisationerna deras respektive ansvar för överträdelsen.

343 Vidare, till skillnad mot vad sökandena förefaller hävda, har inga sanktionsåtgärder vidtagits genom det angripna beslutet mot deras direkta eller indirekta basmedlemmar. Att omsättningen för en företagssammanslutnings medlemmar beaktas vid fastställandet av gränsvärdet på 10 procent innebär nämligen inte att dessa ålagts böter eller i sig att sammanslutningen i fråga ens är skyldig att övervältra kostnaderna för böterna på sina medlemmar (domen i de ovannämnda förenade målen CB och Europay mot kommissionen, punkt 139). Eftersom inga sanktionsåtgärder vidtagits i det angripna beslutet mot de individuella jordbruksföretagarna som är indirekta medlemmar i sökandeorganisationerna i mål T-245/03, kan hinder inte anses ha förelegat för kommissionen att vidta sanktionsåtgärder gentemot var och en av organisationerna individuellt, på den grunden att basmedlemmarna i FNB, FNPL och JA också är medlemmar i FNSEA. *A fortiori* är det inte relevant att vissa av medlemmarna i sökanden i mål T-217/03 även är anslutna till FNSEA.

344 Härav följer, i förevarande fall, att det inte föreligger någon identitet mellan regelöverträdarna, eftersom sanktionsåtgärder inte vidtagits i det angripna beslutet mot samma enheter eller personer mer än en gång för samma faktiska omständigheter. Förstainstansrätten finner således att principen *non bis in idem* inte har kränkts. På samma sätt, i motsats till vad Republiken Frankrike har hävdad, har inte heller proportionalitetsprincipen åsidosatts i förevarande fall, eftersom sökandena inte har ålagts dubbla böter för en och samma överträdelse.

345 Förstainstansrätten kan inte heller godta de argument som sökandena i mål T-245/03 lagt fram att kommissionen vid tillfället för fastställandet av grundbeloppet för böterna gjorde en felaktig beräkning av förhållandet mellan beloppet för de årliga medlemsavgifterna som FNSEA uppbar och beloppet för de årliga medlemsavgifter som uppbars av FNB och FNPL. Till skillnad från vad sökandena har gjort gällande, var kommissionen i synnerhet inte skyldig att justera FNB:s och FNPL:s omsättningssiffror genom att dra av de belopp som de betalade i

avgift till FNSEA. Eftersom beloppet för medlemsavgifterna beaktades som ett objektivi mått på var och en av organisationernas relativa betydelse, hade kommissionen rätt att anse att de relevanta sifferuppgifterna utgjordes av deras respektive totala omsättning, vilken återspeglar graden av representativitet för var och en av sökandena.

346 Talan kan följaktligen inte vinna bifall på denna grund.

F — Den sjätte grunden: Uppenbart felaktig bedömning vid beaktandet av de omständigheter som avses i artikel 5 b i riktlinjerna

1. Parternas argument

347 Sökanden i mål T-217/03 har hävdatt att nedsättningen med 60 procent som kommissionen gjort enligt punkt 5 b i riktlinjerna för att beakta det särskilda sammanhang som rådde i och med nötkreaturskrisen skulle ha gjorts utifrån grundbeloppet för böterna och inte från det belopp som erhöles efter att grundbeloppet ökats eller minskats till följd av försvårande respektive förmildrande omständigheter. Det föreligger inga skäl att avvika från principen om böternas fastställande i punkt 2 i riktlinjerna som består i att beräkna ett grundbelopp och att därefter öka eller minska detta procentuellt. Sökanden har i andra hand gjort gällande att kommissionen skulle ha beaktat det ekonomiska sammanhanget såsom en förmildrande omständighet, liksom den gjort i andra ärenden.

348 Sökandena i mål T-245/03 har å sin sida hävdatt att kommissionen vid tillämpningen av punkt 5 b i riktlinjerna inte drog riktiga slutsatser av nedanstående omständigheter i det angripna beslutet (se punkterna 181 och 184). Den första omständigheten avser att sökandena inte har något vinstsyfte. Den andra omständigheten avser den berörda jordbruksproduktens säregenheter. Den tredje omständigheten avser att

kommissionen för första gången bötfällde ett avtal som enbart ingåtts mellan organisationer, som avser en basprodukt inom jordbruket och som omfattar två led i en produktionskedja. Den fjärde omständigheten avser den specifika situation som rådde under den exceptionella krisen. Sökandena har i detta sammanhang påpekat att konkurrensmyndigheten i Förenade kungariket i ett beslut av den 3 februari 2003 inte ålade en organisation för nötköttsproducenter i Nordirland som ingått ett prisavtal några böter, med hänsyn till den situation i vilken organisationen handlat, vilken också präglades av galna ko-sjukekrisen och mul- och klövsjukeepidemin. Sökandena har påpekat att dessa omständigheter i förevarande fall inte ledde till att kommissionen gjorde en lämplig anpassning av böterna och att de slutliga bötesbeloppen är orimligt höga.

349 Kommissionen har hävdat att den uppfattning som sökanden i mål T-217/03 har framfört avseende beräkningsmetoden för nedsättning av bötesbeloppet med anledning av de omständigheter som föreskrivs i punkt 5 b i riktlinjerna strider mot ordalydelsen och innebörden av riktlinjerna. Invändningen att det ekonomiska sammanhanget skulle ha beaktats såsom en förmildrande omständighet utgör en ny grund som följaktligen skall avvisas. Vad avser de argument som sökandena i mål T-245/03 har lagt fram, har kommissionen påpekat att nedsättningen av böterna med 60 procent som beviljats i förevarande fall inte har någon motsvarighet i kommissionens tidigare praxis.

2. Förstainstansrättens bedömning

350 I punkt 5 b i riktlinjerna föreskrivs följande:

”Efter att ha gjort ovanstående beräkningar är det, allt efter omständigheterna, nödvändigt att beakta vissa objektiva uppgifter, såsom t.ex. det särskilda ekonomiska sammanhanget, den eventuella ekonomiska eller finansiella fördel som den som begått överträdelsen fått ..., de aktuella företagens egna kännetecken samt deras faktiska betalningskapacitet i ett visst socialt sammanhang för att slutligen anpassa beloppen för de planerade böterna.”

- 351 I förevarande fall har kommissionen beaktat det aktuella ekonomiska sammanhanget, som bland annat präglades av den allvarliga krisen inom nötkreaturssektorn, och satt ner det belopp som erhöles med 60 procent sedan grundbeloppet ökats eller minskats med beaktande av försvårande eller förmildrande omständigheter.
- 352 Förstainstansrätten kan inte godta den uppfattning som sökanden i mål T-217/03 framfört, att nedsättningen med 60 procent skulle ha gjorts utifrån böternas grundbelopp och inte det belopp som erhöles efter det att grundbeloppet höjts eller sänkts till följd av de försvårande och förmildrande omständigheterna i fallet. I riktlinjerna behandlas nämligen försvårande och förmildrande omständigheter i punkt 2 respektive punkt 3, där det föreskrivs att "[g]rundbeloppet kan ökas" och "[g]rundbeloppet kan minskas". I punkt 5 b däremot anges att andra omständigheter skall beaktas "[e]fter att ... ovanstående beräkningar [gjorts]" och att dessa syftar till att "slutligen anpassa beloppen för de planerade böterna". Förstainstansrätten finner således att kommissionen har gjort sin beräkning i enlighet med bestämmelserna i riktlinjerna.
- 353 Vad vidare gäller det argument som sökanden i mål T-217/03 har anfört i andra hand, enligt vilket det ekonomiska sammanhanget skulle ha beaktats såsom en förmildrande omständighet, noterar förstainstansrätten att detta åberopades för första gången i repliken. Följaktligen utgör det en ny grund, som skall avvisas i enlighet med artikel 48.2 i rättegångsreglerna. Det skall under alla omständigheter påpekas att det i punkt 5 b i riktlinjerna uttryckligen anges att det särskilda ekonomiska sammanhanget i ett mål skall beaktas. Däremot görs ingen uttrycklig hänvisning till detta kriterium i punkt 3 i riktlinjerna, som avser förmildrande omständigheter. Förstainstansrätten finner därför att kommissionen inte begick något fel när den beaktade det aktuella ekonomiska sammanhanget med tillämpning av punkt 5 b i riktlinjerna och inte som en förmildrande omständighet, såsom sökanden önskat.

354 Därefter, vad gäller hänvisningen till Förenade kungarikets konkurrensmyndigheters beslut av den 3 februari 2003, är det tillräckligt att erinra om att kommissionen i sin bedömning av omständigheterna i fallet inte är bunden av beslut som fattats av de nationella myndigheterna i andra mer eller mindre liknande ärenden.

355 Slutligen skall förstainstansrätten ta ställning till sökandenas argument att kommissionen inte alltid hade dragit riktiga slutsatser av omständigheterna i målet och borde ha satt ned böterna ytterligare, med stöd av punkt 5 b i riktlinjerna.

356 Det skall noteras att kommissionen i det angripna beslutet vid tillämpningen av denna bestämmelse beaktade den omständigheten att det var första gången ett sådant avtal bötfälldes vilket avser en basprodukt inom jordbruket, vilket omfattar två led i en produktionskedja och vilket enbart ingåtts av organisationer. Kommissionen beaktade också det särskilda ekonomiska sammanhanget i målet, som inte bara handlade om prisras eller en välkänd sjukdom. Det ekonomiska sammanhanget utmärktes av följande förhållanden. För det första hade konsumtionen av nötkött fallit särskilt efter krisen med galna ko-sjukan, vilket slog mot en redan försvagad sektor. För det andra hade gemenskapsinstitutionerna och de nationella myndigheterna tagit beslut om interventionsåtgärder för att återställa balansen på nötköttsmarknaden. För det tredje hade konsumenterna förlorat förtroende, till följd av oron för galna ko-sjukan. För det fjärde befann sig jordbrukarna i en situation som, trots de av Frankrike tillämpade gemenskapsåtgärderna, innebar att priserna på kor fritt slakteri återigen sjönk, medan konsumtionspriserna förblev stabila (punkterna 181–185 i det angripna beslutet).

357 Mot bakgrund av dessa omständigheter beslutade kommissionen att bevilja sökandena en nedsättning av bötesbeloppet med 60 procent, enligt punkt 5 b i riktlinjerna.

358 Det skall erinras om att även om kommissionen har utrymme för en skönsmässig bedömning vid fastställandet av bötesbeloppet, har förstainstansrätten med stöd av artikel 17 i förordning nr 17 oinskränkt rätt enligt artikel 229 EG att pröva beslut genom vilka kommissionen har fastställt böter. Förstainstansrätten kan följaktligen upphäva, sätta ned eller höja ålagda böter.

359 I förevarande fall anser förstainstansrätten att de olika omständigheter som kommissionen identifierat och beaktat i det angripna beslutet enligt punkt 5 b i riktlinjerna är av exceptionell art. Denna exceptionella karaktär följer av de särskiljande egenskaperna hos sökandena och deras respektive ändamål och verksamhetsområden, liksom av omständigheter förbundna med det särskilda ekonomiska sammanhanget.

360 Förstainstansrätten anser emellertid att nedsättningen med 60 procent av böterna som kommissionen fastställt enligt punkt 5 b i riktlinjerna, trots att den är betydande, inte har tagit tillräcklig hänsyn till dessa exceptionella omständigheter.

361 För att de omständigheter som kommissionen identifierat i det angripna beslutet fullt ut och på ett riktigt sätt, och med beaktande av att det är första gången som kommissionen vidtagit sanktionsåtgärder mot detta slag av konkurrensbegränsande beteenden, bedömer förstainstansrätten med tillämpning av sin fulla prövningsrätt att det är lämpligt att i enlighet med punkt 5 b i riktlinjerna fastställa den procentuella nedsättningen av böterna för sökandena till 70 procent.

III — *Beräkningsmetod och det slutliga bötesbeloppet*

362 Förstainstansrätten har, i punkterna 241 och 245 ovan, funnit att kommissionen har åsidosatt sin motiveringsskyldighet i det angripna beslutet, i den mån den inte angav att den hade beaktat omsättningen för sökandenas basmedlemmar vid beräkningen av huruvida gränsvärdet på 10 procent i artikel 15.2 i förordning nr 17 hade iakttagits och inte heller redogjorde för vilka omständigheter som rättfärdigade att den beaktade den sammanlagda omsättningen för dessa medlemmar. Det skall emellertid påpekas att förstainstansrätten, i punkterna 324 och 325 ovan, har funnit att kommissionen hade rätt i förevarande fall att beakta omsättningen för sökandenas basmedlemmar vid beräkningen av detta gränsvärde, under förutsättning att det är fråga om medlemmar som är verksamma på de marknader som påverkats av de överträdelse som beivras i det angripna beslutet.

363 Förstainstansrätten anser att den ovannämnda bristande motiveringen under dessa omständigheter inte skall leda till att det angripna beslutet ogiltigförklaras, eftersom detta enbart skulle medföra att ett nytt beslut fattas som är identiskt i sak med det som har ogiltigförklarats (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 3 december 2003 i mål T-16/02, Audi mot harmoniseringsbyrån (TDI), REG 2003, s. II-5167, punkt 97). Den bristande motiveringen skall inte heller leda till någon ändring av bötesbeloppen.

364 Däremot, såsom framgår av punkt 361 ovan, skall bötesbeloppen som ålagts sökandena nedsättas med 70 procent i enlighet med punkt 5 b i riktlinjerna, i stället för med 60 procent såsom kommissionen funnit. Bötesbeloppen skall således fastställas till följande:

— 360 000 euro för sökanden i mål T-217/03.

— 9 000 000 euro för FNSEA.

— 1 080 000 euro för FNB.

— 450 000 euro för JA.

— 1 080 000 euro för FNPL.

Rättegångskostnader

365 Enligt artikel 87.3 i rättegångsreglerna kan förstainstansrätten besluta att kostnaderna skall delas eller att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad om parterna ömsöm tappar målet på en eller flera punkter. I förevarande fall skall sökandena bära sin rättegångskostnad och tre fjärdedelar av kommissionens

rättegångskostnad i målet rörande huvudsaken. Kommissionen skall bära en fjärdedel av sin rättegångskostnad i målet rörande huvudsaken och hela rättegångskostnaden i det interimistiska förfarandet.

- ³⁶⁶ I enlighet med artikel 87.4 i rättegångsreglerna skall Republiken Frankrike som har intervenerat i målet bära sin rättegångskostnad.

Mot denna bakgrund beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (första avdelningen)

följande:

- 1) **Bötesbeloppet för Fédération nationale de la coopération bétail et viande, sökande i mål T-217/03, fastställs till 360 000 euro.**

- 2) **Bötesbeloppen för sökandena i mål T-245/03 fastställs till 9 000 000 euro för Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles, till 1 080 000 euro för Fédération nationale bovine, till 1 080 000 euro för Fédération nationale des producteurs de lait och till 450 000 euro för Jeunes agriculteurs.**

- 3) **Talan ogillas i övrigt.**
- 4) **Sökandena skall bära sin rättegångskostnad och tre fjärdedelar av kommissionens rättegångskostnad i målet rörande huvudsaken.**
- 5) **Kommissionen skall bära en fjärdedel av sin rättegångskostnad i målet rörande huvudsaken och hela rättegångskostnaden i det interimistiska förfarandet.**
- 6) **Republiken Frankrike skall bära sin rättegångskostnad.**

García-Valdecasas

Cooke

Labucka

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 13 december 2006.

E. Coulon

J.D. Cooke

Justitiesekreterare

Ordförande

Innehållsförteckning

Tillämpliga bestämmelser	II - 5002
Bakgrund till tvisten	II - 5003
I — Den andra krisen, även kallad "galna ko-sjukan"	II - 5004
II — Ingående av de omtvistade avtalen och det administrativa förfarandet vid kommissionen	II - 5005
III — Det angripna beslutet	II - 5008
Förfarandet och parternas yrkanden	II - 5013
Prövning i sak	II - 5016
I — Yrkandena om ogiltigförklaring av det angripna beslutet	II - 5016
A — Den första grunden: Uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid prövningen av villkoren för att kunna tillämpa artikel 81.1 EG	II - 5016
1. Huruvida sökandena utgör företagssammanslutningar	II - 5017
a) Parternas argument	II - 5017
b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5018
2. Avsaknad av märkbar påverkan på handeln mellan medlemsstaterna	II - 5021
a) Parternas argument	II - 5021
b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5022
3. Avsaknad av konkurrensbegränsning	II - 5025
a) Parternas argument	II - 5025
b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5028

4.	Kvalificeringen av föreningsaktionen	II - 5033
	a) Parternas argument	II - 5033
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5034
B —	Den andra grunden: Uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid bedömningen av överträdelsens omfattning och varaktighet	II - 5036
1.	Inledande frågor	II - 5037
	a) Beaktande av lokalavtalen	II - 5037
	Parternas argument	II - 5037
	Förstainstansrättens bedömning	II - 5038
	b) Organisation, urval, citat och tolkning av handlingarna i målet	II - 5042
	Parternas argument	II - 5042
	Förstainstansrättens bedömning	II - 5043
2.	Sökandenas ansvar för importavtalet	II - 5044
	a) Parternas argument	II - 5044
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5046
3.	Sökandenas ansvar för ett muntligt hemligt avtal efter utgången av november månad 2001	II - 5052
	a) Parternas argument	II - 5052
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5055
	Förberedelserna för en avtalsförläggning	II - 5056
		II - 5127

	Förlängning av avtalet vid mötena den 29 november och den 5 december 2001	II - 5057
	— Mötet den 29 november 2001	II - 5058
	— Mötet den 5 december 2001	II - 5061
	Genomförandet av avtalet efter utgången av november månad 2001	II - 5062
	Slutsats	II - 5063
C —	Den tredje grunden: Underlåtenhet att tillämpa undantaget i förordning nr 26	II - 5064
	1. Parternas argument	II - 5064
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5066
D —	Den fjärde grunden: Åsidosättande av rätten till försvar	II - 5072
	1. Parternas argument	II - 5072
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5074
E —	Den femte grunden: Åsidosättande av motiveringsskyldigheten	II - 5077
	1. Parternas argument	II - 5077
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5079
II —	Yrkandena om upphävande eller nedsättning av böterna	II - 5083
A —	Den första grunden: Riktlinjernas rättsstridighet	II - 5083
	1. Parternas argument	II - 5083
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5085

B —	Den andra grunden: Åsidosättande av proportionalitetsprincipen, uppenbart oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning vid fastställandet av överträdelsens allvar	II - 5088
	1. Parternas argument	II - 5088
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5089
C —	Den tredje grunden: Oriktig bedömning och felaktig rättstillämpning samt åsidosättande av proportionalitetsprincipen vid beaktandet av förmildrande och försvårande omständigheter	II - 5091
	1. Fortsatt tillämpning av avtalet i hemlighet som en försvårande omständighet	II - 5091
	a) Parternas argument	II - 5091
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5092
	2. Nyttjande av våld som en försvårande omständighet	II - 5092
	a) Parternas argument	II - 5092
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5094
	3. Underlåtenhet att beakta förmildrande omständigheter	II - 5097
	a) Parternas argument	II - 5097
	b) Förstainstansrättens bedömning	II - 5098
D —	Den fjärde grunden: Åsidosättande av artikel 15.2 i förordning nr 17 vid fastställandet av bötesbeloppen	II - 5100
	1. Parternas argument	II - 5100
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5104
		II - 5129

E —	Den femte grunden: Förbud mot dubbla påföljder	II - 5112
	1. Parternas argument	II - 5112
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5114
F —	Den sjätte grunden: Uppenbart felaktig bedömning vid beaktandet av de omständigheter som avses i artikel 5 b i riktlinjerna	II - 5117
	1. Parternas argument	II - 5117
	2. Förstainstansrättens bedömning	II - 5118
III —	Beräkningsmetod och det slutliga bötesbeloppet	II - 5122
	Rättegångskostnader	II - 5123